

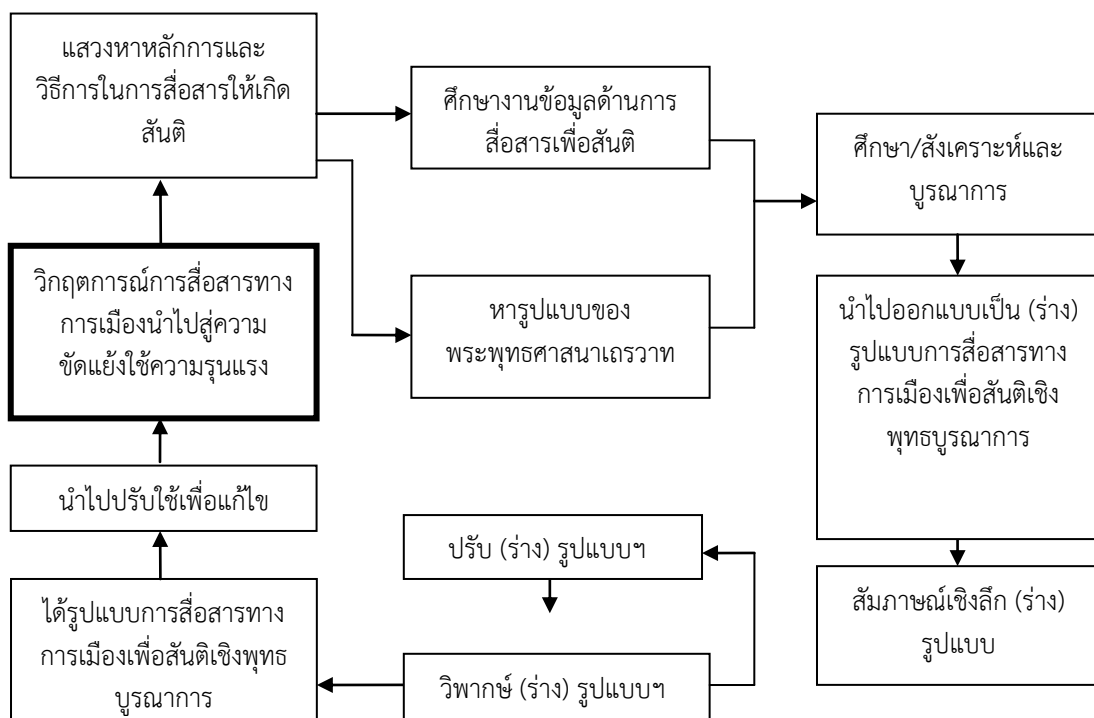
บทที่ ๔

การสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติเชิงพุทธบูรณาการ

ในบทที่ ๔ นี้ ผู้วิจัยจะดำเนินการบูรณาการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติ โดยประเด็นที่ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นกรอบในการบูรณาการนั้นตีกรอบใน ๒ ประเด็นหลัก คือ หลักการในการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติ และวิธีการการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติ ทั้งนี้ การนำเสนอทั้งสองประเด็นนี้ จะสอดคล้องกับสภาพปัญหาหรือวิกฤตการณ์ที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับการสื่อสารทางการเมืองในเหตุการณ์ที่ผ่านมาในสังคมไทย การเริ่มต้นจากการศึกษาสภาพปัญหาทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง ทำให้สามารถเข้าใจมิติต่างๆ ของวิกฤตการณ์เกี่ยวกับการสื่อสารที่เกิดขึ้น จากการเมืองที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งจนนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในสังคมไทย

หลังจากนั้น ผู้วิจัยจะบูรณาการหลักการและวิธีการทั้งจากบทที่ ๒ และบทที่ ๓ เพื่อนำมาเป็นฐานสำคัญในการนำประเด็นที่ได้จากการบูรณาการไปสู่การออกแบบเป็น (ร่าง) รูปแบบ (model) เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของการสื่อสารทางการเมืองที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งและความรุนแรงเมื่อได้ (ร่าง) รูปแบบแล้ว ผู้วิจัยจะนำ (ร่าง) รูปแบบดังกล่าวลงสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการด้านสื่อสารทางการเมือง นักการเมือง และสื่อมวลชน ได้ให้ความเห็นชอบ และนำเสนอข้อสังเกตต่อรูปแบบดังกล่าว และผู้วิจัยจะปรับ (ร่าง) รูปแบบดังกล่าวให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริงแล้ว จึงนำ (ร่าง) รูปแบบดังกล่าวเข้าสู่การวิพากษ์ของนักวิชาการ นักการเมือง และสื่อมวลชน ในขั้น ๒ ตอนสุดท้าย ผู้วิจัยจึงจะปรับร่างดังกล่าว และนำเสนอรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติเชิงพุทธบูรณาการต่อไป ดังแผนภูมิกำหนดในบทที่ ๔ ดังต่อไปนี้

รูปภาพ ๑๓ (ร่าง) รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติเชิงพุทธบูรณาการ

จากแผนผังที่ได้นำเสนอนี้ ทำให้พบลำดับและขั้นตอนของการนำเสนอในบทที่ ๔ โดยละเอียดดังต่อไปนี้

- ๔.๑ วิเคราะห์สภาพปัญหาการสื่อสารทางการเมืองในยุคปัจจุบัน
- ๔.๒ บูรณาการรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติ
- ๔.๓ ร่างรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติเชิงพุทธบูรณาการ
- ๔.๔ รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติเชิงพุทธบูรณาการ
- ๔.๕ สันติวิถีแห่งการรับสารด้วยความรู้ ตื่น และเบิกบาน

๔.๑ วิเคราะห์สภาพปัญหาการสื่อสารทางการเมืองในยุคปัจจุบัน

ในสถานการณ์ปัจจุบันสังคมไทยได้มีความขัดแย้งความรุนแรงทางการเมืองแบ่งฝัก แบ่งฝ่าย แบ่งชั่วอำนาจ อันเนื่องมาจากตัวแปรต่างๆ ทางสังคม ผลที่ตามมาทำให้บ้านเมืองเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหันในทางเลวร้ายที่เกี่ยวข้องกับความหายนะ ความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน สร้างความแตกสามัคคีให้กับผู้คนในสังคม ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้เป็นผลที่มาจากความคิดทัศนคติ อุดมการณ์ และความเชื่อของบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร สถาบัน ฯลฯ ที่มีความเห็นแตกต่างกันออกไปทางการเมือง เมื่อเกิดความไม่ปกติทางการเมือง การสื่อสารย่อมเข้ามามีบทบาทสำคัญโดยทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการบอกเล่าเรื่องราว เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ระหว่างคนในสังคมเพื่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการคลี่คลายความขัดแย้งความรุนแรงในสังคม

ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองเป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง แนวคิดและทัศนคติ ตลอดจนประสบการณ์ต่างๆ ในทางการเมืองระหว่างบุคคล การสื่อสารทางการเมืองนับเป็นเครื่องมือพิเศษที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง จากวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่ยืดเยื้อและยาวนานในสังคมไทยทศวรรษที่ผ่านมา การใช้ประโยชน์จากสื่อเพื่อโฆษณาชวนเชื่อ ปลุกฝังสร้างความเกลียดชัง (hate speech) ระหว่างผู้ที่มีความคิดเห็นและอุดมการณ์ทางการเมืองที่ต่างกัน ส่งผลในการขยายผลและตอกย้ำความขัดแย้งจากทุกฝ่ายที่เห็นไม่ตรงกันให้รุนแรงยิ่งขึ้น จนถึงขั้นแตกแยก แยกความสามัคคีของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

นอกจากนี้ ความรุนแรงดังกล่าวดำเนินไปสู่ความสูญเสียทางวัตถุ อาคาร สถานที่ต่างๆ อีกหลายแห่งในเหตุการณ์ความรุนแรงของสังคมไทยช่วงที่ผ่านมา เป็นยุคแห่งความหวาดกลัวและหวาดระแวง ที่ประชาชนไม่สามารถพูดคุยนแสดงความคิดเห็นทางการเมืองกับบุคคลทั่วไป แม้กระทั่งการพูดคุยกับคนภายในครอบครัว ญาติ เพื่อน และในชุมชนกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นแตกต่างทางการเมือง โดยปมจากความคิดเห็นขัดแย้งและมีความเกลียดชังฝังลึก จากเหตุการณ์ที่ผ่านมา ได้มีการสัมภาษณ์ของสื่อหนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ ได้ตั้งประเด็นคำถามนักวิชาการว่า ถ้าเดือนนักการเมืองในฐานะที่เป็นผู้สร้าง “วาทกรรมความเกลียดชัง” ได้ จะบอกว่าอะไร ซึ่งดร. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ได้กล่าวว่า

ความเกลียดชังมันเป็นยาพิษ เพราะยาพิษนี้ออกฤทธิ์ช้า เวลามันออกฤทธิ์มันรักษาลำบาก เพราะความเกลียดชังบางอย่างพอลงไปลึกแล้วมันก่อรูปเป็นอคติ แล้วเราก็มองโลกเป็นอีกแบบหนึ่ง โลกที่เรามองเห็นมันอันตรายต่ออนาคตมันทำร้ายอดีต และมันแย่งชิงปัจจุบันไปจากเรา

จากการนำทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองมาใช้ในยุคปัจจุบันนี้ ปรากฏเห็นความขัดแย้งมาจากหลายมิติทางโครงสร้างทั้งระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม จากการศึกษาวิจัยพบว่า ตัวแปรสำคัญที่แฝงตัวอยู่เบื้องหลังของวิกฤตการณ์ สื่อสารทางการเมืองที่ขยายความขัดแย้งไปสู่ความรุนแรงนั้น เป็น “การสื่อสารเชิงเกลียดชัง” ก่อให้เกิดความแตกแยกที่พาสังคมไทยไปสู่แห่งมِحศัญญ์กสิยัค จึงทำให้ผู้สื่อสารและผู้รับสารขาดการฟังและขาดการพูดด้วยความเข้าใจที่ตีร่วมกัน ซึ่งส่งผลต่อการสานสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง จนนำไปสู่ความขัดแย้งและได้ใช้ความรุนแรงในที่สุด ดังที่อดัม คา-เฮน นักสันติวิธีชื่อดังได้ชี้ให้เห็นว่า การสื่อสารทางการเมืองที่เน้น “อำนาจ” หรือ “ความแข็งแกร่ง” แต่เพียงประการเดียว โดยมีได้ตระหนักถึงความสำคัญ ซึ่งเป็นตัวเชื่อมสมานให้เกิดความรัก ความสามัคคี ปรารถนาดีต่อบุคคลอื่นๆ มักจะนำไปสู่ความขัดแย้งและแบ่งฝักแบ่งฝ่ายเสมอ

๔.๑.๑ สภาพปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองสื่อสารทางการเมืองในสังคมปัจจุบัน

จากการศึกษาทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองทั้ง ๖ ทฤษฎีพบว่า การนำทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองบางทฤษฎีมาใช้ในสถานการณ์จริง ได้เกิดสภาพความขัดแย้งในสังคม ซึ่งก็ไม่ได้หมายความว่าเกิดปัญหาจากตัวทฤษฎีที่เป็นหลักการต่างๆ เหล่านั้นทั้งหมด แต่ที่จริงแล้วหากมองให้ลึกลงไปจะพบว่า ความเป็นจริงความขัดแย้งนั้นได้เกิดขึ้นมีมานานแล้ว เพียงแต่ปรากฏเป็นความขัดแย้งในระดับผู้นำและก็จะยังคงมีต่อไปในสังคม ฉะนั้น ในสมัยก่อนจะสังเกตได้ว่า เมื่อมีการสื่อสารทางการเมืองก็จะมีข้อจำกัดอยู่เฉพาะการสื่อสารในระดับผู้นำทางการเมือง คนทั่วไปไม่สามารถเข้าไปมีส่วนรับรู้ได้กับผู้นำกลุ่มทางการเมือง ประชาชนจะไม่เข้าไปมีส่วนร่วม แต่ในปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ ระบบการติดต่อสื่อสารไร้พรมแดน โดยเฉพาะระบบโซเซียลเน็ตเวิร์ค (social network) ได้พัฒนาเข้าสู่ยังประชาชนคนทั่วไปเพราะเป็นระบบทุนนิยม การรับรู้ไม่เฉพาะเพียงผู้นำเท่านั้น แต่ประชาชนคนทั่วไปสามารถยังเข้าไปมีส่วนร่วม ฉะนั้น เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเกิดขึ้นย่อมถูกรับรู้ได้โดยประชาชนเช่นกัน ส่งผลทำให้คนเหล่านั้นเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น มีการติดต่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไป ปัจจัยเหล่านี้ได้สะท้อนปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่มีแนวโน้มไปสู่ความรุนแรง (violence) ขาดความสงบสุข สามัคคีของคนในสังคม ซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้

๑) การสื่อสารด้วยถ้อยคำ/ไม่ใช่ถ้อยคำ ในสังคมปัจจุบันการสื่อสารด้วยคำพูด “หยาบคาย” “ส่อเสียด” “เท็จ” “ไร้สาระ” ประณามทำลายเกียรติภูมิศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสังคมการสื่อสารทางการเมืองไทยพบว่า มีการขยายความรุนแรงทางคำพูดเพิ่มสูงขึ้น จนนำไปสู่ประเด็นของความขัดแย้งทางการเมือง การสื่อสารได้ถูกนำมาใช้ในบริบทสังคมที่เป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ทว่าการนำภาษาถ้อยคำต่างๆ ที่เป็นคำลหหรือประโยคที่ไม่สุภาพ ไม่เหมาะสมนำมาพูดสื่อสารตอบโต้กัน ย่อมสื่อแสดงเจตนาคำพูดเพื่อสร้างความเข้าใจผิด การไม่พูดความจริง

หรือพูดโดยไม่มีหลักฐานอ้างอิง ในการพาดพิงตัวบุคคลของอีกฝ่าย อีกทั้งมีการสื่อสารที่ผิดพลาด เพราะคู่สนทนาอาจมีระดับความรู้ที่ต่างกัน ขาดการเจรจาที่ตีร่วมกันก็มีส่วนทำให้การสื่อสารเข้าใจไม่ตรงกัน มีที่มาจากหลายมิติทางการสื่อสาร ซึ่งผู้ที่เข้ามีส่วนเกี่ยวข้องทางการสื่อสารทางการเมืองดังที่ปรากฏมักจะใช้ถ้อยคำที่รุนแรง คำด่าทอ คำหยาบคาย เพิ่มสูงขึ้นในกลุ่มของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง แสดงออกทางคำพูดที่ขาดการยั้งคิดและควบคุมอารมณ์ โดยใช้ถ้อยคำรุนแรงในการตอบโต้ทางความคิด ทศนคติ ที่มีความเห็นต่างจากแนวทางของตนและพวกพ้อง ซึ่งนับว่ามีการเปลี่ยนแปลงการสื่อสารทางการเมืองในการใช้ถ้อยคำในสังคมเพิ่มมากขึ้น อันเป็นชนวนขยายความขัดแย้งทางการสื่อสารบานปลายไปสู่ความแตกแยกรุนแรงทางสังคม

๒) การสื่อสารสร้างความแปลกแยก การใช้คำพูดเพื่อสร้างความแตกแยกเป็นปรปักษ์ มุ่งสร้างความเกลียดชังอีกฝ่ายก็จะเป็นเหตุที่นำไปสู่การสร้างความแตกต่างระหว่าง “เรา” และ “เขา” โดยการใช้หลักของการทำให้แปลกแยก คือ การสร้างรอย “แตกร้าว” ระหว่างกลุ่มที่เป็นปรปักษ์กันอยู่ซึ่งพบว่า การใช้คำพูดสร้างความเกลียดชังเป็นตัวแปรแฝงอยู่เบื้องหลัง อาจก่อชนวนในการสร้างความริ้วฉานให้ขยายความรุนแรงออกไปด้วย เช่น การด่าทอ การแยกชนชั้น การใช้ภาษาดูถูก สบประมาท ไม่ให้เกียรติความเป็นมนุษย์ เป็นต้น ฉะนั้น การแสดงคำพูดต่างๆ ตามเจตนาารมณ์ ทศนคติ ความคิดเห็นที่เป็นพวกเดียวกัน ใครที่มีความคิดเห็นแนวทางเดียวกันก็จะเป็นพวกกลุ่มเดียวกัน ใครมีแนวคิดสอดคล้องกับกลุ่มตนก็จะได้รับการยอมรับ แต่หากมีความเห็นต่างพวกพ้องมีมุมมองความเห็นแตกต่างออกไป ก็จะเป็นอีกฝ่ายอีกข้าง กลายเป็นคนละพวก ความคิดถูกแบ่งแยกชัดเจน ฉะนั้นการแปลกแยก แม้แต่เพียงความคิดเห็น ทศนคติ ความเชื่อที่ไม่สอดคล้องกันก็ถูกมองเป็นกลุ่มต่างพวก โอกาสที่จะแบ่งกลุ่ม แบ่งฝ่ายย่อมมีโอกาสสูง แบ่งเราในสังคมให้เป็นฝักฝ่ายย่อมเกิดสูง

๓) การสื่อสารที่ปลุกปั่นมวลชน การปลุกปั่นในสถานการณ์ของความวิตกกังวลทางการเมืองพบว่า เมื่อไรก็ตามหารัฐบาล “ไร้เสถียรภาพ” ประชาชนจะขาดความเชื่อมั่นทางความคิด ขาดความน่าเชื่อถือในการบริหารประเทศ จะทำให้ผู้คนอ่อนไหวได้ง่ายต่อการถูกปลุกปั่น และทำลายความคิดอันเป็นอิสระของตนทีละน้อย ประชาชนจะเพิ่มความวิตกกังวลมากขึ้นเมื่อถูกกระตุ้นให้เรียกร้องให้มีผู้นำที่มีความเข้มแข็ง โดยถูกปลุกปั่นจากผู้ต้องการทำลายสร้างกระแสสังคมให้รุนแรงทำให้ผู้คนในสังคมไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน เท่ากับเป็นการยกระดับจากความวิตกกังวลไปสู่พฤติกรรมที่รุนแรง ซึ่งการจะปลุกปั่นได้นั้นต้องอาศัยความเป็นผู้นำที่ “ไม่มีจุดยืน” “ขาดเหตุผล” เป็นผู้นำทางการเมืองที่มีความโง่งมง่าย ซึ่งมักจะแสดงออกมาด้วยความโง่ ฉุนเฉียวควบคุมอารมณ์ไม่ได้เมื่อถูกกระตุ้น ถูกยั่วยุ ก็จะแสดงอำนาจเผด็จการขาดการควบคุมอารมณ์ และผู้ปลุกปั่นจะใช้ถ้อยคำที่ยั่วโห่และทำให้ผู้นำปะทุอารมณ์ที่รุนแรงขึ้น นำไปสู่การกระตุ้นความโกรธสูงขึ้น ซึ่งก็จะกดดันให้ผู้นำสามารถกระทำการอันก้าวร้าว อันนำไปสู่ความรุนแรงที่ใช้กำลัง ด้วยการทำลายล้างหรือทำสงครามที่มาจากถูกยั่วยุ ปลุกปั่นอารมณ์โกรธ ด้วยการทำให้ผู้นำมีความอ่อนไหวไม่สามารถที่จะควบคุมสภาวะทางอารมณ์

๔) การสื่อสารแสดงออกทางภาพลักษณ์ พบว่า เป็นการสื่อสารที่มุ่งการแสดงออกของกลุ่มหรือพวกพ้องแบบมีเอกลักษณ์ในการ “จดจำ” หรือ “สัญลักษณ์” ทางการเมือง แสดงให้เห็นออกมาทางภาพลักษณ์ให้เป็น “กลุ่มพวกพ้อง” ตน เพื่อแสดงถึงพลังของตน มีพลังอำนาจเหนือผู้อื่น โดยใช้สัญลักษณ์เชิงสัญลักษณ์ ในเรื่องของเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ การถือป้ายชู การชู ๓ นิ้ว และ อื่นๆ ที่นำมาเพื่อแสดงออกถึงการเป็นพวกพ้องเดียวกัน เช่น เสื้อธงชาติ นกหวีด และ อุปกรณ์ช่วย เพื่อแสดงสัญลักษณ์เป็นพวกเดียวกัน เสมือนเป็นการสร้างภาพเพื่อให้ดูเป็นกลุ่มเดียวกันจากการแสดงออกทางคุณลักษณะทางกายภาพออกมาเป็นบุคลิกภาพ เช่น มาดเครื่องขมิ้ม สงบ พุดจา มีหลักการ มีเอกลักษณ์ทางคำพูด เป็นต้น หรือจากการแต่งกาย อาทิ ปกิริยาอาการต่างๆ ซึ่งมาพร้อมกับคำพูดที่สวยหู เช่น ความเสมอภาค เสรีภาพ ภราดรภาพ หรือสร้างประชาธิปไตยแบบปลอมเป็นการกลบเกลื่อนและมอมเมาผู้คนในชีวิตจริงทั้งในความคิด ความฝัน ภายใต้ค่านิยมและอุดมการณ์ชุดหนึ่งที่ถูกยึดเยียดให้จำนน

๕) การสื่อสารเพื่อการชวนเชื่อ พบว่า เป็นการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อให้ผู้รับฟังเห็น “คล้อยตาม” และ “ปฏิบัติ” ตัวตามผู้นำ มีเจตนาจะสื่อสารตามเป้าหมายของผู้ส่งสาร ไม่ได้มีเหตุผลแต่อย่างใด เป็นการพูดเพื่อผลประโยชน์และอำนาจให้กับตนเองพวกพ้อง โดยสื่อสารชวนเชื่อให้ผู้ฟังคล้อยตามทางความคิด เป็นการสื่อสารทางการเมืองเพื่อมุ่งเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของผู้พูด ชักจูงใจให้ผู้ฟังคล้อยตาม ขาดเหตุผลเพราะถูกงูใจชวนเชื่อ ถูกนำมารับใช้เผด็จการทางการเมืองเพื่อผลักดันให้ประชาชนยอมรับแนวทางความเชื่อหรืออุดมการณ์ การชวนเชื่อเป็นการปลูกฝังศรัทธาที่มาจากการใช้ภาคอารมณ์ใน “การโน้มน้าว” คน ถูกยึดเยียดข้อมูลแบบซ้ำๆ หรือการใส่ข้อมูลในการรับรู้เพียงด้านเดียวจนในที่สุดกลายเป็นเชื่อโดยปริยายเพราะถูกปิดกั้นการมีอิสระทางความคิด ยิ่งถ้าผู้นำใช้อำนาจจะทำให้ขาดอิสรภาพทางความคิดมากขึ้นเพราะถูกครอบงำ ผู้รับสารจะตกอยู่ในภาวะไร้เหตุผลและอ่อนแอ เช่น กรณีการชุมนุมของกลุ่มต่างๆ โดยเน้นทางด้านวาทศิลป์เพื่อเป็นเครื่องมือในการชวนเชื่อ โดยอาศัยเทคนิคการขายความคิด สร้างภาพสวยหูเป้าหมายดีแต่วิธีการอาจจะไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

๖) การสื่อสารที่มีวาระซ่อนเร้น พบว่า ประเด็นของสื่อถูก “ครอบงำ” ของกลุ่มทุนที่เข้ามามีอำนาจทางการเมือง อาจกล่าวได้ว่าเป็นข่าวที่ถูก “สร้างขึ้น” เพื่อหวังประโยชน์ทางการเมืองเป็นการนำเสนอเพียง “ครึ่งหนึ่งของความจริง” ของสื่อ ก็คือ เป็นการนำเสนอความจริงที่เป็นประโยชน์เพียง “ด้านเดียว” ไม่นำเสนอด้านที่เป็นโทษ ภาษา ลีลาท่าทางไว้อย่าง เป็นการนำเสนอความจริงโดยเน้นบางส่วนของพื้นที่ หรือบางตำแหน่ง การเลือกใช้ภาพทำ “บางส่วน” ให้ดูเด่นชัดประจักษ์ต่อสายตาในการรับรู้มากกว่าบางส่วน การจัดพื้นที่นำเสนอเพียงบางส่วนหรือการเลือกวิธีการใช้ภาพ ตัวหนังสือหรือแสงเสียงประกอบต่างๆ มี “แฝงเร้น” อาจจะใช้คำพูดที่ต้องตีความหมายอย่างลึกซึ้งและเข้าใจในคำที่พูดแบบมีนัยยะสำคัญ สื่อในสถานการณ์ความวุ่นวายอาจจะกระทำให้ไปโดยขาดดุลยพินิจที่ยึดมั่นในกรอบจริยธรรม และยึดมั่นต่อการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีให้เกิดแก่คนในชาติ สื่อไม่ควรกะพ้อโหมเหตุการณ์ ข่าวสารที่มุ่งให้เกิดความโกรธแค้น ชิงชัง ฉะนั้นการทำหน้าที่ของผู้คัดกรองข่าวสารควรใช้ดุลยพินิจอย่างเข้มข้น ต้องไม่ลืมหลักการ ๕ W (what who when where why) ให้เป็นการนำเสนอข่าวโดยยึดเอาเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ

หลักการแห่งวิชาชีพจรรยาบรรณของสื่อมวลชนเป็นที่ตั้ง และละทิ้งวาระซ่อนเร้นที่อยู่เบื้องหลังเพื่อไม่นำไปสู่ชนวนความขัดแย้งทางสังคมมากยิ่งขึ้นไป

๔.๑.๒ ตัวแปรการสื่อสารทางการเมืองมุมมองทางตะวันตก

๑. ตัวแปรที่เกิดจากผู้ส่งสาร (sender)

๑) การสื่อสารที่เน้นอิสระ (free speech)

จากสถานการณ์การสื่อสารทางการเมืองพบว่า การแสดงออกทาง “เสรีภาพทางคำพูด” แสดงความคิดเห็นเพื่อให้คนในระบอบประชาธิปไตยได้แสดงออกมานั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนคนทั่วไปได้ร่วมการแสดงออกทางความคิด ทศนคติ ความเชื่อต่างๆ จึงเป็นข้อเสนอความคิดเห็นหลากหลายในสังคมประชาธิปไตย การเปิดโอกาสให้คนในสังคมร่วมแสดงความคิดเห็นในเวทีสาธารณะ หรือทางระบบการสื่อสาร social media นั้น เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น โดยเฉพาะ การสื่อสารผ่านทาง “คำพูด” ในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ มากมาย การผลิตคำพูด การโต้แย้งแสดงความคิดเห็นมีสูงเพราะเปิดเสรีทางความคิด ความอิสระและการแสดงออก คำพูดจากการแสดงออกเป็นได้ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ อาจส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งทางสังคมจากกลุ่มที่มีความเห็นต่างทางความคิด ทศนคติ ที่ควบคุมได้ยาก ฉะนั้น การที่คนในสังคมได้แสดงความคิดเห็นทางความคิดและคำพูดแบบอิสระ ย่อมส่งผ่านทางคำพูดที่มีความหลากหลาย เป็นการเปิดประเด็นการโต้แย้งแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอย่างเสรีนำไปสู่ความขัดแย้งทางคำพูดได้สูง

๒) คำพูดเน้นความเกลียดชัง (hate speech)

จากคำพูดในสังคมปัจจุบันพบว่า การสื่อสารทางการเมืองที่มาจากการสื่อสารที่สร้างความเกลียดชังหรือข้อความที่สร้างความเกลียดชัง มีระดับความรุนแรงถึง ๓ ระดับ คือ ๑) เจตนาเพื่อให้แบ่งแยกกลุ่มคน ๒) ยั่วยุให้เกลียดชัง ๓) และยั่วยุให้ใช้ความรุนแรงต่อฝ่ายตรงข้าม อีกทั้งวาทะที่สร้างเกลียดชังเพราะมีการประดิษฐ์ถ้อยคำเพื่อใช้โจมตีกันระหว่างกลุ่ม สังคมไทยถูกแบ่งขั้วอย่างชัดเจน “สี” ถูกนำไปใช้เป็นเครื่องหมายแบ่งฝ่าย ในขณะเดียวกัน ผู้นำความคิดแต่ละฝ่ายก็ผลิตคำพูดหรือภาษาที่ใช้ทั้งการดูหมิ่นถ่มน้ำลาย แบ่งแยกความคิด ความชอบ และผลักไสโจมตีฝ่ายตรงข้าม จากการที่ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (อังกฤษ: National Broadcasting and Telecommunication Commission) หรือ กสทช. (NBTC) เป็นหน่วยงานอิสระของรัฐ มีบทบาทหน้าที่ในการกำกับดูแล ก็ต้องยึดประโยชน์ประชาชนเป็นตัวตั้ง เพื่อไม่ให้เป็นการสื่อสารด้านเดียว หรือรับข่าวสารด้านเดียวทำให้คนสามารถเกลียดชังใครก็ได้ ที่จะแบ่งแยกและต้องการให้เกิดการเกลียดชังฝ่ายตรงข้ามถูกขยายต่อ ที่มีการผลิตวาทะสร้างความเกลียดชังผ่านสื่อออนไลน์ และอีกด้านมาตรการทางกฎหมายก็ไม่ได้ดำเนินการให้เห็นอย่างชัดเจน ความเกลียดชังจึงกลายเป็นเครื่องมือสร้างความเกลียดชังของคน ๒ ขั้วความคิด ฉะนั้น ความเกลียดชัง จึงเป็นการทำลายความเป็นมนุษย์ของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งมาจากการใช้คำพูดเป็นเครื่องมือที่มุ่งทำลายผู้อื่น ในการผลิตซ้ำและเผยแพร่ซ้ำผ่านช่องทางต่างๆ จึงทำให้สังคมไทยเกิดความชินชาและแสดงออกกับการสร้างความเกลียดชัง

๓) คำพูดบิดเบือน (distorted speech)

จากการใช้คำพูดบิดเบือนเป็นเครื่องมือนำไปสู่ความรุนแรงพบว่า มาจากการสื่อสารที่ “บิดเบือน” ทำให้ผิดแผกไปจากข้อเท็จจริงมีการ “แต่งเติม” เสริมเรื่องราวให้ดูสมจริง ทำให้ผิดแผกแปลกไปจากเดิมหรือข้อเท็จจริง คำพูดบางประเด็นเป็นเรื่องอ่อนไหวต่อสังคมไม่ควรนำมากล่าวพูด เป็นการบิดเบือนคำพูดอาจนำไปสู่ข้อขัดแย้งใช้ความรุนแรงได้ ยิ่งถ้าในระดับผู้นำประเทศ การรับสารที่ถูกบิดเบือนข้อมูลซ้ำๆ เข้าสู่สมองของกลุ่มสมาชิกต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ถ้อยคำ วาจาที่ “พลิกแพลง” และ “บิดเบือน” การนำเรื่องราวแนวคิดที่ถูกปรุงแต่ง เรื่องอารมณ์อย่างเข้มข้น ก็เพื่อเหตุผลของการบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากมีเจตนาธรรม์สื่อสารคำพูดให้ตนมีความชอบธรรมและเป็นที่ถูกใจของกลุ่มประชาชน การผลิตคำพูดใดๆ ก็ตามเพื่อให้ตนดูดีเป็นพระเอกในสายตาประชาชนและสร้างความบิดเบือนฝ่ายตรงข้ามเป็นผู้ร้าย หากฝ่ายประชาชนผู้รับสาร ไม่ได้ศึกษาข้อมูลเพียงพอ ถูกปิดกั้นการรับข่าวสารอย่างรอบด้าน ก็มักเลือกเชื่อโดยขาดเหตุผล ฉะนั้น จึงง่ายต่อการถูกชักจูงหลอกลวงให้เรียนรู้กับข้อมูลที่ผิดพลาดได้ง่าย

๔) คำพูดที่เน้นอคติ (biased speech)

การสื่อสารทางการเมืองด้วยความลำเอียงพบว่า ในสถานการณ์บ้านเมืองที่ปั่นป่วน ส่วนหนึ่งเกิดจาก “ความลำเอียง” ของคนในสังคมไทย ความลำเอียงหรืออคติเป็นทัศนคติที่มองฝ่ายตรงข้ามตนในเชิงลบ โดยมีเหตุมาจากความรัก ความโกรธเกลียดชิงชัง ความไม่รู้ และความกลัวอำนาจต่างๆ ที่ถูกครอบงำอยู่ในจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นผิดหรือถูกอย่างไร เมื่อมีความอคติอยู่ภายในย่อมแสดงออกมาในรูปแบบต่างๆ ทางคำพูดในทางเลวร้าย แสดงถึงความจงเกลียดจงชัง อย่างเห็นได้ชัด ทั้งที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน หรือแสดงความรักออกมาจนเกินความพอดี โดยไม่มีเหตุผลใดๆ คำพูดที่สร้างอคติมีเหตุมาจากความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความไม่เท่าเทียม การเลือกปฏิบัติต่อบุคคล การสื่อสารทางการเมืองในปัจจุบันมีมูลเหตุมาจากความรัก ความโกรธเกลียด ความเขลา ความกลัว เป็นอันตรายต่อสังคมอย่างยิ่ง หากผู้นำหรือกลุ่มบุคคลถูกครอบงำด้วยอคติทางอารมณ์ความรู้สึก การเลือกปฏิบัติจะขาดความยุติธรรมกลายเป็นสองมาตรฐานในสังคม การเมืองพึงตระหนักอย่างยิ่งเมื่อไรก็ตามเกิดอคติเข้าครอบงำไม่ว่าจะเป็นเรื่องของผลประโยชน์และอำนาจ ย่อมนำไปสู่ความอยุติธรรม ฉะนั้นความรู้สึกต่างๆ จะนำไปสู่ความอยุติธรรม มีความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน หวาดระแวง และขาดความน่าเชื่อถือ โดยปกติธรรมชาติของมนุษย์ทำอะไรก็ตาม มักจะคำนึงถึงประโยชน์ของตนเอง ญาติพี่น้อง พวกพ้องเป็นหลัก ซึ่งพฤติกรรมในลักษณะเช่นนี้เป็นสาเหตุให้ “ความถูกใจ” อยู่เหนือ “ความถูกต้อง” “ความผิด” อยู่เหนือ “ความถูก” หรือ “ผิด” เป็น “ชอบ” ฉะนั้นสิ่งเหล่านี้สามารถที่จะพัฒนาเป็นอคติได้ในที่สุด

๒. ตัวแปรเกิดจากสื่อมวลชน (mass media)

๑) สื่อถูกครอบงำกลุ่มนายทุน (bourgeois manipulated)

ในสังคมปัจจุบันสื่อเป็นเครื่องมือของนายทุน (bourgeois) ในการแข่งขันแสวงหาผลกำไรสูงสุด มีการสร้างอำนาจการรับรู้เหนือประชาชน/ครอบงำประชาชน (manipulation of ideas) พิทักษ์ปกป้องและเป็นเครื่องมือกระตุ้นลัทธิบริโภคนิยมของระบบทุนนิยม (capitalism) บิดเบือน

หรือไม่นำเสนอข่าวสารที่ขัดกับวัตถุประสงค์ของนายทุน และธุรกิจบริษัทในเครือข่าย โดยเลือกข่าวสารตามความพอใจ ขาดจุดยืนที่ชัดเจน เลือกที่จะเสนอข่าวที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ธุรกิจของนายทุน ยินยอมเป็นสื่อโฆษณาชวนเชื่อสินค้าของบริษัทโฆษณา ที่มีกลุ่มนายทุนสนับสนุนอยู่เบื้องหลังทางการเมืองฝ่ายเดียวกับตน มากกว่าจะคำนึงถึงประโยชน์เรื่องสิทธิข่าวสารที่แท้จริงของประชาชน โดยทำหน้าที่เป็นเครื่องมือของลัทธิการเผยแพร่ลัทธิบริโภคนิยมสุดขั้วที่ตั้งอยู่บนหลักการขายข่าวสารและโฆษณาเพื่อประโยชน์ของบริษัทตน

๒) สื่อถูกนำไปเป็นเครื่องมือของนักการเมือง (political control and manipulation)

ในสภาพสังคมปัจจุบันเป็นยุคที่อยู่ในท่ามกลางกระแสเงินตรา ระบอบการเมืองที่ถือเงินตราเป็นใหญ่ และสังคมที่ถูกกลืนกินด้วยระบอบเงินคือ “พระเจ้า” อุดมการณ์ของสื่อมวลชนจึงเป็นปัญหาสำคัญยิ่ง จึงมีคำถามว่า ยังมีอยู่จริงหรือไม่ ถ้ามีอยู่จริงจะต้องผ่านกรำประสบการณ์มากเขี้ยวกราก และมีภูมิธรรมเป็นฐานคิดค่อนข้างสูง จึงจะสามารถรอดพ้นจากเงื้อมมือของอำนาจเงินตราเป็นใหญ่ที่มีผลประโยชน์ล่อตาล่อใจมาก วิฤตของสื่อมวลชนจะเห็นได้ชัดจากนักการเมืองและผู้มีอำนาจหลายคน หุ่เมเทเงินซื้อและเป็นเจ้าของสื่อ เพื่อใช้สื่อให้เป็นประโยชน์เฉพาะกลุ่มพวกพ้องเพื่อเป็นกระบอกเสียงของพรรคการเมือง ทำลายฝ่ายตรงข้ามที่มีความเห็นต่างจากกลุ่มตนครอบงำจิตสำนึก และสร้างมติมหาชนตามที่ตนต้องการใช้ “สื่อเป็นเครื่องมือ” ในการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ทางการเมือง สังคมตกเป็นเครื่องมือการโฆษณาชวนเชื่อของสื่อ ก่อให้เกิดภาวะวิฤตความรุนแรงทางข้อมูลข่าวสาร บางพรรคการเมืองยังลงทุนซื้อสื่อเพื่อเป็นเครื่องมือโดยเข้าไปซื้อหุ้นบริหารจัดการ (take over) ในลักษณะการช่วยเหลือพึ่งพา ทำให้เกิดความเกรงใจอันส่งผลต่อนโยบายการเสนอข่าว (โดยอยู่เบื้องหลังชักนำการนำเสนอข่าวแบบเอียงข้าง) การซื้อขายข่าว ซึ่งในปัจจุบันการซื้อขายข่าวทำได้หลายวิธี นักการเมืองสามารถ “ซื้อตัวนักข่าว” โดยจ่ายของขาเป็นค่าตอบแทนบ้าง จัดเลี้ยงอาหารโต๊ะจีนร้านอาหารหรู พาไปเที่ยวต่างประเทศ ตลอดจนกลวิธีอีกมากมายในการซื้อตัวนักข่าวเพื่อเสนอข่าวสารของกลุ่มตนในเชิงบวก พรรคการเมืองยังเสนอซื้อตัวนักข่าวเพื่อไปเป็นสมาชิกพรรค ให้นักข่าวลงเลือกตั้งเพื่อไปเป็นปากเสียงให้กับพรรคตนเพื่อช่วยประชาสัมพันธ์ เพราะประชาชนย่อมศรัทธาในตัวบุคคลก็จะพลอยทำให้พรรคมีความน่าเชื่อถือตามไปด้วย

๓) สื่อขาดจรรยาบรรณ/จริยธรรม (absence of Ethics)

สงครามข่าวสารเกิดจากการแข่งขันในการเสนอข่าวสารเพื่อช่วงชิงการได้เปรียบทางข่าวสาร เพื่อความรวดเร็ว วัตถุประสงค์ อาจจะไปสู่การขาดการตรวจสอบข้อมูลที่ถูกต้องข่าวที่นำเสนอเป็นการเสนอเพื่อทันต่อสถานการณ์ การนำเสนออาจกระทบความรู้สึกทำให้เป็นจุดชนวนของความขัดแย้งทางการเมืองให้ขยายออกไป ยิ่งถ้าหากนำเสนอ “ข่าวสารบิดเบือน” เลือกสรรโดย “ลำเอียง” หรือ “ปกปิดข่าวสาร” ที่มีผลกระทบต่อนักข่าว หรือไม่เสนอข่าวของประชาชน ก็จะส่งผลก่อให้เกิดแรงกดดันทางอารมณ์ความรู้สึก สังคมความขัดแย้งไปสู่จุดระเบิดที่ใช้กำลังความรุนแรงในการแก้ปัญหาวิฤตข่าวสาร ยังรวมไปถึงการขาดมาตรการการควบคุมสื่อที่

ชัดเจน ซึ่งตกเป็นทาสทางความคิดหรือจักรวรรดินิยมของการสื่อสารโลก ซึ่งเป็นภาวะการขาดความรับผิดชอบหรือจริยธรรมในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน จนนำไปสู่รูปแบบการขายข่าวสารขาดจริยธรรม หรือเรียกจุดสนใจที่เกินความจริง ใส่สี แต่งเติม พาดหัวข่าว กระทำการพิพากษาเหยื่อผู้ตกเป็นข่าวแทนศาลยุติธรรม ด้วยการนำเสนอข่าวสารครอบงำความคิดประชาชนให้เข้าใจผิด สับสนในข้อเท็จจริง สื่อต้องนำสิ่งเหล่านี้มาพิจารณาตรวจสอบการทำงานตนเพื่อปรับปรุงแก้ไขการทำงานและมีหน่วยงานเข้ามาตรวจสอบ จากกรณีตัวอย่าง ในยุคสมัยรัชกาลที่ ๖ สื่อหนังสือพิมพ์อาศัยเทคนิควิธีการต่างๆ สร้างจุดสนใจ ขยายความดุเดือดเผด็จรื้อน อีกทั้งขยายข่าวความขัดแย้ง และการป้ายสีใส่ร้ายสะท้อนให้เห็นถึงสื่อมวลชนมีเสรีภาพมาก ย่อมใช้สิทธิในการสร้าง “อำนาจ” ให้ตนเองจึงนำไปสู่การใช้อำนาจที่ขาดจริยธรรม ในปัญหาสังคมการเมืองของสื่อหนังสือพิมพ์จึงเกิดขึ้นเป็นสมัยแรกจากเหตุดังกล่าวที่ได้กล่าวมา เมื่อมาสู่ยุคปัจจุบันปัญหาความเสื่อมจริยบรรณ/จริยธรรมของสื่อส่งผลเป็นปัญหายากที่จะแก้ไข เนื่องจากเกี่ยวข้องกับระบบทุนนิยมมีผลประโยชน์มากมายที่ทับซ้อน ซึ่งเป็นวิกฤตการสื่อสารของสื่อมวลชนในสังคมปัจจุบันอย่างยิ่ง

จากตัวแปรทางด้านสื่อเกี่ยวกับสื่อสารทางการเมือง กล่าวได้ว่า มีความสำคัญในยุคข้อมูลข่าวสารอย่างยิ่งที่เป็นศูนย์กลางการนำข่าวสารเพื่อเผยแพร่สู่สังคม /ประชาชนในการรับข้อมูลข่าวสาร สื่อจะต้องมีความเป็นอิสระไม่ถูกครอบงำจากกลุ่มนายทุน มีเสรีภาพทางความคิดไม่ตกเป็นเครื่องมือของนักการเมือง และจะต้องรักษาอุดมการณ์ทางวิชาชีพไว้ ในขณะเดียวกันก็ต้องไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น มีหน้าที่ในการนำเสนอข่าวที่เป็นความจริง ความซื่อสัตย์ สิ่งไหนบ่งควรไม่บ่งควรที่จะปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกัน และไม่คัดลอกข่าวแล้วนำมาเป็นของตนเอง สื่อต้องสร้างสังคมประชาธิปไตย ต้องมีกลไกปกป้องคุ้มครองเสรีภาพ และความเป็นอิสระแห่งวิชาชีพของสื่อที่มีประสิทธิภาพ ต้องมีกลไก ตัวชีวิตในการประกันคุณภาพของผู้ประกอบการสื่อ ทั้งในเรื่องคุณภาพเนื้อหา การผลิต และบุคลากร ต้องมีจริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีการกำกับดูแลกันเองอย่างมีประสิทธิภาพและสื่อต้องสร้างการเรียนรู้ของประชาชน สร้างสำนึกพลเมือง ตระหนักในสิทธิเสรีภาพ และสร้างสังคมประชาธิปไตย

๓. ตัวแปรที่เกิดจากผู้รับสาร (receivers/audiences)

๑) ผู้รับสารเน้นอารมณ์ และความเชื่อ มากกว่าเหตุผล

จากสภาพปัจจุบันในสังคมไทยของการสื่อสารทางการเมืองที่นำไปสู่ความรุนแรงพบว่าการสื่อสารที่เน้นอารมณ์ความรู้สึก ความเชื่อจากการฟังข่าวสาร จากการสัมผัสได้ด้วยการรับรู้ทางประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ของผู้รับสาร หรือการแสดงออกทางวจนภาษาหรืออวัจนภาษาของผู้ส่งสารย่อมเปิดโอกาสการแสดงออกในการตอบโต้จากการรับสาร การรับรู้ข่าวสารของผู้รับสารนั้นมีการตอบรับสารด้วยอารมณ์ความรู้สึก เมื่อผู้รับสารมีความไม่พึงพอใจหรือพอใจเกิดขึ้นได้ทั้งนั้น จากการที่ผู้รับสารได้รับข้อมูลมาด้วยตนเองย่อมจะเชื่อมั่นในข้อมูลข่าวสารของตน มากกว่าการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ผู้รับได้ยินได้ฟังมาจากบุคคลอื่น เมื่อข่าวสารทางการเมืองเป็นที่พอใจสอดคล้องกับแนวทางตนก็ง่ายต่อการแสดงอารมณ์ต่างๆ ออกมาด้วยอารมณ์พอใจ เช่น การยิ้ม การยกมือ โบกมือ ประบมือ ตะโกน ร้องเชียร์ เป็นต้น เป็นการแสดงอารมณ์ในความรัก ความชื่นชมในสิ่งที่ตนพึงพอใจ แต่ถ้าผู้รับสารไม่

พึงพอใจในความเห็นต่างทางการเมืองที่ไม่สอดคล้องกับแนวความคิด ทศนคติของตนก็แสดงอารมณ์ความรู้สึกไม่พึงพอใจ เช่น ตะโกนไล่ โห่ร้องไล่ สบถคำทอ คำพุดหยาบคาย การเอาของขว้างปา ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นการแสดงออกทางอารมณ์ของผู้รับสาร หรือแม้แต่การแสดงออกทางโลกสังคมออนไลน์ เช่น fb twitter instagram line ฯลฯ ในโลกของเทคโนโลยีการสื่อสารด้วยระบบสื่อสารใหม่ ก็ไม่เว้นที่จะแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึกในเรื่องของการสื่อสารทางการเมืองที่เห็นด้วยกับไม่เห็นด้วยผ่านทางเครื่องมือสื่อสารด้วยคำพูดที่เป็นข้อเขียน หรือภาพต่างๆ ที่มีการติดต่อ แสดงถึงคำพูดที่กร้าวร้าว รุนแรง ล้วนแต่เป็นการแสดงถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้รับสารในการตอบโต้ข้อมูลข่าวสารที่ตนพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ การเลือกเชื่อหรือไม่เชื่อ มีเหตุผลหรือไม่มีเหตุผล ขึ้นอยู่กับอารมณ์ความรู้สึกของผู้รับสารที่มีต่ออีกฝ่าย โดยการแสดงออกมาในรูปแบบที่ต่างกันไป ดังนั้น อารมณ์ในเชิงบวกแสดงออกด้วยความรักชาติบ้านเมืองถือว่าเป็นประโยชน์ต่อประเทศ ส่วนอารมณ์ความรู้สึกในเชิงลบสร้างความแตกแยก ทำลายล้างของคนในสังคมย่อมสร้างความเสียหายกับประเทศชาติ

๒) ผู้รับสารมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการสื่อสาร

จากการสื่อสารทางการเมืองในสถานการณ์ความรุนแรงทางการเมืองที่ผ่านมาพบว่า ด้านผู้รับสารต้องศึกษาทำความเข้าใจในเรื่องการสื่อสารให้ดีพอ มีความเข้าใจในตัวผู้ส่งสารที่ส่งสารมายังผู้รับสารว่ามีเจตนาเช่นไร เช่น การสื่อสารผ่านสื่อฟรีทีวีของ “ฟ้าวันใหม่” หรือ “Twenty ๔” จะต้องทราบกลุ่มผู้รับสารแต่ละกลุ่มเป้าหมาย และผู้รับสารก็ต้องรู้เจตนาของผู้ส่งสาร ตัวผู้รับสารต้องรู้เท่าทันสื่อ ต้องทันต่อสื่อ มีความรู้แล้วก็ต้องเข้าใจ ก็จะไม่ตกเป็นเหยื่อของสื่อ เพราะรู้อยู่แล้วว่าอ่านหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ อ่านความคิดของใคร ไม่ได้อ่านข่าว แต่อ่านความคิดของเขา ถ้าดูช่อง “บลูสกาย” Blue sky ดูความคิดกลุ่มการเมืองใด เพราะฉะนั้นถ้าเข้าใจก็จะตระหนักรู้ในข้อมูลข่าวสารตามทันความคิด เพราะรู้อยู่แล้วว่าเป็นสื่อเพื่อที่จะเป็นเครื่องมือการสื่อสารทางการเมืองของกลุ่มพรรคการเมืองของใคร เพราะฉะนั้นคนทั่วไปก็ต้องมีความรู้เท่าทันสื่อ สื่อชนิดนี้เป็นสื่อมวลชน ซึ่งเรียกว่า “สื่อแท้” และ “สื่อเทียม” สื่อแท้ก็คือ สื่อที่เป็นสื่อมวลชนจริงไม่มีข้าง แล้วก็ต้องนำเสนอข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงให้กับประชาชนจริงๆ สื่อเทียมก็คือ สื่อที่เป็นเครื่องมือทางการเมือง ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป้าหมายทางการเมือง ซึ่งผู้รับสารจะต้องเรียนรู้ทำความเข้าใจสื่อตรงนี้เพื่อไม่ให้ตกเป็นเครื่องมือของสื่อ ในการที่จะเร้าระดมหรือว่าปลุกปั่นให้คนไปทำตาม กล่าวคือ จะต้องมีความรู้เท่าทันสื่อ ในตัวเอง” คือ ต้องมีความรู้เท่าทันสื่อ ฉะนั้น ต้องเข้าใจว่า ถ้าอ่านหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ก็พอทราบได้ว่ามีเป้าหมายทางการเมืองแบบใด โดยสามารถจะแยกแยะสื่อแท้ออกจากสื่อเทียม ซึ่งเมื่อก่อนไม่มีเครื่องมือสื่อในการตรวจสอบผู้รับสารก็เชื่อในข้อมูล แต่ปัจจุบันนี้ เช่น สื่อค่ายไหนอย่างไร ผู้รับสารก็ทำการเช็คข้อมูลเปิดตรวจสอบเว็บไซต์แต่ละค่ายได้ โดยผู้รับสารมีสื่อใหม่และเปิดรับสื่อได้หลายช่องทางสามารถทำการตรวจสอบได้ ฉะนั้นโอกาสที่คนจะเรียนรู้เท่าทันสื่อมีอยู่มาก ฉะนั้น ปัจจุบันพื้นที่การสื่อสารกลายเป็นพื้นที่สาธารณะเรียกว่า “พับลิคสเฟียร์” Public sphere โดยประชาชนสามารถเข้ามาในพื้นที่สาธารณะแล้วก็ทำให้คนทั่วไปเข้าถึงข้อมูลได้

๓) ผู้รับสารมีจริยธรรม

โดยทั่วไปแล้ว ในส่วนที่เกี่ยวข้องกระบวนการสื่อสารจะพบว่า การสื่อสารที่มีจริยธรรมที่ดีจะต้องไม่นำไปสู่ความรุนแรง ไม่นำไปสู่ความแตกแยก ไม่นำไปสู่ความขัดแย้งก็คือ จริยธรรมการสื่อสารที่มีประโยชน์ สร้างสรรค์ รู้ว่าเนื้อหาข่าวสารใด ควรที่จะนำไปเผยแพร่ โดยใช้หลักทางพระพุทธศาสนา ก็คือ พูดด้วยความจริง ไม่นำสิ่งที่พูด ไปสู่ความเสียหายแตกแยก ใช้คำหยาบคาย พูดโดยไม่มีข้อมูลหลักฐาน นำมาสื่อสารขยายความต่อๆ กันไป เป็นการขัดจริยธรรมการสื่อสารที่ดีงาม โดยเฉพาะ ในสังคมโลกการสื่อสารออนไลน์ สามารถรับข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว โดยผ่านระบบออนไลน์ทาง facebook หรือ line ฯลฯ ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายในปัจจุบันสามารถส่งข่าวสารในปริมาณที่มากในการแพร่กระจายข่าวสาร หากไม่ตระหนักถึงข้อควรระวัง ขาดหลักธรรม “กาลาม-สูตร” ทางพระพุทธศาสนามาพิจารณา ก็จะตกเป็นเครื่องมือ หลงเชื่อ ขาดสติปัญญา การยั้งคิด เมื่อรับข่าวสารแล้วก็ส่งข้อมูลต่อแพร่กระจายข่าวสารที่ผิดๆ ออกไป ผู้รับสารที่ไม่รู้จักพยายามไปส่งต่อหรือแชร์ (share) ส่งข่าวให้กระจายออกไปประหนึ่งว่าเป็นเรื่องจริง เมื่อคนมาแชร์ (share) ต่อเป็นจำนวนมาก ถ้าเป็นเรื่องร้ายก็นำไปสู่ความเสียหาย โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับความรู้สึกอ่อนไหวกระทบต่อสังคม ยิ่งต้องใช้ความระมัดระวังอย่างสูง ผู้รับสารต้องมีจริยธรรมในการสื่อสาร พิจารณาไตร่ตรองสารก่อนนำไปเผยแพร่ต่อ สิ่งใดเป็นประโยชน์ สิ่งใดเป็นโทษ มีหลักฐานเชื่อถือได้เพียงไร ตระหนักต่อการรับผิดชอบในการรับสาร

๔) ผู้รับสารติดตามข่าวสารข้อมูลเพียงพอต่อการสื่อสาร

ในสังคมด้านข่าวสารทางการเมืองในปัจจุบันพบว่า ประชาชนผู้รับสารขาดความรู้การศึกษาในข้อมูลทางการเมืองที่เพียงพอ ขาดโอกาสที่จะเข้าถึงแหล่งข้อมูลในระดับต้นๆ ถูกปิดกั้นการรับรู้ข่าวสาร จากการรับรู้ผ่านขั้นตอนกระบวนการต่างๆ ในการส่งข่าว ผู้รับสารจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเลือกรับข้อมูลข่าวสาร คัดกรองข้อมูลใดเป็นข้อมูลจริง ข้อมูลใดเป็นข้อมูลเท็จนั้น ผู้รับสารต้องมีความรู้ความเข้าใจเพียงพอในการที่จะรับสาร แล้วสื่อสารหรือเผยแพร่ออกไป ทั้งนี้ ควรศึกษาข้อมูลให้ชัดเจนพร้อมจะเป็นการสื่อสารอย่างถูกต้อง ควรรับข่าวสารทั้งสองด้านเพื่อนำมาพิจารณาหาข้อมูลจากสถานการณ์สงครามข่าวสารในปัจจุบัน ผู้รับสารต้องก้าวทันต่อข่าวสารในการเตรียมพร้อมรับมือกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น และเรียนรู้เข้าใจกับข่าวสารซึ่งในเนื้อหาข่าวสารที่แผ่กระจายชวนชวนรับบางอย่าง จำเป็นต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วน นอกจากนั้น ต้องมีข้อมูลรอบด้านเพียงพอที่จะอธิบายได้อย่างมีเหตุผล ไม่เป็นเพียงการคาดเดาหรือตีความ หรือฟังข่าวลือตามกระแส ไม่ควรนำไปขยายต่อ ซึ่งผู้รับสารควรติดตามข่าวสารอย่างใกล้ชิด การรับสารจากสื่อต้องใช้การพินิจพิจารณาให้เข้าถึงสื่อ ซึ่งเป็นโลกแห่งการเสนอความคิดความอ่านจะกระทำผ่านสื่อหมด เพื่อไม่ให้สื่อส่งอิทธิพลต่อความคิดและทัศนคติมากเกินไป ที่มีเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองรวดเร็ว การติดตามข่าวสารอย่างใคร่ครวญ โดยเฉพาะสื่อในทางการเมือง การนำเสนอสามารถสร้างความเป็นผู้นำประเทศให้โดดเด่นดูดีเสมอ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถที่จะสร้างบุคคลอีกบุคคลหนึ่งให้ดูด้อยค่าด้อยโอกาสไปได้ในชั่วพริบตา ไม่ว่าจะเสนอทางด้านดีหรือด้านร้ายก็สามารถที่จะเบนความสนใจปัญหาการเมืองและสังคมจากผู้รับสารได้เช่นกัน และสื่อเองก็ยังสามารถนำเสนอความจริงให้กับผู้รับที่แตกต่างกันด้วยเรื่องราวหรือเหตุการณ์เดียวกัน ฉะนั้น ผู้รับสารต้องตระหนักในการติดตามรับ

ข่าวสาร เปิดรับสื่อติดตามข่าวสารอย่างมีสติ เป็นการรับอย่างมีวิจารณ์ญาณและได้ใช้เหตุใช้ผล ใคร่ครวญดีพอ

ดังนั้น หลักจริยธรรมการกำกับการสื่อสารให้อยู่ในจริยธรรมที่ดีงาม ควรนำแนวทางพระพุทธศาสนาดังกล่าวมาเป็นกรอบการปฏิบัติ ก็คือ การพูดความจริง ไม่บิดเบือน ไม่ให้ความจริงเพียงครึ่งเดียว ฟังต่อๆ กันมาแล้วนำเรื่องไปขยายต่อ แพร่กระจายข่าวสารผิดๆ นำไปสู่ความเสียหายหรือหายนะสู่สังคม และจากที่กล่าวมาในเรื่องของการสื่อสารที่เรียกว่า ไวท์ไลย์ (white lies) เชิงบวก ในบริบทของสังคมยุคปัจจุบันยังพบว่า คำพูดเช่นนี้กลายเป็นเรื่องปกติที่ใช้กันอยู่ในวิถีชีวิตที่ไม่ก่อเกิดความเสียหายต่อคนส่วนรวมของประเทศชาติ ในขณะที่ไวท์ไลย์ (white lies) ทางการเมืองไม่ควรที่จะนำมาใช้ในการสื่อสารเพราะมีโอกาที่จะทำความเสียหาย หายนะให้กับประเทศชาติได้

๔.๑.๓ ตัวแปรการสื่อสารทางการเมืองในทางพระพุทธศาสนา

เมื่อศึกษาตัวแปรที่นำไปสู่วิกฤตการณ์ ทาง การสื่อสารทางการเมืองที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในหลักคัมภีร์พระไตรปิฎกในพระพุทธศาสนาจะพบคำตอบ เหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง

คำ “ปัญจธรรม” ซึ่งหมายถึง ธรรมเครื่องเนิ่นช้า กิเลสตัวบั่น บั่นแต่เรื่องราว บั่นให้ทุกข์ บั่นให้วนวายสับสน ถือได้ว่าเป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้มนุษย์และสังคมเกิดความขัดแย้ง แข่งขัน แย่งชิงกันตลอดจนก่อสงครามระหว่างพวกระหว่างฝ่ายปัญหาที่มีอยู่แล้วก็ไม่อาจแก้ไขอย่างตรงไปตรงมาตามเหตุ แต่อาจทำให้ซับซ้อนยิ่งขึ้น

ปัญจธรรม นี้ ประกอบไปด้วยหลักธรรมที่สำคัญ ๓ ประการ กล่าวคือ ตัณหา มานะ และทิฐิ (มมังการ มานานุสัย อหังการ) ทั้งสามประการถือได้ว่า มีอิทธิพล และมีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในบุคคล หรือกลุ่มบุคคล คือ

๑. ความขัดแย้งด้วยกิเลส

๑) ตัณหาที่มาของความขัดแย้ง

ตัณหา (มมังการ) คืออยากได้ อยากเอาเพื่อตัว ต้องการผลประโยชน์ อยากได้สิ่งเสพ บริโภค ทรัพย์สมบัติ ความพร้อม มาบำรุงบำเรอตัวให้มีมากที่สุด ไม่ยอมเสียสละเพื่อใครเป็นเหตุใหญ่ให้คนขัดแย้งจนแม้กระทั่งยกทัพไปรบฆ่าฟันกัน ประเทศชาติทั้งหลายก็ยกทัพไปตีกันเพราะเรื่องผลประโยชน์ทั้งนั้น ที่มาของความขัดแย้ง สาเหตุสำคัญที่ทำให้ตัณหาเป็นตัวจุดชนวนให้เกิดความขัดแย้งในแง่ของการทะเลาะวิวาทก็เพราะมีคำว่า สิ่งเป็นที่รัก เข้ามาเกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันเมื่อสิ่งที่ตนเองรักจะผันแปรไป กำลังผันแปรไป หรือได้ผันแปรไปแล้ว อาการเหล่านั้นเองที่ทำให้มนุษย์ต้องทะเลาะวิวาทกันเพื่อช่วงชิง ภาวการณ์นำเพื่อให้สิ่งนั้นคงดำรงอยู่กับตน โดยการยึดมั่นในสิ่งเหล่านั้นว่าเป็นของเราด้วยอำนาจแห่งตัณหา พระพุทธศาสนากลับมีแนวคิดตรงข้ามกับการแสวงหาอำนาจที่มากกว่าผู้อื่น แต่มุ่งเน้นในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ดังท่านองค์ดาไล ลามะ ผู้นำพุทธศาสนาของทิเบต ได้กล่าวว่า

มวลมนุษยชาติที่ถือกำเนิดเกิดมาบนโลกใบนี้ย่อมถือว่าเป็นสมาชิกของครอบครัวเดียวกัน คือ ครอบครัวโลกมนุษย์ และเช่นเดียวกับสมาชิกทั้งหลายของครอบครัวทั่วไปครอบครัวหนึ่งเราจึงมีบุคลิกภาพที่ไม่เหมือนกัน พร้อมกับความแตกต่างทางด้านบุคลิกภาพนั้น เราจึงมีความแตกต่างกันทางด้านสติปัญญา ความสนใจ และวัฒนธรรมประเพณีตามมา แต่ถึงเราจะมี ความแตกต่างกันอย่างไร เรายังเป็นมนุษย์ผู้หนึ่งเช่นเดียวกับเพื่อนมนุษย์คนอื่นๆ กล่าวคือ เราต้องการความสุขและเกลียดความทุกข์ความเจ็บปวด และที่สำคัญคือเราต่างมีสิทธิเสรีภาพในการที่จะแสวงหาความสุขและหลีกเลี่ยงความทุกข์เท่ากัน

เพราะความยึดมั่นกามราคะ ตกอยู่ในอำนาจกามราคะ กำหนดยินดีในกามราคะ “ถูกกามราคะกลุ้มรุม และถูกกามราคะครอบงำเป็นเหตุ” กามทั้งหลายยังทำให้ มารดากับบุตร บุตรกับมารดา บิดากับบุตร บุตรกับบิดา พี่น้องกัน ย่อมถึงการทะเลาะ แก่งแย่ง และวิวาทกัน ทำร้ายกัน และกันด้วยฝ่ามือบ้าง ด้วยก้อนดินบ้าง ท่อนไม้บ้าง ศัสตราบ้าง ถึงความตายในที่นั้นบ้าง ได้รับทุกข์ปางตายบ้าง และเพราะกามนั้นเองจึงทำให้ “ชนทั้งหลายถือดาบและโล่ จัปฐนาตลูกศรบ้าง วิ่งเข้าสู่สงครามปะทะกันทั้ง ๒ ฝ่าย เมื่อพวกเขายิงลูกศรไปบ้าง พุ่งหอกไปบ้าง กวาดแกว่งดาบฟันบ้าง ชนเหล่านั้นถูกลูกศรเสียบเอาบ้าง โดยหอกแทงบ้าง ถูกดาบตัดศีรษะ พวกเขาตายในที่นั้นบ้าง... โดยมีต้นเหตุเป็นผู้บัญชาการอยู่เบื้องหลังการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายนอก

๒) มานะที่มาของความขัดแย้ง

มานะ (มานานุสัย) อยากใหญ่ คือต้องการอำนาจ ต้องการความยิ่งใหญ่ ความเด่นดัง ความสำคัญ ที่จะสามารถครอบงำผู้อื่นหรือบังคับเขาได้ ตลอดทุกยุคสมัยที่ผ่านมาในประวัติศาสตร์ ปัจจุบันนี้มักจะมากับข้อที่ ๑ คืออยากได้ด้วย และอยากใหญ่ด้วย เพราะถ้าอยากใหญ่แล้วเป็นใหญ่ได้ ความอยากได้ก็จะสำเร็จได้ง่าย อยากได้ก็ต้องสำเร็จด้วยอยากใหญ่ และเมื่อได้แล้วตัวเองก็จะใหญ่ยิ่งขึ้น ก็เลยอยากได้ไม่มีที่สิ้นสุด

การถือตัว ความลำพองหรือความทะนงตนนั้น ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทจนนำไปสู่การฆ่ากันหรือการทำสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์กันได้ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ผู้ใด สำคัญว่า เราเสมอเขา เลิศกว่าเขา หรือด้อยกว่าเขา ผู้นั้นพึงต้องวิวาทกันด้วยความถือตัวนั้น” สาเหตุสำคัญก็เพราะว่าการถือตัว ดังกล่าวนั้นนำไปสู่การลบหลู่ ดูหมิ่น และเกลียดชังคนอื่นดังจะเห็นได้ชัดเจนจากกรณีของ เจ้าศากยยะมีความถือตัวว่าเผ่าพันธุ์ของตัวเองเป็นเผ่าพันธุ์ที่ดีบริสุทธิ์และวิเศษกว่าคนอื่น

๓) ทิฐิที่มาของความขัดแย้ง

ทิฐิ (อหังการ) คือ ความยึดถือเอาแต่ความเห็นของตัวเอง ต้องการให้เขารับเอาความเห็นของตน ยึดติดถือมั่นในความเชื่อ ลัทธิอุดมการณ์ของตนจนสำคัญตนเหนือกว่าความจริงไม่ยอมรับฟังใคร แต่บางครั้ง สงครามเกิดขึ้นเพราะปัจจัยด้านอื่นก็มี คือ เรื่องลัทธิศาสนา และอุดมการณ์ต่างๆ ซึ่งไม่ใช่เรื่องผลประโยชน์โดยตรง แต่เป็นเรื่องของความเชื่อ และการยึดถือหลักการบางอย่าง โดยถือมั่นไม่ยอมรับไม่ยอมฟังซึ่งกันและกัน มันถือมั่นในทิฐิ (ทิฐูปาทาน) จึงทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันในกลุ่มของคนที่มีความเห็นแตกต่างกันแต่ไม่ยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น เนื่องจากบุคคลแต่ละคนมีจุดยืนของตัวเอง พระพุทธเจ้าทรงย้ำว่า ชนเหล่าใดยังถือทิฐิชนเหล่านั้นย่อมเที่ยวกระทบกระทั่งกัน

ในโลกและสัตว์ทั้งหลายผู้ยึดถือในทิวทัศน์ทั้งหลายว่า ยอดเยี่ยมย่อมทำทิวทัศน์ให้ยิ่งใหญ่ในโลกกล่าวทิวทัศน์ทุกอย่างนอกจากทิวทัศน์นั้นว่าเลว เพราะฉะนั้น สัตว์เหล่านั้นจึงไม่ล่วงพ้นการวิวาทไปได้

กล่าวโดยสรุปแล้ว ทิวทัศน์จัดได้ว่าเป็นตัวแปรที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้พราหมณ์ เจ้าลัทธิ หรือสมณะต่างๆ ต้องทะเลาะวิวาทกัน เพียงเพราะต้องการรักษาจุดยืนของตนเองเอาไว้ โดยไม่ยอมรับหรือสนใจแนวคิดของคนอื่น และนอกจากการไม่ยอมรับและไม่สนใจแล้ว ยังเป็นที่มาของการดูถูกและเหยียดหยามตัวตน

ตัวแปรที่สำคัญ เกิดจากรากเหง้า ๓ ประการ ดังที่กล่าวคือ ตัณหา ทิฐิ และมานะ รากเหง้าเหล่านี้ถือได้ว่า เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการยึดมั่นถือมั่นติดในใจ ถ่วงการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ และเหนี่ยวรั้งการพัฒนาองค์กรและสังคมด้วย ดังจะเห็นว่าเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมที่เกี่ยวข้องกับการทะเลาะวิวาทขัดแย้งจนนำไปสู่ความรุนแรง หรือทำลายกันนั้น ล้วนเกิดจากรากเหง้าเหล่านี้ทั้งสิ้น ฉะนั้น วิธีการการแก้ไขปัญหาจึงไม่ได้มองเพียงแค่ปรากฏการณ์ภายนอกเท่านั้น หากต้องมองเข้าไปภายในเพื่อการศึกษาและเข้าใจในมิติภายในใจด้วย จึงทำให้ปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างตรงจุดและรอบด้าน

๒. ความขัดแย้งด้วยวาจา

๑) คำพูดเท็จ ในปัจจุบันสังคมยอมรับว่า การพูดเท็จหรือโกหกนั้นขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้พูดมีเจตนาอย่างไร เจตนาพูดเท็จในเชิงสร้างสรรค์ไม่เกิดโทษเพื่อมุ่งหวังให้ผลออกมาในทางบวก เช่น กรณีของความจริงกับผู้ป่วย เป็นการสื่อสารเพื่อใช้วิธีการปลอมสร้างขวัญกำลังใจ เป็นไปในทางบวกมีเจตนาดีซึ่งจะพบว่า ในชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันการพูดเรื่องโกหกเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นโดยทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว จะได้รับผลเสียหายหรือไม่ก็แล้วแต่กรณีเรื่องใหญ่เรื่องเล็ก ซึ่งในบางบริบทแวดล้อมมีส่วนช่วยให้ผู้สื่อสารพูดออกไป โดยไม่ได้รับผลกระทบในคำพูด มองว่าไม่ได้เป็นเรื่องเสียหาย ยิ่งถ้ามีเจตนาในเชิงบวกก็แทบจะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของคนในสังคมยุคปัจจุบัน ส่วนการมีเจตนาในการพูดเท็จย่อมมีผลกระทบกับความเสียหายสู่ความหายนะของคนในสังคมส่วนรวม เกิดความสูญเสียต่างๆ ตามมา ไม่ควรที่จะนำมาพูดเผยแพร่ต่อไป ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นอกุศลกรรมย่อมได้รับผลตามความหนักเบาของเจตนากรรมที่เกิดจากคำพูดนั้นๆ เจตนาชั่วเป็นบาปอกุศลให้ผู้อื่นเข้าใจผิดเมื่อตายไปแล้วย่อมได้รับโทษจากการกระทำด้วยวาจา

การกล่าวเท็จเพื่อมุ่งหวังประโยชน์ทางการเมืองถือว่าเป็นบาปอกุศลมีเจตนาก่อบาปทางวาจาโทษทั้ง “ทางโลก” และ “ทางธรรม” ซึ่งผลทางโลกอาจจะไม่รุนแรงมีการฟ้องร้องคดีความทางกฎหมายขึ้นอยู่กับเจตนาหรือการรับโทษทางกฎหมาย ส่วนในแง่มมทางธรรมวจีกรรมเจตนาไม่ว่าดีหรือชั่ว ย่อมได้รับโทษตามเจตนาจากการกระทำด้วยวาจาตามความหนักเบา

๒) คำพูดส่อเสียด เป็นการฟังความจากฝ่ายนี้แล้ว ไปบอกฝ่ายโน้นเพื่อทำลายฝ่ายนี้ หรือฟังความฝ่ายโน้นแล้วมาบอกฝ่ายนี้เพื่อทำลายฝ่ายโน้น ไม่พูดให้แตกความสามัคคี คำพูดก้าวล่วงในเรื่องส่วนตัวหรือบุคลิกภาพของอีกฝ่ายทางรูปร่างหน้าตา การพูดยุยงส่งเสริมคนให้เห็นดีเห็นงามกับฝ่ายตนโดยใช้คำพูดทำลายฝ่ายตรงข้าม การกระทำเช่นนี้เป็นการพูดจาส่อเสียดให้เสียคุณค่าสร้างความริ้วฉาน แยกแยะ กล่าวร้ายให้เสียหายทำให้ผู้คนแตกแยก แม้จะกล่าวแบบนั้น การพูดส่อเสียด

คือ กล่าววาจาทำให้คนเข้าใจผิดกันคลาดเคลื่อนจากความจริง กล่าวคือ กล่าววาจาที่ทำให้คนทั้งหลายอันแสดงถึงการแตกความสามัคคี ควรพูดสมานคนที่แตกกัน ส่งเสริมคนที่ปรองดองกัน พูดแต่ถ้อยคำที่สร้างสรรค์สามัคคี สมานฉันท์ คำส่อเสียดในแง่มุมทางธรรมนั้นถือว่าเป็นอกุศลเป็นบาปขึ้นอยู่กับเจตนาตามความหนักเบา

๓) คำหยาบคาย การสื่อสารที่มีส่วนทำให้สังคมทางการเมืองนำไปสู่วาทกรรมทางการเมืองที่ใช้ถ้อยคำหยาบคาย การทำลายฝ่ายตรงข้ามด้วยการกล่าวคำหยาบที่รุนแรง สร้างความเกลียดชังทางคำพูดให้อีกฝ่าย ย่อมทำให้เกิดเหตุการณ์ทางสังคมกะพือความรุนแรงขึ้นในทางการเมืองจากการมีการโต้ตอบกันทางวาจาทางเวทีปราศรัย แต่กลับสื่อสารด้วยคำพูดที่แสดงอารมณ์ โกรธเกลียด รัก และขาดหลักฐานข้อมูลชี้ชัดออกมาทางคำพูดอย่างรุนแรง แสดงอารมณ์ความรู้สึกที่อดกลั้นไม่ได้ในสถานการณ์ที่รุนแรง ใช้ถ้อยคำด้วยความสะใจ กระตุ้นอารมณ์ความรู้สึก คำพูดเหล่านั้นกลับเป็นตัวเสริมทำให้ไปสู่ความเกลียดชังและขยายไปสู่ความรุนแรง การใช้วาจาที่ตึงาม มีวาจาไม่ระคายหู อ่อนหวาน พูดชวนฟัง ให้คนรักและเคารพศรัทธา จะสร้างความเชื่อมั่นปลูกฝังสิ่งดีงาม ฉะนั้น การนำหลักพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางปฏิบัติในการช่วยปรับระดับจิตใจเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในสังคม โดยเฉพาะประตู่แห่งมิตรภาพ ก็คือ การสื่อสารที่เป็นสะพานเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่ดีร่วมกัน ส่วนคำหยาบคายแง่มุมทางธรรม ถือว่าเป็นบาปทางวาจาเป็นอกุศลกรรมย่อมได้รับโทษขึ้นอยู่กับเจตนาตามความหนักเบา

๔) พูดเพ้อเจ้อ หาหลักฐานอ้างอิงไม่ได้ เป็นคำพูดที่ขาดความน่าเชื่อถือ ไร้สาระ ก่อนพูดควรคิดใคร่ครวญ ไม่ปรุงแต่งเติมเสริมข้อมูล สร้างเรื่องให้ดูสมจริงจนน่าเชื่อถือ คนฟังอาจจะเชื่อแล้วไปทำตามอย่างที่พูดได้ เพราะผู้ฟังขาดข้อมูลหลักฐาน ยิ่งไปกว่านั้นถ้าผู้ส่งสารเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือก็เท่ากับตอกย้ำให้เชื่อมากขึ้นไป ฉะนั้นการพูดที่ไม่มีเนื้อหาสาระ ขาดหลักฐานที่ชัดเจน อย่างดีพอ ต้องเข้าใจในสถานการณ์ของสังคมที่รุนแรงและเปราะบาง ควรระมัดระวังและให้ความสำคัญต่อคำพูดที่จะเป็นตัวจุดชนวน ในหลักธรรมจัดอยู่ในประเภทพูดจาไม่น่าเชื่อถือ ขาดเนื้อหาสาระ ความคิดฟุ้งซ่าน เป็นการพูดเกินความจริง ใส่สีตีไข่ ให้เรื่องดูบานปลายไปมากกว่าที่เป็น เมื่อประชาชนผู้รับสารได้ฟังข่าวสารก็จะหลงเชื่อตามคำพูดที่เกินความจริง ข้อมูลก็จะบิดเบือน ฉะนั้น การสื่อสารข้อมูลต้องไม่เสริมเติมแต่ง บั่นแต่งเรื่องราวทำให้ผู้ฟังเชื่อในข้อมูลที่ไม่เป็นข้อเท็จจริง

จากสถานการณ์ที่ปรากฏในช่วงเหตุการณ์ความรุนแรง เพื่อให้ความขัดแย้งในสังคมคลี่คลายลงอย่างสันติ ไม่ควรกะพือข่าวให้ลุกลามขยายใหญ่โตออกไป จนทำให้ประชาชนหวาดวิตกกังวลส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งในตัวปัจเจกบุคคลและประเทศชาติให้ได้รับความเสียหาย ดังที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้มี “สติ” ในการพูดกำกับ ไม่พูดมาก ปากมาก พูดไม่รู้จบ ไม่รู้เวลาที่ควรพูดหรือไม่ควรพูด ควรกล่าววาจาที่เป็นจริงมีประโยชน์ และรู้กาลเทศะ คำพูดที่สร้างสรรค์มีประโยชน์ก็จะทำให้สังคมน่าอยู่ คำพูดที่ไม่สร้างสรรค์ ไม่มีความจริงย่อมไม่มีประโยชน์อันใด หากคำพูดเป็นไปเพื่อทำลายประเทศชาติบ้านเมือง ในทางธรรมถือว่าเป็นบาปอกุศลอย่างยิ่ง ในยุคสมัยปัจจุบัน การทำร้ายผู้อื่นไม่ใช่เป็นเรื่องยาก เพียงใช้วาจาใส่ร้าย สร้างความเท็จ สร้างเรื่องไม่จริงให้เป็นจริง จากเรื่องจริงเป็นเท็จถือว่าเป็นอาวุธที่ร้ายแรงที่สุดในการทำลาย โดยเฉพาะยุคเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย มีตัวช่วยทางด้านเครื่องมือการสื่อสารที่

สามารถจะเป็นอุปกรณ์สร้างข่าวเท็จให้แพร่กระจายอย่างรวดเร็ว นับว่าเป็นอันตรายอย่างยิ่งที่ต้องใคร่ครวญการใช้คำพูด ในทางโลกนั้น ผู้ที่ขาดสัมมาวาจาที่ดีก็จะเป็นบุคคลที่ไม่น่าเชื่อถือ ไม่มีคนยอมรับนับถือ ขาดศรัทธา พูดจาอะไรก็กลายเป็น “เด็กเลี้ยงแกะ” เลอะเทอะ ขาดคนให้เกียรติเคารพยำเกรง ในแง่มุมทางธรรมแล้วเป็นบาปย่อมได้รับโทษ แต่ก็ขึ้นอยู่กับเจตนาตามความหนักเบา

จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาการสื่อสารทางการเมืองที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง จนนำไปสู่ความรุนแรงในสังคมยุคปัจจุบัน ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อสังคมไทยในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างนักการเมือง สื่อมวลชน และประชาชน จึงนำไปสู่การบูรณาการสร้างเครื่องมือการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติให้เอื้อต่อกระบวนการ ในการสื่อสารทางการเมืองเพื่อบูรณาการหลักการและวิธีการในการสื่อสารทางการเมือง ทั้งในมิติของทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง และในมิติของพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปสู่การผสมผสานและปรับใช้เครื่องมือนำเสนอรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติเชิงพุทธบูรณาการดังกล่าว ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในสถานการณ์ปัจจุบัน

๔.๒ บูรณาการรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติ

จากสภาพปัญหาทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองทั้ง ๖ ทฤษฎีที่นำไปสู่ความขัดแย้งใช้ความรุนแรงส่งผลกระทบทั้งทางพฤติกรรมกาย ทางวาจา และทางใจนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติของการสื่อสารทางตะวันตกที่ปรากฏเป็นแนวคิด ทฤษฎี และแนวปฏิบัติที่กระตุ้นให้เกิดการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติ ดังปรากฏในบทที่ ๒ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางในการศึกษาของบทที่ ๒ มาเป็นกรอบในศึกษาบทที่ ๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักการและวิธีการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติในพระไตรปิฎก และอรรถกถารวมไปถึงคัมภีร์ต่างๆ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

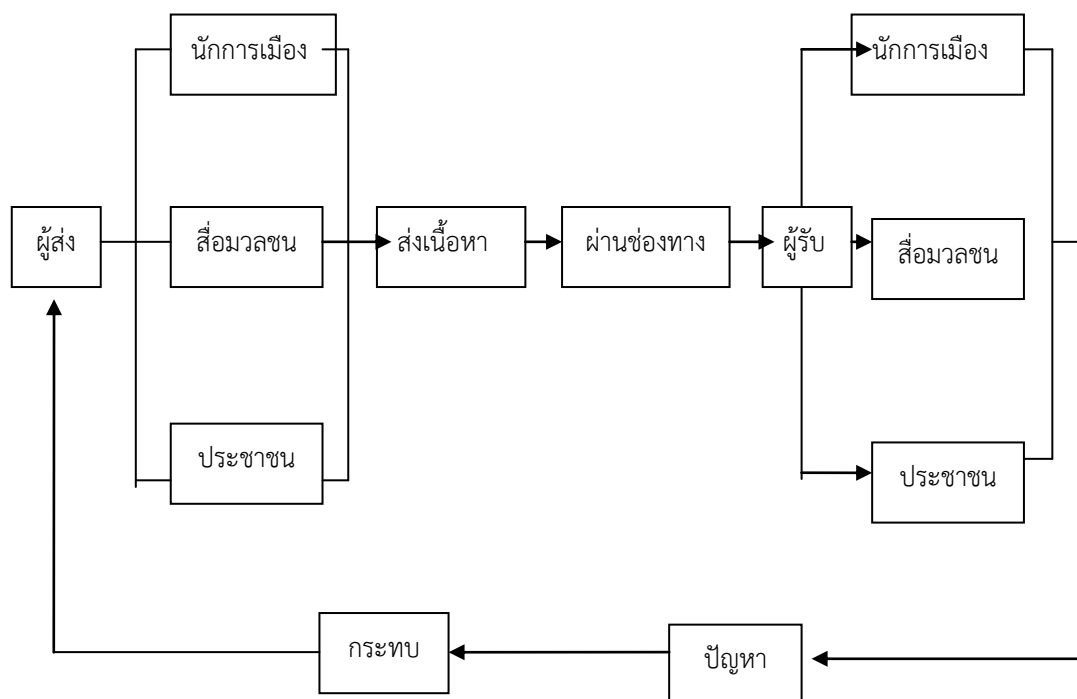
ในข้อนี้จึงเป็นการบูรณาการรูปแบบของทั้งสองชุดที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาขาดความสามัคคีในสังคมปัจจุบัน ซึ่งรูปแบบที่จะนำเสนอ นั้น ผู้วิจัยได้จำแนกออกเป็น ๒ ประเด็นใหญ่คือ “หลักการ” และ “วิธีการ” ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานในการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติ และเป็นวิธีการในการสื่อสารทางการเมืองที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในสถานการณ์ปัจจุบัน ดังจะนำเสนอโดยลำดับต่อไปนี้

๔.๒.๑ บูรณาการหลักการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติ

ในทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองนั้น ประกอบด้วยไปองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ ประการ คือ ผู้ส่งสาร เนื้อหาของสาร ช่องทางในการส่งสาร และผู้รับสาร หรือตัวย่อ S-M-C-R องค์ประกอบทั้ง ๔ ประการนั้น ตัวแปรสำคัญสำคัญประการแรก ก็คือ ผู้ส่ง ซึ่งในบริบทนี้หมายถึง นักการเมือง สื่อมวลชน และประชาชน เพราะหากทั้งสามกลุ่มมีพื้นฐานทางความคิด ทศนคติ และความเชื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีภูมิคุ้มกันที่เหมาะสมแล้ว จะทำให้การเลือกเนื้อหาในการสื่อสารผ่านช่องทางต่างๆ มีความสมเหตุสมผล สอดคล้องกับสถานการณ์ และกลุ่มตัวอย่าง อีกทั้งมีคุณค่าต่อผู้รับมากยิ่งขึ้น แต่หากผู้ส่งขาดคุณธรรมจริยธรรมและผู้รับขาดภูมิคุ้มกันที่เหมาะสมแล้ว ย่อมทำให้การสื่อสารเกิดความคลาดเคลื่อนและบิดเบือน จนนำไปสู่การกระตุ้นให้ผู้รับเลือกที่จะรับเฉพาะช่องทางที่สอดคล้องกับ

ความรู้สึกของตนเอง และนำไปสู่ความเกลียดชัง และสร้างวาทะจากเกลียดชังต่อกลุ่มคนที่เห็นต่าง ดังจะเห็นได้จากกระบวนการในสื่อสารตามแผนภูมิ

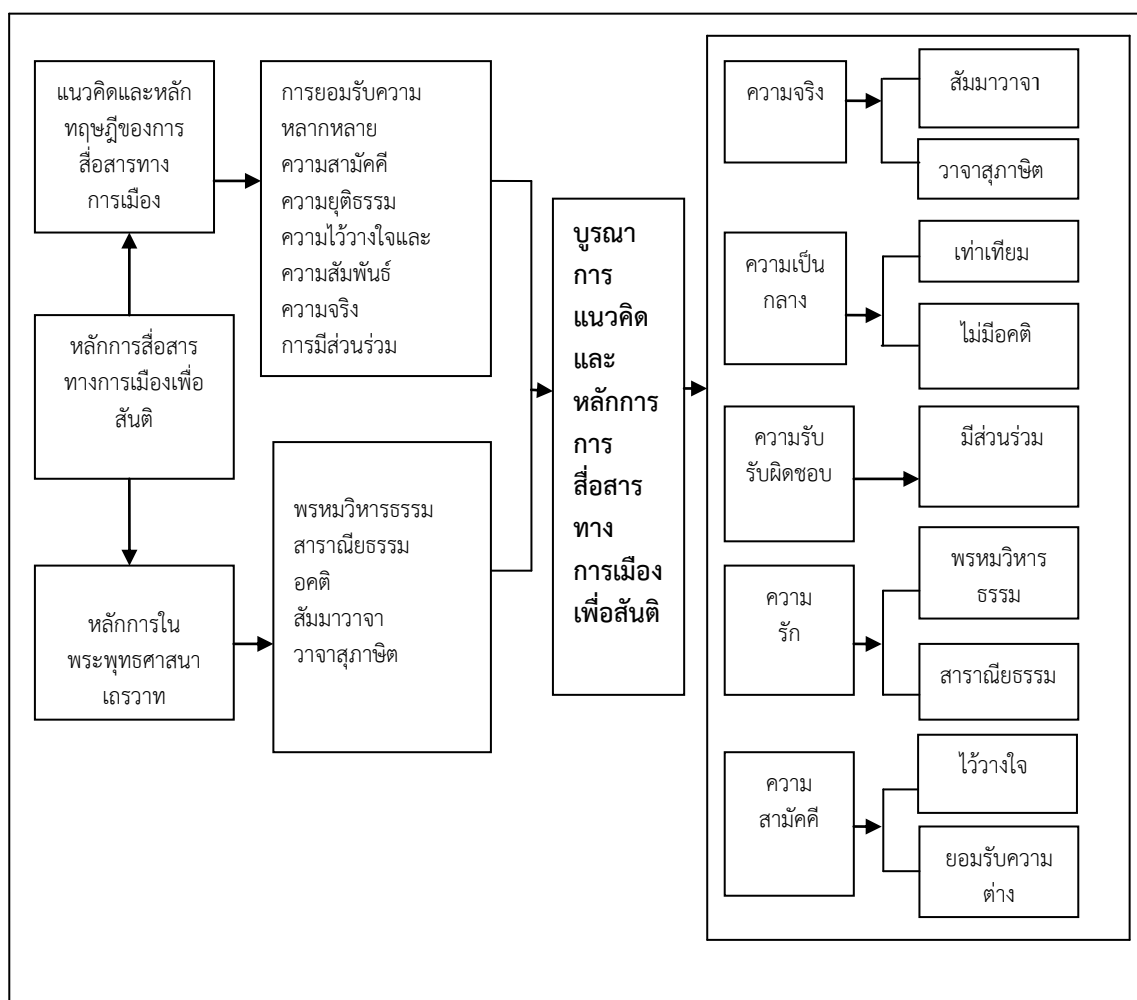
รูปภาพ ๑๔ กระบวนการในการสื่อสารทางการเมือง

จากแผนภาพข้างต้นจะพบว่าตัวผู้ส่งสารนั้นมีความสำคัญต่อสารมาก เพราะเป็นจุดกำหนดของสารในลักษณะต่างๆ ไม่ว่าจะดีหรือไม่ดี ไม่ว่าจะส่งผลในเชิงบวกหรือเชิงลบก็ตาม ฉะนั้น หากผู้ส่งคือนักการเมือง สื่อมวลชน และประชาชนเกิดการตระหนักรู้ หรือขาดความเข้าใจรวมไปถึงมีทัศนคติในเชิงลบจะทำให้ข้อมูล หรือเนื้อหาสารที่ถูกส่งผ่านช่องทางต่างๆ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ หรือสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ประสบปัญหา และขยายความขัดแย้งและความรุนแรงได้ เพราะข้อมูลดังกล่าวจะส่งถึงทั้งสามกลุ่มนั้น จะนำไปสู่ผลกระทบย้อนกลับไปสร้างปัญหาให้แก่ นักการเมือง สื่อมวลชน และประชาชนด้วยเช่นกัน

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องบูรณาการหลักการทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองเพื่อนำไปสู่การประยุกต์และพัฒนาไปสู่การอยู่ร่วมกันของนักการเมือง สื่อมวลชน และประชาชนได้อย่างสันติมากยิ่งขึ้น ซึ่งหลักการเหล่านี้จะเป็นการผสมกลมกลืนกันระหว่างแนวคิดทฤษฎีการสื่อสาร และหลักการพระพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จากการบูรณาการดังปรากฏในแผนภาพด้านล่าง

รูปภาพ ๑๕ บูรณาการหลักการทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองตะวันตกและ
พระพุทธศาสนา

จากการแผนภาพข้างต้นนั้น ตัวแปรในการออกแบบเกิดขึ้นจากทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองในหลายสถานการณ์ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ซึ่งได้รับการตั้งข้อสังเกตจากกลุ่มคนต่างๆ ในสังคมว่า “ยั่วยุให้เกิดความขัดแย้งและความรุนแรง” จนนำไปสู่การ “แบ่งฝักแบ่งฝ่าย” และ “แบ่งสีและแบ่งข้าง” อย่างไรก็ตาม ตัวแปรสำคัญที่จะทำให้เกิดความเข้าใจและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมได้นั้น จำเป็นต้องพัฒนา “หลักการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติ” ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงได้บูรณาการองค์ความรู้สำคัญที่เป็นแกนหลัก ทั้งจากจริยธรรมทางศาสนา วัฒนธรรมเชิงบวกของไทย และหลักการของนักคิดต่างๆ ในสังคมไทยและต่างประเทศไทย ทั้งในประเทศตะวันตก ตะวันออก และพระพุทธศาสนา ทำให้ได้หลักการในการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสร้างสันติสุขในสังคมไทยได้ ๕ ประเด็นด้วยกัน คือ (๑) ความจริง (๒) ความเป็นกลาง (๓) ความรับผิดชอบต่อผิชอบ (๔) ความรัก และ (๕) ความสามัคคี โดยมีนักการเมือง สื่อมวลชน และประชาชนเป็นฐานรากที่จะก่อให้เกิดกระบวนการรับรู้ และปฏิบัติร่วมกัน โดยมีหลักทั้ง ๕ เป็นแกนการปฏิบัติ ดังจะนำเสนอต่อไปนี้

ก. ความจริง

ความจริง (truth) คือ สิ่งที่ปรากฏอยู่ มีอยู่ หรือเป็นอยู่ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติโดยไม่มี การเปลี่ยนแปลงไปตามตัวแปร หรือสถานการณ์ต่างๆ ที่เข้าไปบีบบังคับ หรือมุ่งหวังที่จะให้เป็นไปตามความปรารถนา

ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยขณะนี้ก็คือ การนิยามความหมายที่แท้จริงของความจริง ซึ่งในงานนี้ ผู้วิจัยจะนิยามความจริงเพื่อจะนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องและเหมาะสม ดังนี้

(๑) ความจริงตามที่มีนัยเป็นคือ ความจริง ที่มีอยู่คงอยู่ตามสภาพของมัน โดยไม่ขึ้นกับกาลเทศะ บุคคลหรือตัวแปรต่างๆ และความจริงชนิดนี้ ไม่มีใครไปผูกขาดครอบงำ หรือจะเกณฑ์เอาเองได้ (ultimate truth)

(๒) ความจริงที่สังคมใดสังคมหนึ่งสมมติขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์ในมิติต่างๆ เช่น การสื่อสาร กฎเกณฑ์ และกติกา ซึ่งเอื้อต่อการรับรู้ และปฏิบัติร่วมกันของสังคม ภาษาอังกฤษเราอาจจะใช้คำว่า “compromise fact” หรือ “conventional truth”

(๓) ความจริงที่เรา/กลุ่มของเราอยาก/ไม่อยากให้มีหรือเป็น ความจริงนี้ขึ้นอยู่กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งใช้อ้างอิง เป็นชุดความจริงที่สร้างขึ้นมามีไว้ใช้อ้างอิง รับรู้และต่อยอดภายในกลุ่ม

สรุปแล้ว กลุ่ม (๒) จะใช้ (๑) เป็นกรอบในการอ้างอิงเพราะเชื่อว่า ถ้าการอธิบายหรือนิยามความจริงที่ใกล้เคียงและสอดคล้องกับธรรมชาติ หรือธรรมมากที่สุด จะก่อให้เกิดการยอมรับมากที่สุด เพราะตัวธรรมจะทำให้ผู้อ้างมีความชอบธรรมมากกว่า อีกทั้งจะทำให้รับรู้ถึงความเป็นธรรมได้มากกว่า ในขณะที่กลุ่ม (๓) ได้ใช้กรอบ (๑) และ (๒) มาเป็นแนวทางในการอ้างอิง ถึงกระนั้นกลุ่ม (๓) มักจะนำมาหลักการ และแนวทางของกลุ่ม (๒) มากล่าวอ้างเพื่อให้เกิดความสมเหตุสมผล สอดคล้องกับอุดมการณ์ ผลประโยชน์ ความต้องการและรับได้มากกว่า แม้จะทำให้มีการตั้งข้อสังเกตว่า ไม่ค่อยมีความชอบธรรมและเป็นธรรมเพียงใดก็ตาม

เหตุผลที่กลุ่ม (๓) ไม่ประสงค์ที่จะนำ (๑) มาอ้างเพราะความจริงตามกรอบของ (๑) นั้นมีเกณฑ์ที่แน่นอนชัดเจน ไม่ขึ้นตรงต่อเงื่อนไขของกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด ในขณะที่ (๒) นั้น มีความยืดหยุ่นสูงกว่าและสามารถอ้างได้ว่า เมื่อมนุษย์ไม่สมบูรณ์ ตัวหลักการและกฎเกณฑ์ที่มนุษย์กำหนดขึ้นย่อมไม่สมบูรณ์เช่นกัน จากกรอบนี้กลุ่ม (๓) สามารถนำมาอธิบาย ตีความให้สอดคล้องกับผลประโยชน์และความต้องการของกลุ่มได้มากกว่า

ในขณะที่สังคม บางส่วนเรียกร้องเพื่อให้มีการเปิดเผยข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคม และหลายครั้งที่กลุ่มคนในองค์กรเกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับข้อมูล ผลประโยชน์และความต้องการนั้น คำถามที่เรามักจะได้ยินก็คือ “ควรเปิดเผยความจริงให้กระจ่างชัด” เนื่องจากว่าความจริงดังกล่าวจะนำไปสู่ทางออกที่พึงประสงค์ในลักษณะอื่นๆ ต่อไป อย่างไรก็ตาม บางกลุ่มมักจะไม่นิยมนยอมที่จะให้ดำเนินการ เพราะมีมายาคติเกี่ยวกับความจริงอย่างน้อย ๓ ประการ (๑) ความจริงเป็นสิ่งที่ไม่เคยตายจากโลกนี้ แต่การพูดหรือเปิดเผยอาจจะทำให้เราตายเร็วขึ้น (๒) อย่าพูด หรือเปิดเผยความจริงเพราะความจริงดังกล่าวแม้จะเป็นเรื่องจริง แต่การนำเสนออาจจะนำไปสู่การทำร้าย หรือทำลายซึ่งกันและกัน ฉะนั้น จึงไม่มีประโยชน์อันใดเลยที่จะนำเสนอความจริงดังกล่าว (๓) ความจริงไม่ได้ขึ้นอยู่กับ

กับความจริงหรือข้อเท็จจริงแต่ขึ้นอยู่กับว่าใครนำเสนอความจริง ดังเช่นพุทธพจน์ที่พระองค์ตรัส “เราตถาคตรู้จักถ้อยคำที่จริงแท้ แต่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น เราตถาคตย่อมไม่กล่าวถ้อยคำนั้น”^๑

ตามกรอบของ “วาจาสุภาสิต” นั้น พระพุทธศาสนาเสนอว่า ความจริงนั้น หากพูดเปิดเผย หรือนำเสนอไปแล้ว อาจจะทำให้คนฟังหรือกลุ่มคนต่างๆ เกิดความรู้สึกว่าไม่ถูกใจไม่เป็นที่พอใจจนอาจจะทำร้ายกันในขณะนั้น ไม่เหมาะสมกับกาลเวลา ไม่นำไปสู่การประสานสามัคคี ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองสังคม ประเทศชาติ และชาติการสื่อสารด้วยความเมตตาในการนำเสนอความจริง โดยมุ่งที่จะทำร้ายบุคคลหรือสังคม ก็ไม่ควรที่จะเปิดเผยหรือนำเสนอความจริง หากพิจารณาในลักษณะเช่นนี้ ดูประหนึ่งว่า พระพุทธศาสนาจะนำเกณฑ์ของสัปปุริสธรรมมาเป็นหลัก โดยเน้นถึงการตระหนักถึงตัวแปรต่างๆ คือ เหตุ ผล ตน ประมาณ กาล ชุมชน และบุคคล

แนวทางเหล่านี้ อาจจะสามารถเจรจาทำความเข้าใจได้หากมีการตกลง หรือมีกฎกติกา ร่วมกันก่อนที่จะมีการเปิดเผยความจริงว่า หลังจากเปิดเผยแล้วเราควรมีทำอย่างไร หากข้อมูลเป็นเช่นนี้ เราควรเตรียมตัวและเตรียมใจอย่างไร หากข้อมูลเป็นเช่นนี้ เราจะได้รับผลกระทบอย่างไร และจะมีทางออกอย่างไร เมื่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นพ้องต้องกันต่อผลบวกและลบ เราจึงเริ่มกระบวนการ ค้นหาและเปิดเผยข้อเท็จจริง

ประเด็นหลังนี้ อาจจะสามารถนำมาเป็นแนวทางในการสร้างความสามัคคีให้แก่ประเทศของเราได้ คำถามคือ เรากล้า ยอมรับ หรือมีสติเข้มแข็งเพียงพอหรือไม่ที่จะเปิดเผย และรับฟังความจริง หรือแท้ที่จริงแล้วเราอาจจะเชื่อตามที่ฝรั่งชอบพูดว่า “บอกความจริงมาเถอะ แม้ความจริงนั้นจะทำให้เราเจ็บปวดก็ตาม” สรุปแล้วประเทศไทย เมื่อค้นหาความจริงกันแล้วพบ กล้าที่จะบอกและเปิดเผยความจริงหรือไม่ หรือจะเก็บความจริงเอาไว้เป็นความลับและตายไปพร้อมกับความจริง

เมื่อกล่าวถึง “ความจริง” (truth) มักจะมีคำถามต่อการให้คุณค่าว่า เป็นความจริงของใคร ของเขาหรือของเรา ในเนื้อแท้แล้วความจริงอาจจะเป็นทั้งความจริงของความจริง กับความจริงของความรู้สึก และอาจจะเป็นการป้องกันความสับสนดังกล่าว ราชบัณฑิตยสถานจึงให้ความหมายว่า เป็นอย่างนั้นแน่แท้ ไม่กลับเป็นอย่างอื่น เช่น ข้อนี้เป็นจริง ไม่เท็จ ไม่โกหก ไม่หลอกลวง ซึ่งเข้าลักษณะ “ความจริงเป็นสิ่งที่จริงแท้และแน่นอน”

ในพระพุทธศาสนาแบ่งความจริงออกเป็น ๒ มิติ คือ ความจริงสมมติกับความจริงปรมัตถ์ ความจริงแบบแรกนั้น ขึ้นอยู่กับการให้ค่าของมนุษย์ ภายใต้บริบทของสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย และอื่นๆ เป็นความจริงชนิดที่สามารถประนีประนอมได้ (compromise fact) ว่า สังคมจะกำหนดขึ้นเป็นแนวทาง กติกา และกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการรับรู้ ปฏิบัติร่วมกัน และเข้าใจความหมายในทิศทางเดียวกัน ถึงกระนั้น ความจริงชนิดนี้ก็จำเป็นต้องให้สอดคล้องกับความจริงตามที่เป็นและปรากฏกับบริบทต่างๆ เช่น การตั้งชื่อ หมู่บ้าน และคน ก็มักให้สอดคล้องกับรูปลักษณ์ หรือภูมิศาสตร์ ส่วนความจริงประเด็นหลังเป็นความจริงในตัวของมันเองที่ไม่

^๑ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๘๖/๘๘.

จำเป็นต้องมีใคร หรือสิ่งใดมาให้ค่า เป็นความจริงที่ไม่ตกอยู่ภายใต้เงื่อนไข หรือการครอบงำของสิ่งใด สิ่งหนึ่งเราเรียกความจริงชนิดนี้ว่า “ความจริงปรมาตม” ซึ่งหมายถึงพระนิพพานนั่นเอง

ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันนี้ ในหลายๆ สถานการณ์ อาจไม่ทราบว่าสิ่งใดจริงสิ่งใดเท็จ แม้จะมีการตั้งคณะกรรมการชุดต่างๆ ขึ้นมาในการค้นหาความจริงแล้วก็ตาม เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะกลุ่มขัดแย้งต่างๆ มีชุดความจริงที่แตกต่างกัน และต่างฝ่ายก็มองว่า ความจริงที่ตนเองมีอยู่และเป็นอยู่นั้นเป็นความจริงที่น่าเชื่อถือมากกว่า และเพื่อที่จะยืนยันว่าข้อสมมติฐานทางความจริงของตนว่าถูก จึงพยายามที่จะสร้างวาทกรรม หรือหลักฐานต่างๆ ขึ้นมาเพื่อรองรับความจริงที่อ้างถึงเพื่อให้สมเหตุสมผลมากยิ่งขึ้น อีกทั้งมีน้ำหนักเพียงพอต่อการทำลายล้างชุดความจริงที่อีกฝ่ายอ้างขึ้นมาโดยไม่จำเป็นต้องสนใจความสัมพันธ์ของคู่กรณีว่าจะดีหรือร้ายแต่ประการใด

จากเหตุผลข้างต้นนั้นตัวแปรสำคัญในการนำเสนอความจริงเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ความปั่นป่วนที่มาจากกระแสการสื่อสารทางการเมือง อีกทั้งนำไปสู่การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมอย่างสันติ รักและเคารพ ให้เกียรติซึ่งกันและกันนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ใช้หลักการ “สัมมาวาจา” เป็นคู่มือในการใช้ดำเนินการร่วมกัน เพราะประเด็นสัมมาวาจานั้น เป็นการสื่อสารที่ประกอบไปด้วยไปด้วยหลักการ

(๑) ไม่สื่อสารคำเท็จ โดยการพูดคำจริง มีถ้อยคำที่เป็นหลักฐาน ซึ่งสามารถเชื่อถือได้ และนำไปสู่การหลอกลวงซึ่งกันและกันระหว่างนักการเมือง สื่อมวลชน และประชาชน

(๒) ไม่สื่อสารด้วยคำส่อเสียด โดยการฟังข้างใดข้างหนึ่งแล้ว นำข้อมูลดังกล่าวไปกล่าวร้าย หรือยุแหย่ ให้คนกลุ่มต่างๆ แตกแยก หรือขัดแย้งกัน

(๓) ไม่สื่อสารด้วยคำหยาบ โดยการนำเสนอข้อมูลด้วยถ้อยคำ หรือวลีที่ก่อให้เกิดความสับสนใจ แก่กลุ่มต่างๆ ซึ่งทำให้พลเมืองเมื่อได้ฟังแล้วเกิดความรู้สึกเชิงบวกที่ประสานและสมานกลุ่มคนต่างๆ เข้าด้วยกัน

(๔) ไม่สื่อสารด้วยคำที่เพ้อเจ้อ โดยการพูดถ้อยคำที่เหมาะสมแก่กาลเทศะ สอดรับกับเหตุ ผล ตน ประมาณ กาล ชุมชน และบุคคลต่างๆ มีหลักฐานอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ มีที่มาที่ไปชัดเจนจากข้อมูล หรือแหล่งต่างๆ ที่เชื่อถือได้

ตัวแปรเหล่านี้ สอดรับกับการนำเสนอประเด็นที่สัมพันธ์กับ “ความจริง” ซึ่งเป็นการใช้หลักวาจาสุภาพ และหลักสัมมาวาจาเป็นแนวทางในการยึดโยงการสื่อสารทางการเมืองเพื่อก่อให้เกิดสันติสุขแก่พลเมืองในสังคม

ข. ความเป็นกลาง

จากการวิเคราะห์ความเข้าใจของกลุ่มคนทั่วไปเกี่ยวกับคำว่า “เป็นกลาง” นั้น ทำให้พบคำตอบที่น่าสนใจ และที่น่าสนใจเพราะเป็นการตีความที่อาจจะมีแนวโน้มเอียงไปสู่ “กลางเทียม” เมื่อนำเกณฑ์ของกลางแท้มาจับ เหตุผลที่ต้องนำกลางแท้มาจับเพราะกลุ่มคนเหล่านี้มักจะอ้างว่าที่นำเสนอ นั้น ใช้กรอบกลางแท้มาอ้างอิง ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างดังต่อไปนี้

(๑) สื่อจะต้องไม่เป็นกลางเพราะหากเป็นกลางจะเป็นสื่อไม่ได้ การที่นักการสื่อสารหลายคนอธิบายเช่นนี้ด้วยเข้าใจว่า ความเป็นกลางจะต้องอยู่ ณ กึ่งกลางระหว่างขาวกับดำ ระหว่างความดีกับความชั่ว ระหว่างความถูกต้องกับความผิด หรือระหว่างคนสองกลุ่ม ด้วยเหตุนี้จึงเป็นไปได้ที่จะเลือกที่จะเป็นกลาง การเลือกใช้วาทกรรมในลักษณะนี้ อาจจะทำให้เข้าใจว่าความเป็นกลางมิได้มีอยู่จริง เพราะในความเป็นจริงแล้ว ความเป็นกลางจึงอยู่เหนือสภาวะของความเป็นคู่ โดยเฉพาะคู่ขัดแย้งที่เป็นลักษณะของกลุ่มไปสู่ความถูกต้องความยุติธรรมและความเป็นธรรม

(๒) การเป็นกลางจะต้องมีลักษณะเทาๆ ระหว่างขาวกับดำ การมองในลักษณะนี้ เป็นการประนีประนอมของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่ใช้เป็นกรอบในการแลกเปลี่ยน แต่ในความเป็นจริงแล้วคำว่า “เป็นกลาง” นั้น จะประนีประนอมไม่ได้ เราจะประนีประนอมกับสัจธรรมที่เน้นความชอบธรรมและความถูกต้องไม่ได้ ฉะนั้นการอยู่ระหว่างขาวกับดำ จึงเป็นกลางที่พยายามจะเอาตัวรอดแบบไม่ยั้งยืน เพราะถึงเวลาหนึ่งเมื่อเกิดความไม่ลงตัวของผลประโยชน์และความต้องการ จำเป็นต้องมาประนีประนอมกันครั้งแล้วครั้งเล่า

(๓) การเป็นกลาง คือวางใจอุเบกขาไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อุเบกขา หมายถึง การใช้ปัญญาเข้าไปพินิจพิเคราะห์เหตุ ผล ต้น ประमाण กาล ชุมชน และบุคคลต่างๆ ว่าควรจะเข้าไปเกี่ยวข้องหรือไม่ อย่างไร เวลาใด จึงจะถูกต้อง และสมควรแก่เหตุ และผลที่จะเกิดตามมา ฉะนั้น การวางเฉยโดยไม่เข้าข้างใดข้างหนึ่งนั้น อาจจะทำให้ดูประหนึ่งว่ามีความเป็นกลาง แต่อาจทำให้เกิดคำถามว่า เป็นการเพิกเฉยต่อศีลธรรมความจริงที่เกิดขึ้น ในขณะนั้นด้วยเหตุผลนี้ การไม่วิพากษ์วิจารณ์หรือตั้งคำถาม อาจจะทำให้เห็นว่าดำรงความเป็นกลาง อาจทำให้สูญเสียโอกาสในการพัฒนาบุคคล กลุ่มบุคคลหรือสังคมในภาพรวมได้เช่นกัน

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “ความเป็นกลาง” ในบริบทนี้ สามารถชี้วัดได้ว่า (๑) ความเป็นกลางต้องเป็นความถูกต้องเสมอ (๒) ความเป็นกลางต้องอยู่บนฐานของความยุติธรรมเสมอ (๓) ความเป็นกลางต้องไม่มีอคติเสมอ (๔) ความเป็นกลางต้องเป็นธรรมเสมอ (๕) ความเป็นกลางต้องอยู่บนหลักการของศีลธรรมเสมอ

ความเป็นกลางจึงไม่ได้หมายถึง “ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง” หรือยืนอยู่ตรงกลาง “ระหว่างถูกผิด” หรือ “ระหว่างดีชั่ว” หรือ “ระหว่างขาวกับดำ” (neutral) แต่เป็นการเข้าข้าง หรือการยืนอยู่บนความถูกต้อง เทียงตรง ยุติธรรม ไร้อคติ เป็นธรรม (impartiality)

จะเห็นได้ว่า การสื่อสารทางการเมืองอันจะทำให้มนุษยชาติอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติ ตัวแปรสำคัญต้องเรียนรู้และเข้าใจกระบวนการทางธรรมชาติ หรือกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติอย่างลึกซึ้งเพราะจะทำให้มนุษยชาติสามารถออกแบบ ระบียบ กฎเกณฑ์ที่เป็นข้อปฏิบัติร่วมกันได้อย่างครอบคลุมและทั่วถึง กล่าวคือ การเข้าใจความประสานกลมกลืนของธรรมชาติตามหลักปรัชญาการ จึงมีค่าเท่ากับการอยู่ร่วมกันอย่างประสมกลมกลืนของมนุษยชาติที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคม

ค. ความรับผิดชอบ

ในขณะที่พลเมืองในสังคมที่กำลังเผชิญหน้ากับความขัดแย้ง จนนำไปสู่ความรุนแรงตามที่ปรากฏในสังคมไทยนั้น ตัวแปรสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งคือ “การสื่อสาร” โดยเฉพาะ “การสื่อสารที่ขาดความสำนึก และรับผิดชอบ” ของกลุ่มคนต่างๆ ที่มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าความผาสุกของพลเมืองในสังคม

คำถามมีว่า นักการเมือง สื่อมวลชน และประชาชน กลุ่มทั้ง ๓ ควรจะตัดสินใจร่วมกันอย่างไร เพื่อกำหนดหรือสร้างกรอบในการสื่อสาร จึงจะทำให้มีความสำนึกรับผิดชอบต่อความเป็นไปของสังคมตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงประเทศชาติ ประเด็นในการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมบนฐานของการสื่อสารนั้น จากการศึกษาพบว่า “กระบวนการมีส่วนร่วม” ถือว่าเป็นตัวแปรและปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง การสร้างความเป็นปึกแผ่นและเกิดสันติสุขแก่สังคมคือ การเปิดพื้นที่ให้นักการเมือง สื่อมวลชน และประชาชนได้มีส่วนร่วมในการสร้างการมีส่วนร่วม ตั้งแต่การร่วมคิดในการที่จะออกแบบให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งสันติสุขได้อย่างไร หลักจากนั้นจึงนำไปสู่การตัดสินใจกำหนดทิศทางการพัฒนาสังคมร่วมกัน โดยการร่วมรับผิดชอบต่อชะตากรรมของบ้านเมือง

ประเด็นสำคัญที่จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมคือ การพัฒนาปัจจัยพื้นฐานในประเด็นนี้ขึ้นมา โดยการสร้างความสำนึกต่อการอยู่ร่วมกันระหว่างกลุ่มคนที่เป็นพลเมืองในสังคม โดยกระตุ้นให้เกิดค่านิยมดังนี้

(๑) การตอบแทนบุญคุณผืนแผ่นดิน การตระหนักถึงคุณค่าของแผ่นดินไทย ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยให้ชีวิตเลือดเนื้อ และสิ่งที่บูรพมหากษัตริย์ ปู่ย่าตายาย จากรุ่นสู่รุ่นที่ได้เพียรพยายามในการพัฒนาชาติไทยมาจวบจนถึงปัจจุบันนี้ ได้ร่วมมือร่วมใจกันเพื่อทดแทนคุณแผ่นดิน ที่ทำให้บ้านเมืองอยู่รอดมาได้จนถึงทุกวันนี้ โดยไม่ตกเป็นเมืองขึ้นจากการถูกล่าอาณานิคมของประเทศตะวันตก ไม่มีใครมารุกรานย่ำยีได้ มีความเป็นชาติบ้านเมืองที่เข้มแข็ง การเข้าใจคุณค่าดังกล่าวจะนำไปสู่การแสดงออกเพื่อทดแทนคุณ โดยการสร้างสรรค์จรโล่งสิ่งดีงามให้เกิดขึ้น และสานต่อปณิธานความเสียสละทุ่มเทในลักษณะดังกล่าวสืบต่อไป ฉะนั้น การจะคิดหรือกระทำการสิ่งใดจำเป็นจะต้องตระหนักถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นต่อชาติบ้านเมือง

(๒) สร้างจิตสำนึกรักชาติบ้านเมือง ปลุกจิตสำนึกรักเมืองไทย ตามแนวทางนี้มีได้หมายถึง ความเป็นชาตินิยมแบบสุดโต่งโดยขาดสติและปัญญา หากแต่เป็นความรักคุณค่าของความเป็นไทยทั้งวัฒนธรรม และประเพณีอันดีงาม ความเป็นพี่เป็นน้องร่วมทุกข์ร่วมสุขเผชิญชะตากรรมร่วมกันทั้งประเทศ ในยามที่ประเทศได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจและภัยธรรมชาติต่างๆ ทุกคนได้ร่วมมือร่วมใจ การต่อสู้ฝ่าฟันอุปสรรคทำให้ประเทศผ่านช่วงเวลาแห่งความทุกข์ยากลำบากมาด้วยกัน จวบจนผ่านวันนั้นมาจนกระทั่งวันนี้ ต้องตระหนักถึงความเสียสละที่ทุกคนร่วมมือกัน มีความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทั้งประเทศ มีความรักความสามัคคีกลมเกลียวแบบพี่น้องและญาติสนิท ฉะนั้น การสำนึกในคุณค่าดังกล่าวจะนำไปสู่การวางท่าทีที่เป็นบวกต่อกัน ทั้งการคิด การสื่อสารและการแสดงออกต่อกันทางกาย ทางวาจา และทางใจ

(๓) เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มนุษย์มีคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกันล้วนเป็นเพื่อนร่วมโลก เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งนั้น บรรณานุกรมหลายใจในการดำรงอยู่ มีความต้องการในพื้นฐานปัจจัย ๔ แม้มีความต่างทางเผ่าพันธุ์ ชาติตระกูล แหล่งกำเนิด แต่มนุษย์ทุกคนล้วนรักความสุขเกลียดกลัวความทุกข์เช่นเดียวกัน ในขณะเดียวกันทุกคนล้วนปรารถนาการแสดงออกในเชิงการเคารพและให้เกียรติ ความมีศักดิ์ศรี ความเท่าเทียมการเป็นมนุษย์ในสังคม ต้องการยอมรับและเห็นคุณค่าในตัวตน โดยเฉพาะ การเคารพในความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ศาสนา ความเชื่อ และภาษาที่แตกต่างกันเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับสังคมไทยมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ดังที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบัน

(๔) โครงการจิตอาสาต่างๆ ได้ดำเนินโครงการร่วมมือกันหลายฝ่ายเพื่อให้ประชาชนคนไทยเข้าร่วมโครงการจิตอาสาเพื่อพัฒนาประเทศ ในการเสริมสร้างพลังพัฒนาสังคม เช่น โครงการพัฒนาคนรุ่นใหม่เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม โครงการอาสาสมัคร NBC: ITU volunteers programme โครงการอนุรักษ์ลำน้ำมวกเหล็กปีที่ ๖ โครงการการสร้างจิตอาสาเพื่อพัฒนาชุมชน เป็นต้น โครงการต่างๆ เหล่านี้จัดตั้งระดมผู้มีจิตอาสาเพื่อทำประโยชน์ให้กับสังคมร่วมกัน อย่างไรก็ตามโครงการต่างๆ เหล่านี้จัดตั้งระดมผู้มีจิตอาสาเพื่อทำประโยชน์ให้กับสังคมร่วมกัน อย่างไรก็ตามโครงการต่างๆ เหล่านี้จัดตั้งระดมผู้มีจิตอาสาเพื่อทำประโยชน์ให้กับสังคมร่วมกัน อย่างไรก็ตามโครงการต่างๆ เหล่านี้จัดตั้งระดมผู้มีจิตอาสาเพื่อทำประโยชน์ให้กับสังคมร่วมกัน อย่างไรก็ตามโครงการต่างๆ เหล่านี้จัดตั้งระดมผู้มีจิตอาสาเพื่อทำประโยชน์ให้กับสังคมร่วมกัน

คำนิยามทั้ง ๔ ประเด็นดังกล่าวข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นถึง “ความสำคัญรับผิดชอบต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติของพลเมืองในชาติ” ไม่ว่าจะเป็นการตอบแทนคุณแผ่นดินด้วยความกตัญญูกตเวทีต่อประเทศชาติ สร้างจิตสำนึกรักชาติบ้านเมือง ความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสร้างคุณค่าของความเป็นคนไทยร่วมแรงร่วมใจมีจิตอาสาในการพัฒนาสังคมให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรืองเพื่อที่จะส่งมอบอนาคตของประเทศไทยให้แก่อนุชนรุ่นต่อไป

กล่าวโดยสรุป การสื่อสารทางการเมืองเพื่อก่อให้เกิดสันติสุขสังคมนั้น ต้องตระหนักรู้คุณค่าของการทดแทนคุณแผ่นดิน สำนึกรักในความเป็นพลเมืองไทย การเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของกลุ่มต่างๆ และมีจิตอาสาในการที่เข้าไปช่วยแบ่งเบาภาระ และนำเสนอสิ่งดีให้เกิดขึ้นแก่สังคมอย่างรอบด้านเพื่อสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน

ง. ความรัก

การสื่อสารทางการเมืองในหลายสถานการณ์มักจะได้รับที่ตั้งข้อสังเกตว่า “ยั่วยุให้เกิดความขัดแย้งและความรุนแรง” จนนำไปสู่การ “แบ่งฝักแบ่งฝ่าย” และ “แบ่งสีและแบ่งข้าง” อย่างไรก็ตามตัวแปรสำคัญที่จะทำให้เกิด “ความสามัคคีและอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจ และเป็นหนึ่งเดียว” คือ “การสื่อสารด้วยความรัก”

หลักการที่ถือว่าเป็นกรอบสำคัญที่ค้นพบจากการศึกษา คือ “พรหมวิหารธรรม” กับ “สารานิยมธรรม” ตัวแปรสำคัญใน ๒ หมวดธรรมนี้ คือ “เมตตา” ซึ่งหมายถึง ความรักที่ถือว่าเป็นฐานหลักการสื่อสารทางการเมืองเพื่อก่อให้เกิดสันติสุข ความรักตามนัยทั่วไปจะมีสองประการคือ ความรักที่ต้องการรักตอบ และความรักที่ไม่ต้องการรักตอบ ประการแรกเป็นความรักที่มีเงื่อนไข และมีข้อ

ผูกพันบางประการระหว่างผู้ที่ถูกรักกับผู้ที่รัก ในขณะที่ความรักในประเด็นหลังนั้น เป็นความรักที่ไร้เงื่อนไขไร้การต่อรอง และไร้การเรียกร้องเพื่อให้รักตอบ

ความรักทั้งสองประการนี้ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการอาศัยอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะความรักจะทำหน้าที่ในการเชื่อมสมาน และร้อยรัดกลุ่มมนุษย์ที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ศาสนา ความเชื่อ ภาษา และอาชีพต่างๆ ให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างประสมกลมเกลียวกันมากยิ่งขึ้น ในโลกของความเป็นจริงนั้น เป็นไปไม่ได้เลยที่มนุษย์จะรักคนอื่นมากกว่ารักตัวเอง ด้วยเหตุผลนี้ ธรรมชาติจึงบังคับให้มนุษย์ทุกคนต้องรักเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน คำถามที่สำคัญคือ “เพราะเหตุใด มนุษย์ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมจึงจำเป็นต้องรักผู้อื่น” คำตอบคือ “เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมซึ่งไม่สามารถอยู่คนเดียวในโลกนี้ได้” ฉะนั้น การที่มนุษย์รักคนอื่น จึงมีค่าเท่ากับให้ผู้อื่นได้กลับมารักเรา ดังคำกล่าวของมหาตมะ คานธี “เมื่อใดก็ตามที่เธอ เผชิญหน้ากับคู่ต่อสู้ ให้เอาชนะเขาด้วยความรัก”

จากเหตุผลดังกล่าวมนุษย์มีความจำเป็นต้องเปิดพื้นที่ของความรักโดยการสร้างคุณค่า และขยายพื้นที่จาก “ความรักตัวเอง” และ “ความรักที่มีเงื่อนไข” ไปสู่ “ความรักผู้อื่น” ที่เป็น “รักแบบไร้เงื่อนไข” ซึ่งความรักประเภทหลังจะทำให้ความรักมีพลังมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นการขยายพื้นที่ให้เป็น “รักสากล” มากยิ่งขึ้น

เมื่อใดก็ตามความรักได้ขยายพื้นที่ไปอย่างไม่มีขอบเขตไปสู่ความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น เมื่อนั้นเราก็จะเปิดพรมแดนของความเกลียดชังออกมา เพื่อให้พื้นที่ของความรักเข้าไปเจือจางมากยิ่งขึ้น ผลที่จะเกิดตามมาคือ การฟื้นฟูความสัมพันธ์เชิงบวกของกลุ่มต่างๆ ที่เห็นต่างให้มีโอกาสได้เรียนรู้ และศึกษาความคิดและอุดมการณ์ของผู้อื่นโดยไม่พยายามที่เปลี่ยนเขาให้เป็นเรา แต่ให้เกียรติและเคารพในความเป็นอัตลักษณ์ของบุคคลอื่น

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อเป็นกรอบสำคัญในการปฏิบัติเป็นค่านิยมร่วมในการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติ ดังต่อไปนี้

(๑) การสื่อสารที่เน้นการเอาใจเขามาใส่ใจเรา สังคมไทยมีวัฒนธรรมของการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ฉะนั้น ก่อนที่ผู้สื่อจะสื่อสารออกไปถึงผู้รับสารผ่านช่องทางต่างๆ นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะเน้นใส่ใจความรู้สึกของผู้รับสารกลุ่มอื่นๆ ว่าสารที่เราสื่อ่นั้นจะก่อให้เกิดผลกระทบติดตามมาในด้านใดบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการก่อให้เกิดผลเสียทั้งในการทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคม

(๒) การสื่อสารต้องไม่เป็นไปเพื่อการเบียดเบียนผู้อื่น ต่อเนื่องจากการเอาใจเขามาใส่ใจเรานั้น ถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญต่อ “การไม่เบียดเบียนคนอื่นหรือสิ่งอื่น” ที่จะนำเสนอในบริบทนี้ แนวคิดพื้นฐานจากประเด็นนี้เกิดจากการตระหนักรู้ว่า เรารักความสุขเกลียดกลัวความทุกข์ฉันทใคร่คนอื่นล้วนรักสุขเกลียดกลัวความทุกข์ฉันทใคร่เหมือนกัน การตระหนักรู้ถึงความจริงเช่นนี้จะนำไปสู่การเอาใจเขามาใส่ใจเรามากยิ่งขึ้น ทั้งในมิติของการคิดการสื่อสารและการแสดงออกต่อคนอื่น การตระหนักรู้ความสุขหรือความทุกข์ที่จะเป็นผลสืบเนื่องต่อคนอื่นนั้น จะทำให้มนุษย์มีความเคารพ และให้เกียรติแก่บุคคลอื่นหรือสิ่งอื่นมากยิ่งขึ้น

(๓) เมื่อเกิดความผิดพลาดบกพร่องจากการสื่อสารจำเป็นต้องให้อภัย วัฒนธรรมการให้อภัยนั้น ถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในฐานะที่ “มนุษย์คนหนึ่ง” เพราะโดยธรรมชาติแล้ว แม้มนุษย์จะได้ชื่อว่าเป็นสัตว์ประเสริฐ แต่ก็ถือได้ว่าเป็นสัตว์โลกชนิดหนึ่งที่อาจจะมีโอกาสกระทำในสิ่งที่ผิดพลาดบกพร่องได้เช่นเดียวกัน การให้อภัยซึ่งหมายถึง “การให้ความไม่กลัว” โดยมีนัยครอบคลุมถึง (๑) การป้องกันความขัดแย้ง (prevention) โดยการให้ความไม่มียภัย หรือความไม่กลัวแก่คนอื่น หรือความปลอดภัยแก่คนอื่น หรือสิ่งอื่นอันหมายถึงทำที่ที่เรา หรือมนุษย์อยู่ ใกล้กับสิ่งใด หรือผู้ใดแล้ว สิ่งนั้น หรือผู้นั้นไม่กลัว หรือรู้สึกว่าเรากำลังนำภัยมาสู่เขา (๒) การเปลี่ยนผ่านความขัดแย้ง (transition) โดยการให้อภัย กล่าวคือการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งอภัยโทษ หรือให้อภัยโทษหรือยกโทษ รวมไปถึงการรับคำขอโทษ หรือรับคำขอขมาจากบุคคลที่เคยกระทำให้ตัวเองมีความทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้มีโอกาสเริ่มต้นไปสู่นาคตที่เต็มไปด้วยคุณค่าและมีความหมายต่อไป

จ. ความสามัคคี

หากถามว่า “สิ่งใดคือเป้าหมายสำคัญต่อการในการสื่อสารทางการเมือง” กลุ่มคนทั่วไปส่วนใหญ่ให้คำตอบที่ค่อนข้างคล้ายคลึงกันว่า “ความสามัคคี” ซึ่งหมายความว่า “การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมือง สื่อมวลชน และประชาชนนั้น ต้องเป็นไปเพื่อการสร้างความสมัครสมานสามัคคีของกลุ่มชนต่างๆ ที่อยู่ร่วมกันภายในชาติ”

ความสามัคคีนั่น แปลว่า “ความพร้อมเพรียงกันทั้งการคิด การพูด และการแสดงออกทางกาย” ซึ่งไม่ได้หมายถึง การสมยอม หรือการเชื่อฟังของผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่าต่อผู้ที่มีอำนาจมากกว่า หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง สั่งให้คนอื่นอีกกลุ่มต้องแสดงความพร้อมเพรียงสาระสำคัญในประเด็นนี้ จุดเริ่มต้นอยู่ที่ความเห็นพ้องต้องกันของกลุ่มต่างๆ ต่อการตัดสินใจที่จะกระทำการอย่างใดอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางในการแสวงหาฉันทามติร่วมกันเมื่อได้ข้อสรุปร่วมกันแล้ว จึงจะนำไปสู่การกำหนดทำที่การสื่อสารทั้งการพูด และการกระทำให้เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน เพื่อให้การพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองก้าวหน้าและสร้างความผาสุกทั้งทางกาย และเกิดสันติสุขแก่กลุ่มคนต่างๆ ในประเทศชาติที่เราอาศัยอยู่ร่วมกัน

สามัคคีตามแนวทางดังกล่าว จึงหมายถึง “สมานฉันท์”(harmony) ความกลมกลืนความพอใจร่วมกัน ความเห็นพ้องกัน ในอีกความหมายหนึ่งที่เป็นเป้าหมายหลักในการสื่อสารทางการเมือง ตัวผู้สื่อ วิธีการ เครื่องมือในการสื่อข้อมูลที่จะสื่อ และเป้าหมายในการสื่อจะต้องเป็นไปเพื่อการสร้างความเป็นหนึ่งเดียว หรือเพื่อให้เกิดความสามัคคีทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้ทุกคนที่กำลังเข้าสู่บริบทในการสื่อสารควรตระหนักว่า หากสิ่งที่จะสื่อสารนั้นไม่ใช่ความจริง ไม่มีประโยชน์ไม่ถูกช่วงจังหวะเวลา บริบทแวดล้อม และตัวบุคคล ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะสื่อสารสิ่งใดๆ ทั้งสิ้น

เป้าหมายสำคัญต่อการสื่อสารทางการเมืองเพื่อให้เกิดบรรยากาศความสามัคคีนั่นสามารถประเมินได้จากพื้นฐานทางความเชื่อ และแนวปฏิบัติของของสังคมไทยที่สามารถนำมาประมวลเป็นฐานในการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติ โดยเน้น “ความกลมกลืน” มีนัยสำคัญประการหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความประสานสอดคล้องความเป็นหนึ่งเดียว ดังการเล่นกีฬาประเภททีมฟุตบอล มีกองหน้า

กองหลัง นายประตู่ สมาชิกนักเตะในทีมทุกคนต้องเล่นอย่างเข้าขาในการรับลูกฟุตบอล ส่งลูกฟุตบอลเพื่อเตะลูกเข้าประตูทำคะแนนให้ทีมของตน หรือการสื่อสารของกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม จำเป็นต้องอาศัยความประสานสัมพันธ์ที่เป็นไปเพื่อสร้างความกลมเกลียวและกลมกลืนมากกว่า การสื่อสารที่นำไปสู่ความแตกแยก ในความกลมกลืนนั้น แม้ว่าความสามารถของนักเตะฟุตบอลจะมีความถนัดและจุดเด่นที่แตกต่างกัน ความเป็นจริงแล้วความแตกต่างของนักเตะฟุตบอลสามารถเข้าขาและเล่นเป็นทีมได้ในความแตกต่างของความถนัด แต่สามารถเล่นได้อย่างลงตัวอย่าง “มีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะและให้อภัย”

ในขณะเดียวกัน ควรเน้นไปที่มิตรภาพในความเป็นเพื่อนเป็นพี่เป็นน้อง และการยอมรับความแตกต่าง (fraternity) ในแนวทางนี้ สามัคคีที่มีนัยถึงว่าในความเป็นพี่เป็นน้องจะต้องมีความความพร้อมเพรียง หรือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเหมือนกันเท่านั้น โดยไม่สามารถเห็นต่างหรือกระทำแตกต่างไม่ได้ จุดเริ่มแรกก่อนที่จะได้ฉันทามตินั้นทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะแสดงความเห็น และความต้องการของตัวเองและกลุ่มได้ แต่สิ่งเหล่านั้นจะผ่านการหลอมรวมจุดเด่นต่างๆ เพื่อให้ได้บทสรุปที่ถือว่าดีที่สุดของกลุ่มคนหรือสังคมนั้น เพื่อเป็นหลักในการยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน

จะเห็นว่าจุดเด่นของการสื่อสารที่จะนำไปสู่การสร้างสันติสุขในสังคมนั้น ตัวแปรสำคัญประการหนึ่งคือ ทุกคนสามารถเห็นต่างกันได้ โดยการพัฒนาความต่างให้กลายเป็นแนวคิดหลากหลายที่จะพัฒนาสังคมให้เป็นประชาธิปไตยที่ดีงาม และอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างได้อย่างมีความสุขต่อไป เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว เกณฑ์สำคัญที่จะชี้วัดความสามัคคีนั้นควรประกอบด้วย ตัวแปรสามประการคือ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว ความประสมกลมเกลียวระหว่างกลุ่มคนต่างๆ และความเป็นพี่เป็นน้องที่สามารถอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างได้อย่างมีความสุข

กล่าวโดยสรุปแล้ว ผู้วิจัยสามารถบูรณาการหลักการในการสื่อสารทางการเมืองอันจะก่อให้เกิดความสันติสุขในสังคม ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะสามารถตอบโจทย์วิกฤตการณ์เกี่ยวกับนิยามในเชิงลบต่อการสื่อสารทางการเมืองในสังคมยุคปัจจุบัน ที่นักการเมือง สื่อมวลชน และประชาชน มีความขัดแย้งต่อสถานการณ์ความรุนแรง โดยการสื่อสารถูกนำไปเป็นเครื่องมือขยายความรุนแรงในการนำเสนอทัศนคติเกี่ยวกับความเป็นไปของสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

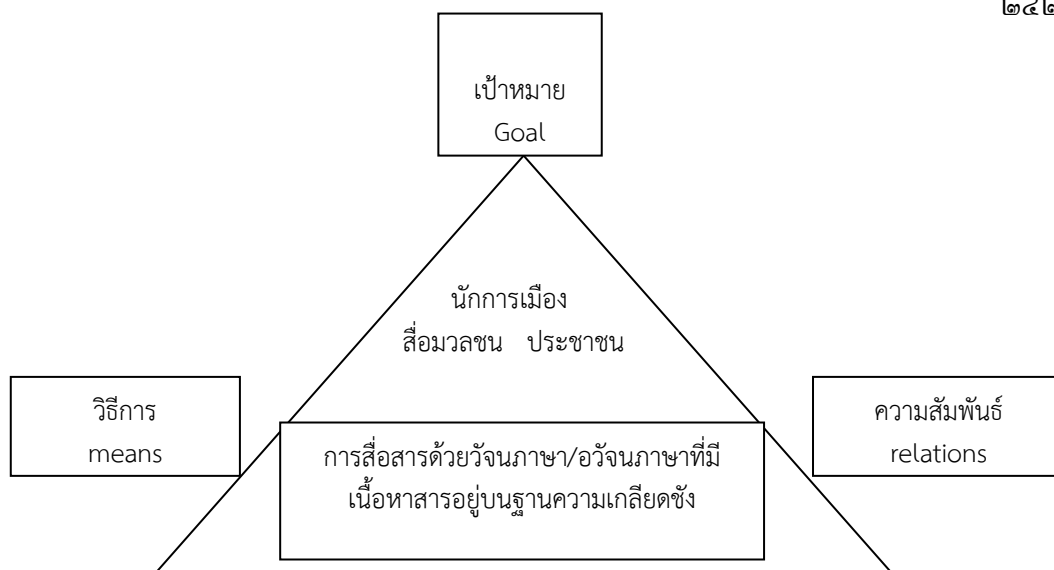
๔.๒.๒ บูรณาการวิธีการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติ

ในสภาพสังคมปัจจุบันการสื่อสารมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของบุคคลหลายหน่วยงานอาชีพที่อยู่ร่วมกันในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่จะต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบการเมือง เพราะการที่ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองก็จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศได้มากขึ้น จึงจำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารเป็นหลักการและวิธีการที่สำคัญในการสื่อสาร การสื่อสารทางการเมืองเป็นการสื่อสารที่มีอำนาจเป็นไปเพื่อการต่อรองให้เกิดความชอบธรรม สร้างสามัคคีธรรมและเกิดสันติสุขในสังคม แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันนั้น มีประเด็นด้านการสื่อสารที่มุ่งเน้นการสื่อสารด้วยความความเกลียดชัง ขาดสัมมาวาจาที่ดีต่อกัน อันนำมาสู่การขยายความขัดแย้งทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งต่างฝ่ายต่างแบ่งแยกความคิด ทัศนคติ ความเชื่อของกลุ่มตน ไม่ยอมรับแนวทางร่วมกัน ผลลัพธ์ที่ตามมาทำให้สังคมได้รับความเสียหายและบอบช้ำจากความ

ขัดแย้งทางความคิดและทัศนคติของแต่ละฝ่าย การนำเสนอผ่านสื่ออื่น กลุ่มต่างๆ ได้เสนอความคิดเห็นทางการเมืองที่สอดคล้องกับแนวทางของตน และแบ่งขั้วแยกข้างกันอย่างเห็นได้ชัด จนทำให้ความรุนแรงได้ขยายตัวไปถึงระดับครอบครัว ซึ่งนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่แตกร้าวจนนำมาซึ่งการสูญเสียอย่างใหญ่หลวง

จากสภาพสังคมปัจจุบันที่เกิดปัญหาดังกล่าวนี้นี้ การนำแนวทางเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา มาใช้เป็นแนวทางในการสื่อสารที่พระพุทธองค์ทรงนำวิธีการต่างๆ มาเป็นกุศโลบายอย่างแยบคายในการสื่อสารเพื่อสามัคคี ความสัมพันธ์ ความเมตตา สันติธรรม การให้อภัย และความจริง ในการนำเสนอหลักธรรมในการปฏิบัติต่อประชาชนที่อยู่ร่วมในสังคมไว้อย่างน่าสนใจ ประเด็นคือพระพุทธองค์ทรงใช้หลักการอย่างไร ในการแก้ปัญหาของกรณีการทำสงครามระหว่างกษัตริย์ด้วยกัน พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนให้ศาสนิกงดเว้นจากการฆ่าฟันเบียดเบียนกัน ในการศึกษาสงครามนั้น ย่อมมีการฆ่าฟันกันเบียดเบียนกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงท่าทีต่อการศึกษาสงครามไว้อย่างไรบ้าง ซึ่งกลุ่มบุคคลที่ยุ่งเกี่ยวกับการศึกษาสงครามนั้น มีทั้งที่ประกาศตนเป็นอุบาสก เช่นพระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าปเสนทิโกศล พระเจ้าอชาตศัตรูและกลุ่มบุคคลที่ได้นับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์นั้นไม่ทรงสนับสนุนแคว้นต่างๆ ทำสงครามระหว่างกัน แต่ก็ได้ปรากฏในหลักฐานว่าพระพุทธองค์ทรงสอนให้ยกเลิกการมีกำลังอาวุธสงครามเพื่อปกป้องความปลอดภัยตน แม้กษัตริย์เหล่านั้นอ้างความจำเป็นที่จะต้องทำสงครามปกป้องแคว้นของตนเองไว้ นั่นคือ เหตุผลสำคัญของกษัตริย์ในยุคนั้นที่จะต้องรักษาประชาชนและแคว้นของตนเพื่อให้รอดพ้นจากการรุกรานของศัตรู แต่อย่างไร พระพุทธศาสนาก็มองว่าเป็นความผิดศีลและได้รับบาปอยู่นั่นเอง พระองค์ทรงปรารถนาความสงบสุขของสังคม สังคมที่พระพุทธองค์ทรงสอนหลักแห่งความสุขคือ “สังคมแห่งความพร้อมเพรียง” เพราะว่า “ความพร้อมเพรียงแห่งหมู่คณะ นำความสุขมาให้” สังคมแบบพหุนิยมนั้นเป็นสังคมที่จะต้องเปิดพื้นที่ให้กลุ่มคนต่างๆ ได้ดำรงอยู่อย่าง “มีศักดิ์ศรี” และ “เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน” และสิ่งสำคัญอย่างยิ่งคือ “การสร้างกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกัน” ที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ เพื่อให้สังคมของพระองค์เพียงพอที่จะรองรับกลุ่มคนต่างๆ ให้ได้รับความยุติธรรมอย่างเท่าเทียม เพื่อใช้ความยุติธรรมเป็นเครื่องสร้าง “สามัคคีธรรม” ให้เกิดขึ้น และพร้อมที่จะรองรับบรรยากาศแห่ง “สันติธรรม”

จากการศึกษาในบทที่ ๒ และ ๓ ค้นพบประเด็นที่น่าสนใจว่า ตัวแปรสำคัญในการสื่อสารทางการเมืองที่เข้าไปสัมพันธ์กับนักการเมือง สื่อมวลชน และประชาชนมี ๓ ประการ คือ เป้าหมาย วิธีการ และความสัมพันธ์ ดังแผนภูมิข้างล่าง

รูปภาพ ๑๖ การสื่อสารทั้ง ๓ กลุ่ม เพื่อมุ่งเน้นเป้าหมาย

จากแผนภูมิดังกล่าวนั้น นักการเมือง สื่อมวลชน และประชาชนมุ่งเน้นสื่อสารทางการเมืองไปที่ “เป้าหมาย” เป็นที่ตั้ง กล่าวคือ คนทั้งสามกลุ่มที่กำลังเผชิญหน้ากับความขัดแย้งนั้น จะดำเนินการสื่อสารทุกวิถีทางและการเลือกปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุซึ่งเป้าหมาย เพื่อดึงกลุ่มคนที่มีความโน้มเอียง และมีได้มีความโน้มเอียงให้กลับมาเชื่อมั่นและคล้อยตาม โดยมีได้สนใจ “วิธีการ” ในการสื่อสาร และในหลายกรณีที่ใช้ “ความสัมพันธ์” ซึ่งตั้งอยู่บนฐานของความเกลียดชังระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกัน

ทางออกในประเด็นนี้ การสื่อสารจึงไม่ควรมุ่งเน้นไปที่ “เป้าหมาย” เพื่อให้มาซึ่งอำนาจผลประโยชน์ และความต้องการ ในการสื่อสารโดยไม่สนใจต่อความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรง (the end justifies the means) รวมไปถึงความเกลียดชังที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มคนในสังคม หากแต่เป้าหมายที่แท้จริงของการสื่อสารนั้น ควรเน้นไปที่ความสามัคคีของกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันในสังคม ฉะนั้น คำถามสำคัญมุ่งไปสู่การให้คำตอบที่ว่า การสื่อสารทางการเมืองเพื่อให้เกิดสันติสุขนั้น ควรใช้วิธีการอย่างไรบ้าง งานวิจัยนี้ จึงได้บูรณาการวิธีการทฤษฎีสื่อสารทางการเมืองเพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้หลักการเหล่านี้ อันจะส่งผลต่อการสร้างความสามัคคีของคนในสังคมไทยต่อไป ดังแผนภาพ

(๑) วิธีการสื่อสารประนีประนอม สถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารนั้นตัวแปรที่สำคัญประการหนึ่งคือ การสื่อสารที่เน้นจุดยืนเป็นฐาน (position-based communication) โดยมีได้เน้นการสื่อสารที่เน้นผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่สังคมเป็นฐาน (interest-based communication) จึงทำให้การสื่อสารขาดความยืดหยุ่นจนนำไปสู่การเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มคนทั้งนักการเมือง สื่อมวลชน และประชาชน ตัวแปรสำคัญที่จะทำให้การสื่อสารทางการเมืองก่อให้เกิดความราบรื่น และเชื่อมสมานระหว่างกันได้คือ การสื่อสารที่เน้นความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

การประนีประนอมจึงมิได้เน้นไปที่ “เป้าหมายของการสื่อสาร” หากแต่เน้นไปที่วิธีการและความสัมพันธ์ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับตัวแปรและเงื่อนไขต่างๆ เพื่อให้ความสัมพันธ์ที่ดียังคงดำเนินต่อไประหว่างคู่กรณี การสร้างความเข้าใจจึงเป็นการสื่อสารที่ขจัดความคลาดเคลื่อนของคู่กรณี เพื่อเปิดพื้นที่ให้คู่กรณีสามารถพูดคุยท่ามกลางสถานการณ์ความขัดแย้ง แม้ว่าสุดท้ายแล้วจะไม่สามารถจัดการความขัดแย้งได้อย่างลงตัวก็ตาม

กรณีนี้จะเห็นได้จากประเด็นที่พระพุทธองค์ทรงเข้าไปทำหน้าที่ในการสื่อสารด้วยท่าทีที่จะห้ามทัพของพระเจ้าวิทูทกะ วิธีการสื่อสารทางการเมืองกับนักปกครองหนุ่มที่ทรงอำนาจ และมีจิตใจที่เต็มไปด้วยความโกรธแค้นชิงชังนั้น เป็นลักษณะที่พยายามจะเน้นไปที่ความสัมพันธ์มากกว่าเป้าหมายเพื่อให้บรรลุผลตามที่ประสงค์ พระองค์ทรงพยายามเน้นให้เห็นว่าทรงมีพระกรุณาต่อพระญาติโดยมุ่งสงเคราะห์พระญาติของพระองค์ (ญาติตถจริยา)^๒ นั้น พระองค์ทรงพยายามอย่างยิ่งในการใช้ “พุทธโบาย” การสื่อสารทางการเมืองเพื่อยับยั้งพระเจ้าวิทูทกะให้ “ล้มเลิก” ความตั้งใจฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เจ้าศากยะให้จงได้ พุทธโบายที่พระองค์ได้ดำเนินการคือ “การนั่งใต้โคนไม้ซึ่งมีเงาโปร่ง”

“ต้นไม้ซึ่งมีเงาโปร่ง” ดังกล่าวตั้งอยู่ในเขตแดนของเจ้าศากยะ แต่ในขณะเดียวกัน ต้นไม้ซึ่งอยู่ใกล้ๆ กันนั้น เป็นต้นไม้ที่มีใบหนาและมีเงาทึบ แต่สิ่งที่น่าสนใจก็คือ ต้นไม้ใบหนาที่บังกล่าวนี้ตั้งอยู่ในเขตแดนของพระเจ้าวิทูทกะ พุทธโบายเช่นนี้จัดเป็นกลยุทธ์ในการสร้างจุดเด่น หรือจุดสนใจ และทำให้เกิดการตั้งคำถามได้ง่าย จะพบว่าเมื่อพระเจ้าวิทูทกะยกทัพหลวงเดินทางผ่านบริเวณดังกล่าวได้ถามพระองค์ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะเหตุไร พระองค์จึงประทับนั่งแล้วที่โคนไม้เงาโปร่ง ในเวลาร้อนเช่นปานนี้ ขอพระองค์ทรงโปรดประทับนั่งที่โคนไม้ มีเงอันสนั่นนั้นเถิดพระเจ้าข้า” ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสตอบทันทีว่า “ช่างเถิด มหาบพิตร ชื่อว่าเงาของหมู่พระญาติเป็นของเย็น”

ประเด็นนี้อธิบายได้ว่า แม้พระองค์จะทรงนั่งใต้ต้นไม้ร้อนเพียงใดก็ตาม หากเป็นต้นไม้ที่อยู่ในเขตของพระญาติจัดได้ว่าพระญาติคือ เงาที่สามารถทำให้เกิดความเย็นได้ ต่างจากประทับนั่งใต้ต้นไม้เย็นที่มีเงาหนาทึบ แต่ต้นไม้ดังกล่าวไม่ใช่ของพระญาติ แม้จะเย็นเพียงใดก็ยังจัดได้ว่าร้อนกว่าเงาของพระญาติ ท่าทีเช่นนี้พระเจ้าวิทูทกะทรงประจักษ์เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากการดำริของพระองค์ว่า “พระศาสดาเสด็จมาเพื่อประสงค์จะรักษาหมู่พระญาติ”

^๒ ดูรายละเอียดใน, พจนานุกรมแปล ไทย-ไทย, เปื้อง ณ นคร, ญาติตถจริยา อ่านว่า [ยา-ตด-ถะ-จะ-ริยา] หมายถึง การบำเพ็ญประโยชน์แก่ญาติ พระจริยาวัตรอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า

อย่างไรก็ตาม เนื่องจาก “ต้นทุนทางความเกลียดชัง” ที่ฝังแน่นมาอย่างยาวนานทำให้พระเจ้าวิฑูทกะทรงตัดสินใจพระทัยยกทัพหลวงออกไปเพื่อทำสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เจ้าศากยะอีก แต่พระองค์ก็เสด็จไปไกลเกลี้ยถึง ๓ ครั้งด้วยกัน เมื่อถึงครั้งที่ ๔ พระพุทธองค์ทรงตัดสินใจพระทัยที่จะยุติบทบาทของพระองค์ จึงทำให้พระเจ้าวิฑูทกะได้มีโอกาสทำสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของเจ้าศากยะในที่สุด จะเห็นว่า วิธีการสื่อสารโดยใช้กระบวนการประนีประนอมนั้น แม้ในที่สุดจะไม่สามารถยกเหตุผลเพื่อให้พระเจ้าวิฑูทกะคล้อยตามอันเนื่องมาจากความเกลียดชังที่ฝังรากลึก แต่พระองค์ทรงเน้นกระบวนการสื่อสารทางการเมืองที่จะนำประเด็นความสัมพันธ์มาเป็นกรอบในการประนีประนอม

(๒) วิธีการสื่อสารที่เน้นกระบวนการโน้มน้าว กระบวนการสื่อสารทางการเมืองเพื่อให้เกิดสันติสุขอีกประเด็นคือ การใช้สื่อสารทางการเมืองโดยทรงใช้วิธีการโน้มน้าวโดยยกอุปมาอุปไมยมาเป็นกรอบในการนำเสนอทางเลือก เพื่อให้คู่กรณีสามารถเห็นช่องทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข พระองค์ทรงเชื่อมโยงระหว่างน้ำกับเลือดว่าสิ่งใดมีค่ามากกว่ากัน พระพุทธองค์ทรงใช้กลยุทธ์ แยกอารมณ์ออกจากคน แยกคนออกจากปัญหา แยกปัญหาออกจากการแก้ไข โดยการแยกน้ำซึ่งเป็นความต้องการของชาวนา ออกจากเลือดหรือชาติพันธุ์ซึ่งเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของสถานะกษัตริย์ของทั้งสองแคว้น เน้นสอนเรื่องต้นเหตุ ทิฐิ และมานะ กรณีของการแย่งชิงน้ำของสองตระกูล ระหว่างศากยวงศ์กับโกลิยะ ปัญหา “สงครามน้ำ” เป็นการแย่งชิงทรัพยากรน้ำระหว่างชาวศากยะ และชาวโกลิยะ ซึ่ง “ที่มา” ของสงครามก็คือ “ทาสและกรรมกร” ที่อ้างสิทธิ์ในการใช้ทรัพยากรน้ำในแม่น้ำโรหิณี

ในขณะที่ทรัพยากรมีจำนวนน้อย แต่ความต้องการของประชาชนทั้งสองกลุ่มมีมากกว่า ฉะนั้น เมื่อทั้งคู่ไม่ได้เอา “ผลประโยชน์” มาเป็นตัวตั้ง แต่กลับยืนอยู่บน “จุดยืน” ของตัวเองอย่างเหนียวแน่น การเจรจาต่อรองเพื่อผลประโยชน์ทางทรัพยากรน้ำจึงเกิดความ “ล้มเหลว” และผลจากความล้มเหลวดังกล่าวจึงทำให้สถานการณ์ลุกลามไปสู่ความรุนแรงด้วยการทะเลาะวิวาท และทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน ข้อที่น่าสนใจคือ ประเด็นเรื่อง “ชาติพันธุ์” ของกษัตริย์แต่ละฝ่ายมาเป็น “ตัวช่วย” สถานการณ์ข้อขัดแย้ง ไม่เพียงแต่ “จำกัถวง” อยู่ในกลุ่มของทาสและกรรมกรเท่านั้น หากแต่ได้ขยายวงจากกรรมกรไปสู่อำมาตย์ เสนาบดี และกษัตริย์ของทั้งสองแคว้นด้วย จึงทำให้กษัตริย์ทั้งสองแคว้นตัดสินใจว่า “กำลังรบ” ทั้งทางบกและทางน้ำเพื่อทำ “สงคราม” ระหว่างกัน

จากความขัดแย้งในประเด็นเรื่อง “น้ำ” จนลุกลามไปสู่ประเด็นที่ว่าด้วยปัญหาเรื่อง “ชาติพันธุ์” ของเหล่าบุรพกษัตริย์พาดพิงมาจนถึงกษัตริย์ในยุคปัจจุบัน ทำให้เราเห็นว่า แทนที่ผลการเจรจาเพื่อหาทางออกให้แก่เรื่อง “น้ำ” ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาเฉพาะหน้า และมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวเมืองทั้งสองโดยตรงว่า ควรจะอย่างไร ควรจะแบ่งน้ำอย่างไรควรจะแบ่งเท่า ๆ กัน หรือควรจะให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเก็บเกี่ยวแล้วนำข้าวที่ได้ไปแบ่งกัน ประเด็นปัญหาเหล่านี้ซึ่งเป็นประเด็นหลักกลับถูกละเลย บทสรุปก็คือ “ปัญหาหลัก” ที่เป็นเรื่องจริง (fact) ซึ่งเป็นปัญหาในเรื่องน้ำถูกแทนที่ด้วยปัญหา “รอง”(feeling) ทางอารมณ์ความรู้สึกซึ่งเป็นประเด็นที่ว่าด้วยเรื่อง “ชาติพันธุ์” และโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาติพันธุ์ของผู้ปกครองสูงสุดของตนเอง

พระพุทธองค์ทรงตระหนักรู้ถึงปัญหาดังกล่าว จึงสื่อสารเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ว่า “ระหว่างน้ำกับกษัตริย์ สิ่งใดมีค่ามากกว่ากัน” จากประโยคนี้ พระองค์ทรงมีพระกระแสจะตรัสเตือน

ว่า “เลือดกับน้ำ สิ่งใดชั้นมากกว่ากัน” ในฐานะที่กษัตริย์สองแคว้น คือ ศากยะ และโกลิยะที่เป็นคู่ขัดแย้งกันโดยตรงนั้น ย่อมเข้าใจในประเด็นที่พระพุทธองค์ทรงพยายามจะสื่อสารออกมาว่า “พระพุทธองค์ทรงพยายามจะเน้นให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นญาติระหว่างกันและกัน” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระองค์ทรงเป็นหน่อเนื้อเชื้อไขระหว่างสองแคว้น และสองแคว้นได้อยู่ร่วมกันมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน อีกทั้งต้นตระกูลนั้นก็ถือว่าเป็นกลุ่มคนเดียวกัน มาจากกษัตริย์ที่เป็นเชื้อไขเดียวกัน ดังนั้น การทำลาย หรือฆ่ากันนั้นถือว่าเป็นการฆ่าตระกูล หรือสายเลือดเดียวกัน

การนำประเด็นเรื่อง “ญาติทางสายเลือด” มานำเสนอโดยชี้ให้เห็นว่า “เลือดชั้นกว่าน้ำ” นั้น มีนัยที่แสดงให้เห็นอีกมุมว่า ทั้งคู่เป็นพระญาติทางสายเลือด ในขณะที่ปัญหาที่แท้จริงไม่ได้มาจากน้ำ แต่มาจากปัญหาเรื่องชาติพันธุ์คือ สายเลือดของทั้งสองกลุ่ม ที่ต่างฝ่ายเห็นว่าได้รับการดูถูกเหยียดหยามซึ่งกันและกัน ฉะนั้น การสื่อสารของพระพุทธองค์ทรงมีพระประสงค์จะแยกแยะออกมาให้เห็นว่า ประเด็นอยู่ตรงไหนแล้วชี้ประเด็นให้คู่กรณีได้ตระหนักรู้ถึงปัญหาที่แท้จริง และทางเลือกที่พึงประสงค์ต่อสถานการณ์ความขัดแย้งที่กำลังเผชิญหน้าอยู่

จะเห็นว่า การสื่อสารในลักษณะนี้ เป็นการวิเคราะห์ที่มาของคู่กรณีอย่างลึกซึ้ง ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และชาติพันธุ์ เมื่อเข้าใจแง่มุมต่างๆ อย่างรอบด้านแล้ว ย่อมจะส่งผลต่อการผลิตชุดของถ้อยคำ แล้วสื่อสารให้คู่กรณีได้เข้าใจถึงที่มาอย่างชัดเจน ในบางสถานการณ์นั้น การสื่อสารมากเกินไปจนความจำเป็น หรือใช้ถ้อยคำที่ผ่านการผลิตซ้ำมากเกินไป จะทำให้สถานการณ์ความขัดแย้งขยายตัวมากยิ่งขึ้น การเข้าใจประวัติศาสตร์ และที่มาของความขัดแย้งจะเอื้อต่อการผลิตวาทกรรมและนำเสนอต่อคู่กรณี

(๓) วิธีการสื่อสารที่เน้นละครวางตัวตน ลดทิวา การเอาชนะ พระพุทธองค์ทรงใช้วาทกรรมการสื่อสารทางการเมืองในสถานการณ์ที่พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงต่อสู้และช่วงชิงผลประโยชน์และความต้องการกับพระเจ้าอชาตศัตรู โดยทรงสื่อสารทางการเมืองว่า “ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมนอนเป็นทุกข์ บุคคลผู้ละความชนะและความพ่ายแพ้เสียแล้ว มีใจสงบ ย่อมนอนเป็นสุข” ประเด็นนี้ เป็นประเด็นที่พระองค์ทรงมีพระประสงค์จะสื่อสารไปถึงพระเจ้าปเสนทิโกศลที่พ่ายแพ้ต่อการรบครั้งแรกกับพระเจ้าอชาตศัตรู และผลจากการพ่ายแพ้ต่อการรบนั้นทำให้พระเจ้าปเสนทิโกศลไม่ได้เข้าไปบำเพ็ญบุญ และสนทนารธรรมกับพระพุทธองค์ดังเช่นที่เคยกระทำ จึงเป็นผลให้พระองค์ตรัสถามถึงการหายไป

การสื่อสารในลักษณะนี้ เป็นการมุ่งหวังที่จะสื่อไปถึงการต่อสู้ของผู้นำและผู้ปกครองโดยตรงว่า การชนะและการพ่ายแพ้เป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้อยู่ตลอดเวลา แต่เมื่อใดก็ตามที่ผู้นำประสบชัยชนะ มักจะเป็นผลให้ผู้ นำเกิดความฮึกเหิมลำพองใจในความเก่งกล้าสามารถของตัวเอง และจะส่งผลให้ก่อเวรต่อไปได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุดดังเช่นที่พระเจ้าอชาตศัตรูได้ปฏิบัติ แต่เมื่อวันหนึ่งต้องประสบความพ่ายแพ้ ย่อมส่งผลต่อความทุกข์ทรมานดังเช่นพระเจ้าปเสนทิโกศล การสื่อสารของพระองค์ในลักษณะนี้ ต้องการที่จะให้ผู้ นำเอาชนะความพ่ายแพ้ และความชนะที่อยู่ในใจให้ได้ เพื่อจะได้อยู่อย่างสันติสุข และไม่ต้องก่อเวรต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

จะเห็นว่า การที่พระเจ้าปเสนทิโกศลเข้าใจแง่มุมดังกล่าวของพระองค์ เมื่อจำเป็นต้องรบกับพระเจ้าอชาตศัตรูอีกครั้งเพื่อแย่งชิงดินแดนระหว่างกัน และผลที่เกิดขึ้นคือ พระเจ้าปเสนทิโกศลประสบชัยชนะ และสามารถจับพระเจ้าอชาตศัตรูมาเป็นเชลยศึกได้ จึงได้ตัดสินใจปล่อยพระเจ้าอชาตศัตรูไปและกล่าววลีประโยชน์สำคัญว่า “คนผู้นี้เป็นหลานของเรา” และการตัดสินใจดำเนินการดังกล่าวของพระเจ้าปเสนทิโกศลได้ทำให้สังคมทั้งสองแคว้นเกิดความร่มเย็นและมีสันติสุขตลอดการดำรงพระชนม์ของพระองค์

เมื่อพระพุทธองค์สดับข่าวดังกล่าวจากเหล่าสาวก และประชาชนในแคว้นโกศล จึงได้สื่อสารแง่มุมดังกล่าวว่า “บุรุษจะแย่งชิงเขาได้สำเร็จ ก็เพียงชั่วคราวเท่านั้น แต่เมื่อใด ถูกคนเหล่านี้แย่งชิงกลับ ผู้นั้นย่อมเป็นผู้ถูกแย่งชิง เพราะว่า คนพาล ย่อมสำคัญว่าเป็นสุข ตราบเท่าที่บาปยังมิให้ผล แต่บาปให้ผลเมื่อใด คนพาลย่อมประสบทุกข์เมื่อนั้น ผู้พ่าย่อมได้รับการฆ่าตบ ผู้ชนะย่อมได้รับการชนะตบ ผู้ต่ำย่อมได้รับการต่ำตบ และผู้โกรธย่อมได้รับการโกรธตบ” การสื่อสารของพระองค์ดังลักษณะนี้ ทำให้เราเห็นชุดวาทกรรมในสองประเด็นใหญ่ คือ (๑) การทำสงครามแย่งชิงทรัพย์สินภายนอกนั้น ขึ้นอยู่กับตัวแปรตัวต่างๆ โอกาสที่จะได้มา และสูญเสียย่อมมีเท่าๆ กัน การไม่แย่งชิงคนอื่นจะส่งผลดีต่อการที่คนอื่นจะไม่แย่งชิงเรากลับไป (๒) การแย่งชิงนั้น ย่อมทำให้เกิดการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน เมื่อมีการฆ่าเกิดขึ้นย่อมนำไปสู่การฆ่ากันอย่างไม่มียุติสิ้นสุด และจะก่อให้เกิดผลเสียตามมาทั้งชีวิตทรัพย์สินชีวิต และเลือดเนื้อในทุกครั้งที่มีการแย่งชิงและต่อสู้

พระพุทธองค์ทรงมีพระประสงค์ที่จะสื่อสารให้ (๑) พระเจ้าอชาตศัตรูได้เข้าใจข้อเท็จจริงเช่นนี้ เพราะสงครามครั้งแรกนั้นพระองค์ทรงชนะการรบโดยได้พื้นที่บางส่วนไป และต้องพบกับความพ่ายแพ้ในการรบครั้งที่สอง ซึ่งการได้พื้นที่ไปนั้น เป็นการได้เพียงชั่วคราวเท่านั้น และการพ่ายแพ้ครั้งที่สองเกือบจะทำให้พระองค์สิ้นชีวิต (๒) พระเจ้าปเสนทิโกศล หรือผู้นำในแคว้นอื่นๆ จะได้ตระหนักรู้แง่มุมนี้เช่นกัน การตัดสินใจยกกองทัพเพื่อไปแย่งชิงดินแดนกับแคว้นอื่นๆ นั้น ย่อมจะก่อให้เกิดผลตามมาในระยะยาว ทั้งชีวิตของไพร่พล พลเรือน และทรัพย์สิน

จะเห็นว่า พระพุทธองค์ทรงอาศัยประเด็นของสงคราม ความขัดแย้ง และความรุนแรงในแคว้นโกศลกับแคว้นมคธ ซึ่งนำโดยพระเจ้าปเสนทิโกศล และพระเจ้าอชาตศตุนั้น เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร และนำเสนอหลักการในพระพุทธศาสนาว่า พระพุทธองค์ทรงมีจุดยืนต่อประเด็นดังกล่าวอย่างไร นอกเหนือจากการให้สติแก่ผู้นำแล้ว พระองค์ยังทรงให้แนวทางในการดำเนินนโยบายทางการเมืองต่อประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ร่วมกันในฐานะเป็นเพื่อนมนุษย์ที่รักความสุข เกียรติคุณและความทุกข์เช่นเดียวกัน

(๔) วิธีการสื่อสารเสนอแนะ วิธีการสื่อสารทางการเมืองเช่นนี้ มิสามารถชี้ทางเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่คู่กรณี เพราะจะทำให้เกิดการได้เปรียบและเสียเปรียบทางการเมือง ฉะนั้น แนวทางชุดของการสื่อสารในลักษณะนี้ เป็นประเด็นที่พระองค์ทรงสอบถามกับพระอานนท์เกี่ยวกับ “หลักการและเครื่องมืออธิปไตยธรรม” ที่ทำให้สังคมของชาววัชชี หรือหลักการที่ร้อยรัดให้ชาววัชชีสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะหลักการนี้ หมายถึงหลักการที่ทำให้องค์กร หรือสังคมไม่เผชิญหน้ากับความเสื่อม หากกลุ่มคนต่างๆ พวกกันที่จะประพฤติ และปฏิบัติร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพราะเป็นหลักการที่จะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสมัคสมานสามัคคีระหว่างกันและกัน

สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสามัคคีธรรมในอปริหานิยธรรมคือ ความพร้อมเพรียงกัน ปรีกษาหาหรือในคราวที่จะต้องประชุม การบัญญัติหรือการยกเลิกบัญญัติข้อระเบียบ และกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ออกแบบมาร่วมกันใช้ในสังคม การเคารพยกย่อง และให้เกียรติผู้หลักผู้ใหญ่ในสังคม การให้เกียรติสตรี การเคารพยกย่องปวงชนียสถานที่ได้แสดงออกถึงสิ่งที่เป็นมงคล และการดูแลเอาใจผู้นำทางจิตวิญญาณไม่ให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเข้าไปทำร้าย หรือเบียดเบียน

การสื่อสารในแง่มุมนี้ของพระองค์ทรงมุ่งเน้นที่จะย้ำเตือนทั้งวัตรการพราหมณ์ และประชาชนในแคว้นวัชชีให้ตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของอปริหานิยธรรม ว่าเป็นหลักการที่จะนำไปสู่สันติสุขแก่มนุษย์และสังคมที่อาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างไร แม้บางนักคิดบางท่านอาจจะตีความว่า สื่อสารของพระพุทธองค์ในลักษณะดังกล่าว ได้เปิดช่องทางให้วัตรการพราหมณ์ได้โอกาสและมีเห็นประเด็นที่จะยึดแคว้นวัชชีตามความต้องการของพระเจ้าอชาตศัตรูก็ตาม และหากมองในอีกมุมหนึ่งจะพบว่า พระพุทธองค์ทรงพยายามจะสื่อสารให้เห็นถึงความสำคัญของสามัคคีธรรม ตามแนวของอปริหานิยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระองค์ทรงอาศัยตัวอย่างของชาววัชชีที่ปฏิบัติตามครรลองของอปริหานิยธรรม ให้พระสงฆ์ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของพระองค์ได้ปฏิบัติตนตามแนวของอปริหานิยธรรมเช่นเดียวกัน

ดังนั้นการสื่อสารของพระองค์ที่ทรงมีต่อกรณีนี้จึงครอบคลุมไปทั้งการแนะวัตรการพราหมณ์ ชาววัชชี และพระสงฆ์ว่า หากคนหรือกลุ่มคนใดก็ตามได้ประพฤติให้สอดคล้องกับหลักการนี้ ย่อมสามารถเป็นหลักประกันได้ว่า สังคมนั้นจะมีความมั่นคงทั้งสภาพเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ซึ่งจะส่งผลการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนต่างๆ ได้อย่างสันติ และเกื้อกูลกันและกัน ในฐานะเป็นสัตว์สังคม (social animals) แต่เมื่อใดก็ตามที่กลุ่มคนต่างๆ ละเลยหลักการนี้ ย่อมนำไปสู่ความเสื่อมดังจะเห็นได้จากการล่มสลายของกลุ่มคนชั้นนำของชนในแคว้นวัชชีที่แตกความสามัคคีด้วยหาวาตระแวงซึ่งกันและกัน และเมื่อต้องเผชิญหน้ากับสงครามของพระเจ้าอชาตศัตรู จึงไม่สามารถรวมพลังเพื่อต้านทาน ความเข้มแข็งของกองกำลังทหารได้

(๕) วิธีการสื่อสารที่เน้นลดการจองเวรและให้อภัย ในสถานการณ์ของการต่อสู้และแย่งชิงอำนาจและผลประโยชน์ทางการเมืองนั้น ย่อมก่อให้เกิดความหวาดกลัว การสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ฉะนั้น เมื่อเกิดการทำร้าย และประหัตประหารกันในลักษณะดังกล่าว จึงย่อมทำให้การสูญเสียดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง คำถามมีว่า จะดำเนินการหยุดยั้งมิให้เกิดผลเสียในระยะสั้นและระยะยาวได้อย่างไร ทางออกคือ การปิดช่องทางมิให้เกิดการประหัตประหารกันต่อไป ดังที่พระพุทธองค์ทรงย้ำว่า “เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร”

พระพุทธองค์ทรงทรงตระหนักรู้ถึงการสูญเสียในลักษณะนี้ จึงทรงสื่อสารทางการเมืองให้คู่กรณีที่เป็นนักการเมืองได้เห็นภัยของการจองเวร และหาทางออกจากการอันตรายดังกล่าว ที่มิติโกศลชาดกจึงเป็นบทสรุปว่า ด้วยการย้ำเตือนให้นักปกครองได้ตระหนักรู้ โดยพระองค์ทรงยกประเด็นว่า ความขัดแย้งระหว่างราชอาณาจักรใหญ่กับราชอาณาจักรเล็ก โดยฝ่ายราชอาณาจักรใหญ่ได้ดำเนินนโยบายรุกรานด้วยการกรีธาทัพเข้ารุกรานราชอาณาจักรเล็ก แต่ในที่สุดทั้งสองราชอาณาจักรก็ได้กลับคืนดีต่อกัน เป็นการยุติการไม่จองเวรจองกรรมซึ่งกันและกัน เป็นการยอมให้อภัยซึ่งกันและกัน ซึ่งทำให้วงจรของกรรมเวรยุติลง

จากเหตุการณ์ที่สำคัญ ที่ทิวากุมารได้จดจำอยู่ในใจทั้งสองเรื่องคือเรื่อง (๑) การแก้แค้นที่พระเจ้าพรหมทัตประหารพระชนกและพระชนนี (๒) พระราชดำรัสสุดท้ายของพระชนกที่ตรัสไว้แก่ตนก่อนถูกประหาร “ทิวากู เจ้าอย่าเห็นแก่ยาว เจ้าอย่าเห็นแก่สั้น เวรไม่ระงับได้ด้วยเวร แต่พึงระงับได้ด้วยการไม่จองเวร จำคำของพ่อไว้ลูกรัก” แม้ว่าทิวากุมารได้โอกาสที่จะปลงพระชนม์พระเจ้าพรหมทัตกาสิกราช แต่ทิวากุมารก็มีความยับยั้งชั่งใจ ทั้งความแค้นที่มีอยู่ เมื่อนึกถึงพระราชดำรัสของพระชนกมาคอยเตือนสติพระองค์ อย่างไรก็ตาม ทิวากุมารก็เปลี่ยนใจที่จะปลงพระชนม์พระเจ้าพรหมทัตกาสิกราช และทูลขอภัยโทษจากพระเจ้าพรหมทัตกาสิกราช

ในที่สุดทั้งสองฝ่ายคือ ทิวากุมารและพระเจ้าพรหมทัตกาสิกราชก็เกิดความรักใคร่กลมเกลียว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพจากความที่เคยเป็นศัตรูกันกลับมามีมิตรไมตรีต่อกัน ให้อภัยซึ่งกันและกัน และทั้งสองฝ่ายได้ให้คำมั่นสัญญาต่อกันว่าจะคืนดีต่อกัน ดังคำกราบทูลของทิวากุมารต่อพระเจ้าพรหมทัตกาสิกราชว่า “พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานชีวิตแก่ข้าพระพุทธเจ้า และข้าพระพุทธเจ้าก็ได้ทูลถวายพระชนม์ชีพแก่พระองค์ เป็นอันว่า “เวรนั้นระงับแล้วเพราะไม่จองเวร” บทสรุปในประเด็นนี้ คือการสื่อสารให้นักการเมืองได้เห็นว่

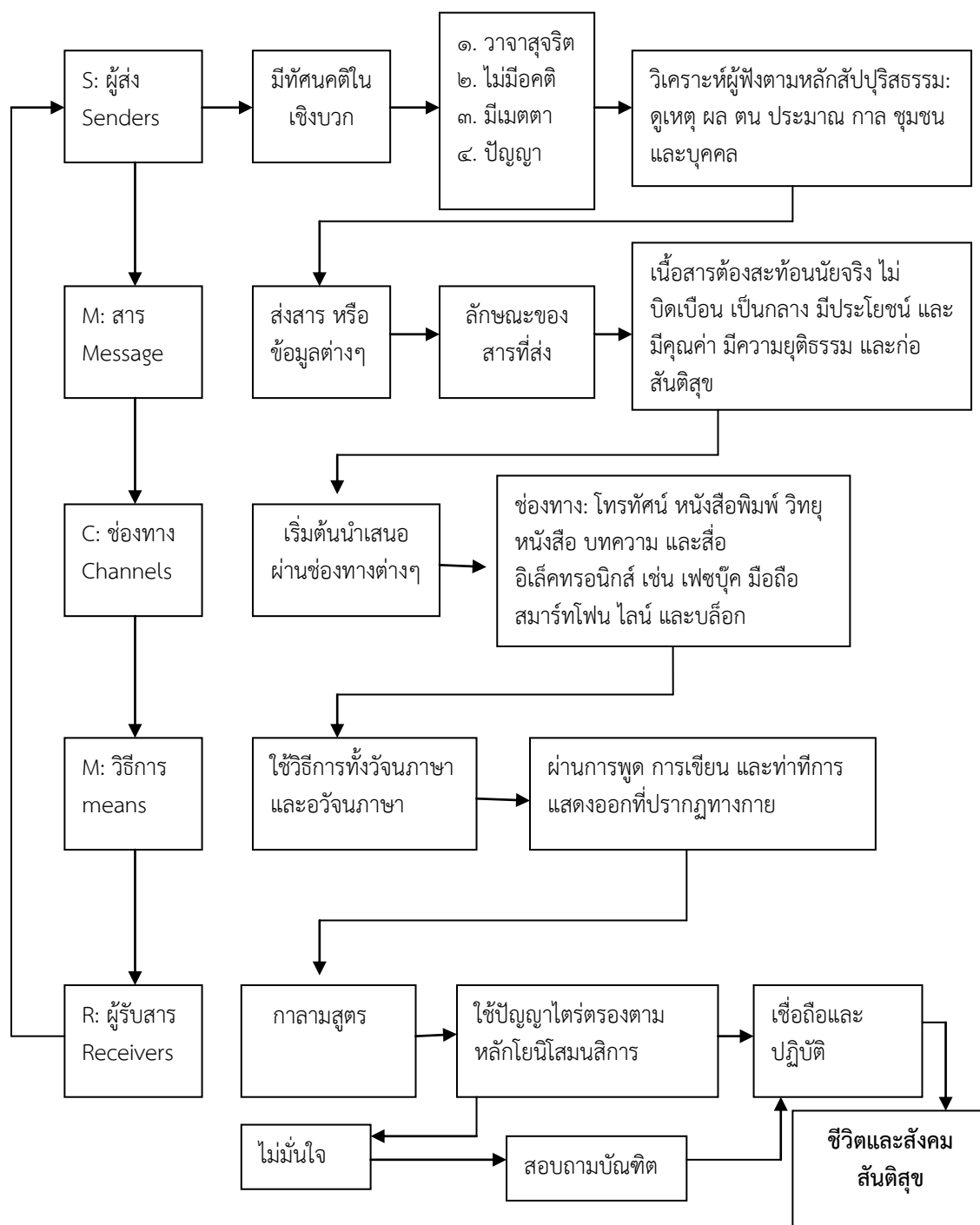
ก็คนเหล่าใดจองเวรไว้ว่า คนโน้นดำเรา ดีเรา ชนะเรา ได้ลักสิ่งของของเราไปเวร ของคนเหล่านั้นย่อมไม่สงบ ส่วนคนเหล่าใดไม่จองเวรไว้ว่า คนโน้นดำเรา ดีเรา ชนะเรา ได้ลักสิ่งของของเราไป เวรของคนเหล่านั้นย่อมสงบแต่ไหนแต่ไรมา เวรทั้งหลายในโลกนี้ย่อมไม่ระงับ เพราะเวรเลยแต่ย่อมระงับ เพราะไม่จองเวร

จะเห็นได้ว่า พระพุทธองค์ทรงใช้ประเด็นของสงครามความขัดแย้ง และความรุนแรงในแคว้นโกศลกับแคว้นมคธ ซึ่งนำโดยพระเจ้าปเสนทิโกศล และพระเจ้าอชาตศัตรูนั้นและกษัตริย์อื่นๆ อีกในชาดก เป็นเครื่องมือในการสื่อสารและนำเสนอหลักการในพระพุทธศาสนาว่า พระพุทธองค์ทรงมีจุดยืนต่อประเด็นดังกล่าวอย่างไร นอกเหนือจากการให้สติแก่ผู้นำแล้ว พระองค์ยังทรงได้ให้แนวทางในการดำเนินนโยบายทางการเมืองต่อประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ร่วมกันในฐานะเป็นเพื่อนมนุษย์ที่รักความสุข เกลียดกลัวความทุกข์เช่นเดียวกัน พระองค์ไม่ทรงใช้วิธีการใช้ความรุนแรงทั้งการลงโทษ อาชญากรรมและสงคราม แต่ได้ให้การสนับสนุนในแนวทางแห่งสันติภาพในการแก้ไขข้อพิพาทระหว่างกษัตริย์แต่ละเมืองด้วยกัน และให้มีการลงโทษอาชญากรรมในสถานเบาที่สุด ไม่สนับสนุนการใช้ความรุนแรง (non-violence) พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญต่อการเมืองการปกครองที่จะให้มวลมนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักการและวิธีการ ในการประพฤติปฏิบัติทั้งผู้ปกครองรัฐและประชาชนในรัฐ

๔.๓ (ร่าง) รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติเชิงพุทธบูรณาการ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการบูรณาการรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติ ทั้ง ๒ มิติหลัก คือ “หลักการ และวิธีการ” จากการสังเคราะห์ในบทที่ ๒ และ บทที่ ๓ ดังปรากฏในข้อ ๔.๒ แล้ว ในข้อนี้ ผู้วิจัยได้นำ “รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติ” ที่ผ่านการบูรณาการทั้งหลักการและวิธีการมาออกแบบเป็น “ร่างรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติเชิงพุทธบูรณาการ” ภายใต้โครงสร้างประกอบของ “S-M-C-M-R” ดังแผนภาพ

รูปภาพ ๑๘ แผนภาพ ร่างรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติเชิงพุทธบูรณาการ/SMCMR

จากกรอบการวิจัย ผู้วิจัยได้ร่างรูปแบบการสื่อสารเพื่อเป็นรูปแบบแนวทางการนำทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองมาบูรณาการกับหลักทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมาจากการวิเคราะห์ในบทที่ ๒ และบทที่ ๓ เพื่อให้เกิดการผสมกลมกลืนทางทฤษฎีทางการสื่อสารและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในแง่ของผู้ส่งสารซึ่งเป็นผู้นำประเด็นที่น่าสนใจในการที่จะสื่อสารส่งมายังผู้รับ

สารโดยผ่านกระบวนการต่างๆ ทางในระบบการสื่อสารโดยมีเป้าหมายหลักไปยังผู้รับสารคือ ประชาชนให้ทราบข้อมูลข่าวสาร โดยผ่านกระบวนการตามหลักทฤษฎี โดยเริ่มที่ผู้ส่งสาร เนื้อหาของสาร ช่องทางการสื่อสาร วิธีการสื่อสารและผู้รับสาร โดยนำหลักพระพุทธศาสนาเข้ามาบูรณาการใน ขั้นตอนกระบวนการสื่อสารดังนี้

ขั้นที่ ๑ ผู้วิจัยได้เริ่มกระบวนการที่ผู้ส่งสาร ตามหลักของกระบวนการส่งสารที่ดี ผู้ส่งสารควรจะมี ความชำนาญในการส่งสารเพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีที่ถูกต้อง มีบุคลิกลักษณะ วิทยุคุณวุฒิ มีทักษะในการสื่อสารเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญชำนาญ รู้เทคนิคการส่งข่าวสารและมีประสบการณ์ที่ดี

ขั้นที่ ๒ สร้างทัศนคติที่ดีในทุกแง่มุม ไม่ปิดกั้นข้อมูลข่าวสาร เลือกที่รักมักที่ชังที่จะรับข้อมูลทางการเมือง มีความรู้เป็นผู้มีการศึกษาในเรื่องที่จะเสนออย่างท่องแท้รอบคอบการตรวจสอบข้อมูล มีความเข้าใจทางสังคมวัฒนธรรมบริบทแวดล้อมสถานการณ์เป็นเช่นไรสังคมที่เป็นอยู่เป็นอย่างไร กระแสสังคมตอนนี้เป็นเช่นไร และประสบการณ์ที่ดี ของผู้ส่งสารเพื่อนำมาเป็นบทเรียนในกรณีศึกษาที่ผ่านมา เพื่อพิจารณาใคร่ครวญ สิ่งเหล่านี้ต้องพิจารณาเป็นปัจจัยพื้นฐาน

ขั้นที่ ๓ นำหลักทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางเสริมสร้างกระบวนการให้ผู้ส่งสารปรับทัศนคติเชิงบวกในการส่งสารด้วยหลักธรรมด้วยการเน้นไปที่การมีวาจาสุจริตในการใช้คำพูดสื่อสารข่าวสารทางการเมือง ไม่มีอคติต่อข่าวสารการเมืองไม่เล่นพรรคเล่นพวก มองแบบเปิดกว้างพร้อมรับรู้ข่าวอย่างเป็นธรรม ให้ความเมตตาความรักปรารถนาดีต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อการช่วยเหลือและอุดมด้วยปัญญา ความรู้เท่าทันความจริงในข้อมูลข่าวสารทางการเมืองทั้งสองด้านอย่างมีเหตุผล เพื่อเสนอสิ่งดีในฐานะผู้ที่จะเป็นตัวผู้ส่งสารที่ดี ซึ่งหลักทางพระพุทธศาสนาจะเป็นตัวเสริมให้ผู้ส่งสารปรับสภาวะทางจิตใจให้เกิดการพัฒนาที่สูงขึ้น

ขั้นที่ ๔ นำหลักสัปปุริสธรรมมาเป็นกรอบแนวคิดของผู้ส่งสารในการพิจารณาถึงการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ผู้วิจัยเลือกใช้หลักธรรมข้อนี้มาเพื่อให้ผู้สื่อสารได้คำนึงถึงเรื่องของบริบทแวดล้อมทางสังคมต่างๆ ในการที่นำเสนอข่าวสารทางการเมือง แม้ว่าข่าวสารเป็นเรื่องที่เป็นความจริง มีประโยชน์ แต่เมื่อนำเสนอไม่ถูกช่วงเวลา เวลา ก็จะมีผลกระทบกับสังคมในสถานการณ์นั้นๆ อันเป็นผลที่เกิดจากการไม่ได้ใคร่ครวญ จึงนำหลักธรรมดังที่กล่าวเข้ามาปรับใช้ในสถานการณ์สังคมที่มีความขัดแย้งทางการเมืองการสื่อสาร ตระหนักในเหตุและผล รู้ความจริง รู้หลักการ เห็นเหตุการณ์ก็จะรู้ได้เกิดจากอะไร สาเหตุมาจากอะไร และผลจะเป็นอย่างไร รู้จากผลที่เกิดจากการกระทำ จะก่อเกิดผลออกมาอย่างไร รู้ตนคือรู้ตนเองว่ามีความสามารถมากน้อยแค่ไหนเพียงไร รู้คุณธรรม ความถนัดความสามารถและประพจน์ให้เหมาะสม มีประมาณ รู้ความพอดีไม่มากหรือน้อยเกินไป รู้กาลเพื่อเป็นการใคร่ครวญถึงความเหมาะสม ตามสถานการณ์ รู้ชุมชนเข้าไปสถานที่เช่นนี้ต้องพูดแบบนี้ กิริยาท่าทางแสดงออกเป็นอย่างไร และรู้บุคคลว่าควรปฏิบัติต่อบุคคลนี้เช่นไร จะพูดสื่อสารกับบุคคลนี้อย่างไร

ขั้นที่ ๕ จากการใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรมในขั้นที่ ๔ เป็นหลักธรรมเพื่อตระหนักถึงการส่งข่าวสารทางการเมืองอย่างมีหลักเกณฑ์ โดยใช้หลักเกณฑ์ทางหลักสัปปุริสธรรมในการพิจารณาข่าวสารข้อมูล

ขั้นที่ ๖ ลักษณะของสารเมื่อถูกการกลั่นกรองตามกระบวนการโดยนำหลักสัปปุริสธรรมมาเป็นหลักในการพิจารณา กำหนดตัวผู้ส่งสารให้ตระหนักถึงหลักเกณฑ์ดังกล่าวเนื้อหาของข่าวสารทางการเมืองที่จะถูกนำเสนอออกไปได้ผ่านกระบวนการทบทวนอย่างมีคุณภาพเป็นข้อเท็จจริง มีหลักฐานเหตุผลทางตรรกวิทยา

ขั้นที่ ๗ ข่าวสารการเมืองที่นำเสนอต่อสาธารณชนก็จะเป็นเนื้อหาที่ชัดเจนถูกต้อง ไม่บิดเบือน เป็นประโยชน์ผ่านกลั่นกรองข้อมูลสะท้อนคุณค่าที่ดีและมีประโยชน์ มีความจริง ให้ความเป็นกลาง มีความยุติธรรมและก่อสร้างดีสุข ต่อสังคมบ้านเมือง

ขั้นที่ ๘ นำเสนอผ่านช่องทางการสื่อสารโดยเลือกช่องทางที่น่าเชื่อถือที่ประชาชนให้ความไว้วางใจในการรับข่าวสารข้อมูล ผ่านการพิจารณาคัดสื่อ ที่จะนำเสนอข้อมูลที่เป็นกลางเที่ยงตรงนำเสนอต่อสาธารณชน

ขั้นที่ ๙ นำเสนอข่าวสารทางการเมืองผ่านช่องทางการสื่อสารให้สอดคล้องกับศักยภาพของผู้ส่งสาร ตรงตามกลุ่มเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นสื่อโทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ วิทยุ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อย่างเหมาะสมเพื่อให้ประชาชนผู้รับสารเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์

ขั้นที่ ๑๐ กำหนดวิธีการสื่อสารทั้ง ภาษาพูด/ภาษาเขียน และภาษากายในการส่งข้อมูลเพื่อไปถึงผู้รับสารให้เข้าถึงและถูกวิธี

ขั้นที่ ๑๑ นำเสนอด้วยการแสดงออกทางภาษา ไม่ว่าจะเป็นการพูดหรือการเขียน ควรใช้คำพูดอย่างสุภาพเหมาะสมกับเพศ วัย สถานภาพ ความรู้ภูมิปัญญาของผู้รับสารที่จะสื่อสาร ต่อสาธารณชน ไม่แสดงออกถึงความหยาบคาย ด้วยการเขียนและการพูด และภาษาทางกาย แสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง การแต่งกาย หรือแสดงออกมาในเชิงสัญลักษณ์ที่ไม่เหมาะสม

ขั้นที่ ๑๒ ผู้สื่อสาร สื่อสารอย่างมีสติ และซันติ วางท่าที่ไม่ตื่นข่าว มีความตื่นรู้เท่าทันในสถานการณ์ต่างๆ มีความอดทนอดกลั้นในการรับรู้ รับฟังข้อมูลไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ไม่ตอบโต้ปะทุความรุนแรง และหลงผิดเพราะมีการส่งข่าวสารต่อๆ กันมาด้วยอารมณ์ โกรธ หลง

ขั้นที่ ๑๓ ใช้ปัญญาไตร่ตรองพิจารณาก่อนจะตัดสินใจเชื่อข้อมูลข่าวสาร อย่าปลงใจเชื่อ ไม่เชื่อตามข่าวลือ ให้สืบสาวต้นเรื่องเป็นมาอย่างไร หาสาเหตุสืบต้นเรื่องเรื่องจนเกิดความเชื่อว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้องเป็นความจริงแล้ว จึงตัดสินใจเชื่ออย่างมีเหตุผลตามหลักโยนิโสมนสิการ

ขั้นที่ ๑๔ มีความลึกลับสงสัย ไม่มั่นใจในข้อมูลข่าวสารที่ได้รับรู้ข่าวสารข้อมูลที่ได้รับมา

ขั้นที่ ๑๕ ใช้วิธีการสอบถามข้อมูลไปยังผู้รู้ หรือมีการตรวจสอบแหล่งข้อมูล ก่อนการนำเสนอแพร่ข้อมูลข่าวสารออกไป

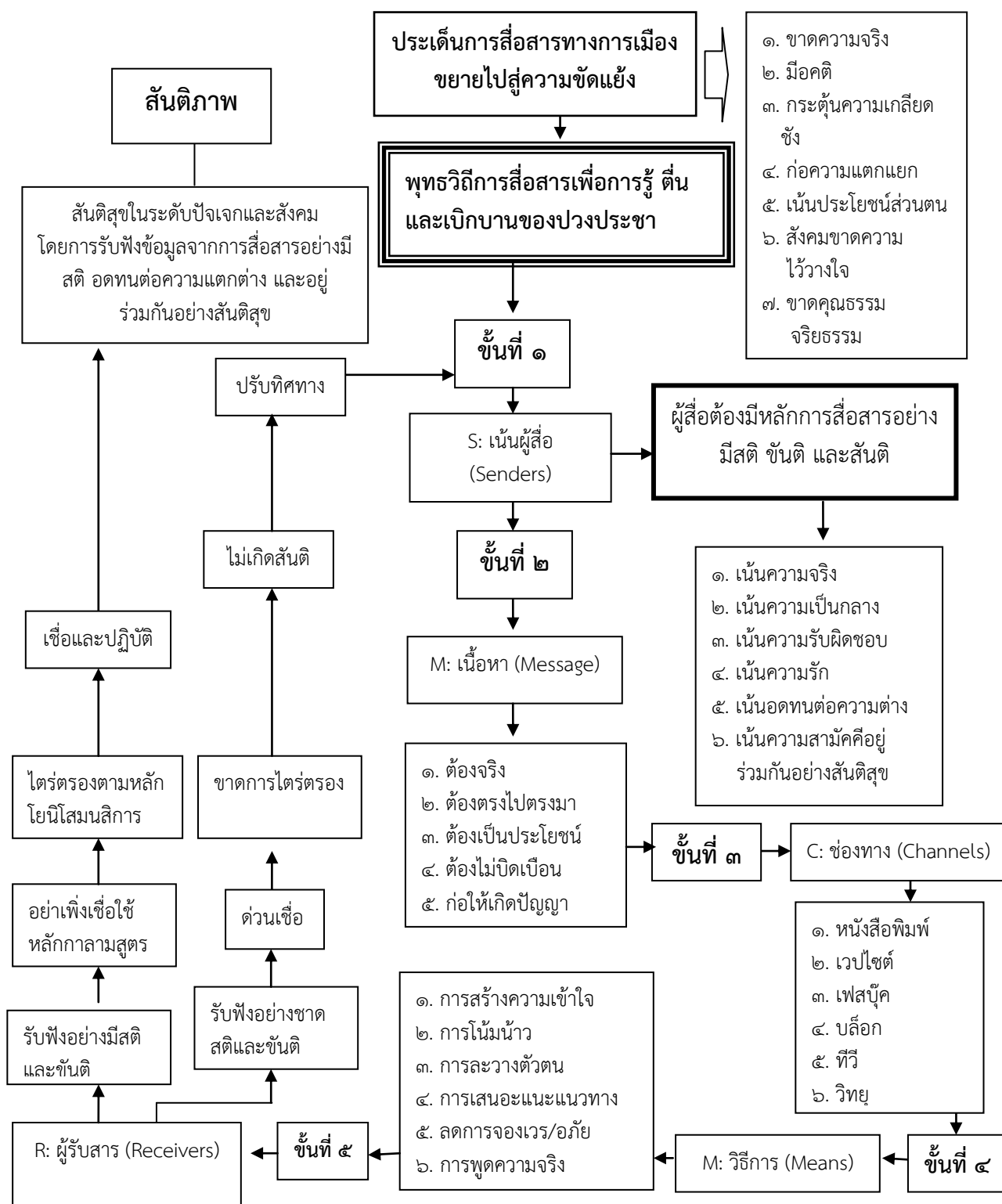
ขั้นที่ ๑๖ เมื่อสอบถามข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลเป็นความจริง มีการยืนยันจากผู้รู้ และหลักฐานที่ชัดเจน จึงตัดสินใจเชื่อและแก้ไขปัญหาลงมือปฏิบัติ การในสังคมร่วมกัน

ขั้นที่ ๑๗ เมื่อทุกฝ่ายมีแนวทางที่จะปฏิบัติการลงมือแก้ไขสถานการณ์ที่มีความขัดแย้ง ปรับความเข้าใจร่วมกัน ก็จะทำให้สังคมเกิดความรัก ความสามัคคี อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๔.๔ รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติเชิงพุทธบูรณาการ

จากการที่ผู้วิจัยได้นำ “การ (ร่าง) รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติเชิงพุทธบูรณาการ” เป็นเครื่องมือในการลงสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interviews) ผู้ไขข่าว (key informant-interviews) จำนวน ๑๑ ท่าน ประกอบด้วย พระเทพวิสุทธิกวี นายพนม ศรศิลป์ นายวัลลภ ตังคณานุก์ นางพิชญา เมืองนาวี นายสมโภช โตริक्षा นางสาวนันทนา นันทวโรภาส ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ดร.วุฒิพงษ์ เปรียบจริยวัฒน์ ศ.ดร.สุรพงษ์ โสธนะเสถียร ดร.คุณหญิงจรรุวรรณ เมณฑกา และคุณหญิงสุดารัตน์ เกยุราพันธุ์ เกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองในสถานการณ์ปัจจุบัน ยิ่งกว่าไปกว่านั้น ผู้วิจัยได้ปรับเครื่องมือที่ได้ (ร่าง) ไว้เป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ขึ้น เพื่อเข้าสู่เวทีของการวิพากษ์ จากนักวิชาการ ๕ ท่าน คือ พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร ดร., ดร.คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ดร.วุฒิพงษ์ เปรียบจริยวัฒน์ ดร. คุณหญิงจรรุวรรณ เมณฑกา และดร. จักรกฤษณ์ สิริริน โดยการสร้างรูปแบบนั้น ดำเนินการภายใต้กรอบตามแนวคิด และหลักทฤษฎีการสื่อสารการเมือง “SMCR” ที่อธิบายโดยเดวิด เค. เบอร์โล และในที่สุดทำให้พบประเด็นที่เพิ่มเติมขึ้นมาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และได้แนวคิดใหม่หลังจากผู้วิจัยได้วิพากษ์รูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ๒ ครั้ง จึงได้สร้างรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า “SMCMR” กล่าวคือ ผู้รับสาร (senders) เนื้อหาของสาร (messages) ช่องทางในการสื่อสาร (channels) วิธีการสื่อสาร (means) และ ผู้รับสาร (recievers) ซึ่งผู้วิจัยจึงได้ปรับรูปแบบที่ร่างไว้ แล้วนำคำสัมภาษณ์จากการลงภาคสนามมาสรุปเพื่อออกแบบ สร้างรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเชิงพุทธบูรณาการให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน ดังแผนภูมิดังต่อไปนี้

รูปภาพ ๑๙ รูปแบบการสื่อสารทางการเมือง SMCMR เชิงพุทธบูรณาการ

จากรูปแบบที่ผู้วิจัยออกแบบจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการนำเสนอในเวทีของการวิพากษ์รูปแบบนั้น ทำให้ได้ “รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติเชิงพุทธบูรณาการ” ซึ่งมีรายละเอียดที่สำคัญดังต่อไปนี้

๑. ความขัดแย้งอันเป็นจุดกำเนิดของความไม่สันติเกิดจากตัวแปร ดังต่อไปนี้

(๑) ขาดความจริงใจในข้อมูลที่น่าเสนอ หมายความว่า บุคคล หรือกลุ่มบุคคลไม่มีความจริงใจที่จะเปิดเผยข้อมูลอย่างรอบด้าน หรืออาจจะเปิดเผยเฉพาะข้อมูลเชิงบวก แต่ปกปิดข้อมูลเชิงลบจนทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่นๆ ขาดความเชื่อมั่น และขาดความไว้วางใจในการนำเสนอข้อมูล ข้อมูลไม่ชัดเจน หมายความว่า ข้อมูลที่มีอยู่จะมีปริมาณมากมายเพียงใดก็ตาม หากเป็นข้อมูลที่พรั่มว ขาดความชัดเจนบางมิติ ก็ย่อมส่งผลเสียต่อการตัดสินใจในการดำเนินการ

(๒) มีอคติเพียงแต่ฟังหรือเห็นหน้า ก็เกิดความเกลียด พยาบาท ซึ่งซึ่งโดยที่ไม่เปิดใจรับฟังข้อเท็จจริงเป็นมาเช่นไร มีใจลำเอียงในการยอมรับข้อมูลข่าวสารจากฝ่ายที่ไม่เห็นพ้องกับตน เลือกที่รักมักที่ชัง เป็นการสร้างกำแพงปิดกั้นแทบจะไม่ได้ฟังเหตุผลใดๆ

(๓) กระตุ้นความเกลียดชัง มีการใช้คำพูดให้ร้ายเพื่อให้เกิดความเกลียดชังใส่ร้ายป้ายสี แต่งเติมข้อมูล ให้ดูสมจริงเมื่อผู้ฟัง ฟังแล้วเกิดความรู้สึกคล้อยตาม โกรธเกลียดตามผู้พูด เพื่อให้อีกฝ่ายที่เป็นปรปักษ์ด้วยคุณค่า สร้างความอับอายเสื่อมเสียชื่อเสียง

(๔) ก่อความแตกแยกขาดความสามัคคี จากความรู้สึกซึ่งซึ่งดังกล่าวได้ทำให้เกิดการบ่มเพาะความเกลียดชังของกลุ่มหรือคณะ จนไปสู่สถานการณ์ของการแยกกันคิด แยกกันอยู่ และแยกกันปฏิบัติ ฉะนั้น เมื่อความไม่กระจ่างชัดเกี่ยวกับการตีความ หรือการประพฤติปฏิบัติก็จะเกิดค้นหา มานะ และทิฐิโดยมิได้ปรึกษาหารือกลุ่มอื่นๆ จึงนำไปสู่ความขัดแย้ง และการใช้คำพูดด่าทอเสียดสี กล่าวร้ายสร้างความเกลียดชัง ปลุกกระดมมวลชนให้มาชุมนุมกันอันเป็นสัญญาณของความเกลียดชัง นำไปสู่ความแตกแยกทางสังคม

(๕) เน้นประโยชน์ส่วนตนมอง สิ่งที่ตนและพวกพ้องจะได้ประโยชน์มากกว่าประเทศชาติ ฉะนั้น อำนาจ ชื่อเสียง ตำแหน่ง หรือลาภสักการะ ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือกลุ่มผู้หวังประโยชน์ หรือปฏิบัติตนเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งดังกล่าว แม้จะทำให้เกิดความขัดแย้งต่อกลุ่มผู้เห็นต่าง

(๖) สังคมขาดความไว้วางใจไม่ให้เกิดติดต่อความคิดของผู้อื่น แต่ละคนก็ย่อมมีเหตุผล และน่าจะหาทางออกที่ดีให้กับปัญหาตรงหน้าได้เช่นกัน ควรวางใจในวิถีความเชื่อความสามารถ และเหตุผลของผู้อื่น ให้ความสำคัญกับความคิดของผู้อื่นในการเสนอความคิดเห็น ความไว้วางใจและความสัมพันธ์ที่ดีเป็นส่วนสำคัญ ที่จะสร้างสัมพันธภาพหรือมิตรภาพที่ดีร่วมกัน เมื่อมีความไว้วางใจ ความเชื่อถือในอีกฝ่าย การทำงานร่วมกันก็จะเป็นไปด้วยความไว้วางใจ

(๗) การสื่อสารที่ขาดคุณธรรมจริยธรรมในสังคมปัจจุบัน ไม่ได้ตระหนักถึงความถูกต้องดีงามผิดชอบชั่วดี เป็นไปตามกระแสวัตถุนิยม โลกแห่งการแข่งขัน ซึ่งความได้เปรียบในความอยู่รอดของกระแสยุคโลกาภิวัตน์ จนไม่คำนึงถึงความถูกต้องดีงามในการประพฤติปฏิบัติ ขาดกฎเกณฑ์กติกา ไม่มีความละเอียดรอบคอบต่อการทำความชั่ว สิ่งดีงามเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคม หากสังคมไร้ซึ่ง

คุณธรรมจริยธรรมก็จะกลายเป็นสังคมบ้านป่าเมืองเถื่อนไร้มนุษยธรรม ย่อมทำให้สังคมนี้ไม่น่าอยู่ ขาดความสงบสุข

รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติเชิงพุทธบูรณาการ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นภายในคำว่า “พุทธวิถีการสื่อสารเพื่อความรู้ ตื่น และเบิกบานของปวงประชา” ซึ่งแนวทางนี้ได้รับการพัฒนาการ สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่กระบวนการสื่อสารทางการเมืองเพื่อให้เกิดสันติได้ทั้งหมด ๕ ขั้นตอน โดยใช้ตัว ย่อผ่านแนวทางการสื่อสาร “SMCMR” ดังจะอธิบายรูปแบบดังกล่าว โดยละเอียดเป็นขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ ๑ ผู้สื่อสาร (senders) จะต้องเป็นผู้สื่อสารอย่างมีหลักการมีการสื่อสารอย่างมี สติ ชันติและ สันติ หลักการของพระพุทธเจ้ามีสาม ๑) “สิ่งที่ชั่วไม่ทำ” พุทธกรรมไม่ดีไม่งามไม่ทำ ๒) “สิ่งที่ดีอะไรดีแล้วต้องทำ” ทำสิ่งที่ดี คิดทำสิ่งดี ๓) “การทำใจให้ผ่องใส” ทุกคนทำจิตให้ผ่องใส แห่มขึ้นเบิกบาน มองโดยปราศจากความอคติ มีความรักเมตตาต่อเพื่อนร่วมโลกจิตก็จะเกิดความสุข ความสุขก็คือความสงบอันเกิดจากการคิดแต่สิ่งดี ถ้าหากว่าใช้สามตัวนี้ เมื่อไม่เบียดเบียนกันก็สุขสงบ แล้วยังทำความดีให้แก่กันก็ยิ่งเพิ่มขึ้น จิตใจเราผ่องใสสงบจากกิเลส ดังนั้น ใช้หลักการและวิธีการนี้ มันจะไปสู่ความเป็นผู้มีสติ และความอดทนที่จะไปให้ถึงสันติก็เกิดขึ้น

(๑) เน้นความจริง มีความจริงใจต่อกัน พร้อมเสนอข่าวสารด้วยความจริง ตัวแปร สำคัญในการนำเสนอความจริงเพื่อให้ไพเราะ สอดคล้องกับสถานการณ์ อีกทั้งนำไปสู่การอยู่ร่วมกัน อย่างสันติ และรักเคารพ ให้เกียรติซึ่งกันและกันนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ใช้หลักการ “สัมมาวาจา” เป็น คู่มือในการใช้ดำเนินการร่วมกัน เพราะประเด็นสัมมาวาจานั้น เป็นการสื่อสารที่ประกอบด้วยไปด้วย หลักการพูดความจริง ไม่กล่าวเท็จ คำหยาบ ส่อเสียด เพ้อเจ้อ และยังมีเกณฑ์ของสัปปริสธรรมมาเป็น หลัก โดยเน้นถึงการตระหนักรู้ถึงตัวแปรต่างๆ คือ เหตุ ผล ตน ประมาณ กาล ชุมชน และบุคคล

(๒) เน้นความเป็นกลางมีความเป็นกลางทางข้อมูลข่าวสารนำเสนอข้อมูลเข้าข้าง ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือนำเสนอเพียงด้านเดียวความเป็นกลางจึงไม่ได้หมายถึง “ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่าย หนึ่ง” หรือยืนอยู่ตรงกลาง “ระหว่างถูกผิด” หรือ “ระหว่างดีชั่ว” หรือ “ระหว่างขาวกับดำ” (neutral) แต่เป็นการเข้าข้าง หรือการยืนอยู่บนความถูกต้อง เทียงธรรม ยุติธรรม ไร้อคติ เป็นธรรม

(๓) เน้นความรับผิดชอบ นักการเมือง สื่อมวลชน และประชาชนที่กำลังเผชิญหน้า กับความขัดแย้ง จนนำไปสู่ความรุนแรงตามที่ปรากฏในสังคมไทยนั้น ตัวแปรสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ เกิดความขัดแย้งคือ “การสื่อสาร” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การสื่อสารที่ขาดจิตสำนึก และ รับผิดชอบ” ของกลุ่มคนต่างๆ ที่มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าความผาสุกของพลเมืองในสังคม ควรมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนที่พึงกระทำ รู้สิ่งที่ควรกระทำ ปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ทำเพื่อ หวังอภิสันจรรย์รางวัล

(๔) เน้นความรัก การสื่อสารที่เน้นการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความปรองดองและ อยู่ร่วมกันความเข้าใจ และเป็นหนึ่งเดียว คือ “การสื่อสารด้วยความรัก” มีความรักต่อเพื่อนมนุษย์ร่วม โลก มองเสมือนเป็นญาติพี่น้องของเราให้ความรัก ความหวังดีต่อกัน

(๕) เน้นความอดทนต่อความต่าง การสื่อสารทางการเมืองย่อมมีความต่างทางความคิด ทศนคติ อุดมการณ์ ที่มาจากหลากหลายพื้นฐานทางสังคมที่จะอยู่ร่วมกันในสังคม ถึงแม้มีความต่างทางความคิด แต่ก็สามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้ แม้ความคิดต่างเปิดใจกว้างยอมรับฟัง โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าเขาจะเป็นใครอย่างไร เปิดโอกาสแสดงความคิดเห็น

(๖) เน้นความสามัคคีอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การสื่อสารทางการเมืองจำเป็นจะต้องสื่อสารเพื่อสร้างความสามัคคีของคนในสังคม เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีเป้าหมายร่วมกันทางสังคม มีความสามัคคีปรองดอง เป้าหมายสำคัญต่อการสื่อสารทางการเมืองเพื่อให้เกิดบรรยากาศความสามัคคีปรองดองนั้นสามารถประเมินได้จากพื้นฐานทางความเชื่อ และแนวปฏิบัติของสังคมไทยที่สามารถนำมาประมวลเป็นฐานในการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติ โดยเน้นความประสมกลมเกลียวมีนัยสำคัญประการหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความประสานสอดคล้องกันเป็นหนึ่งเดียว

ขั้นที่ ๒ เนื้อหาของสาร (messages) เนื้อหาข้อมูลจะต้องเป็นเนื้อหาที่เป็นความจริง ไม่แต่งเติมเสริมแต่งข้อมูลให้ดูผิดจากข้อเท็จจริง ต้องตรวจสอบความชัดเจนกับทุกฝ่ายที่ได้รับความเสียหาย มีความเป็นกลาง

(๑) ต้องจริง เนื้อสารทางการเมืองมีความจริงไม่มีการสร้างข่าวเท็จ มีความชัดเจนจากสถานการณ์ในสังคมที่เกิดความแตกแยกทางความคิด มาจากการสื่อสารด้วยเจตนาที่ไม่ดีหรือมีเล่ห์เหลี่ยม ขาดความจริงทางเนื้อหาข่าวสารบิดเบือนข้อมูล เสริมเติมแต่ง อันเป็นเหตุแห่งความเข้าใจผิด สับสนทางข้อมูลข่าวสารสิ่งใดจริงสิ่งใดเท็จ และการใช้คำพูดคำทอ เสียดสี กล่าวร้ายสร้างความเกลียดชัง ปลุกกระดมมวลชนให้มาชุมนุมกันอันเป็นสัญญาณของความเกลียดชัง นำไปสู่ความแตกแยกทางสังคม

(๒) ต้องตรงไปตรงมา ไม่ฝักฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ไม่เพิ่มความนิยมชมชื่นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเข้าไปในเนื้อหาจนเป็นที่สังเกตได้ หรือสร้างเป็นเรื่องที่น่าสนใจเกินเลยจากความเป็นจริง ใส่ความคิด ทศนคติลงไป ทำให้ผู้คนสับสน ขาดความน่าเชื่อถือ

(๓) ต้องเป็นประโยชน์ สิ่งที่น่าเสนอต้องเป็นประโยชน์ เนื้อสารที่น่าเสนอต้องเป็นประโยชน์กับคนในสังคมเป็นสิ่งที่ประชาชนหรือกลุ่มคนต้องการจะรับรู้ความเคลื่อนไหวของสถานการณ์ปัจจุบันมีความเป็นมาเป็นไปอย่างไร เพื่อการเตรียมพร้อมในเรื่องต่างๆ ในวิถีการดำเนินชีวิต

(๔) ต้องไม่บิดเบือน นำเสนอโดยไม่เพิ่มเสริม เติมแต่งข้อมูล เปลี่ยนเนื้อหาจากจริงเป็นไม่จริง จากเรื่องจริงกลายเป็นเรื่องไม่จริง หรือเบี่ยงคำศัพท์ในลักษณะเลียงบาลี กระทั่งการจงใจสื่อความสองนัย แม้จะด้วยคำพูดหรือการเขียนต้องมีเจตนาที่ดี

(๕) ไม่ก่อให้เกิดปัญหา ต้องเป็นเนื้อหาที่ไม่กระทบกระเทือน สร้างกระแสปลุกปั่น ควรสร้างความสงบสุขต่อสังคมประเทศชาติ ไม่สร้างปัญหาเกิดความเข้าใจผิดแตกแยกทางความคิด จนนำไปสู่ความรุนแรง

ขั้นที่ ๓ ช่องทางการสื่อสาร (channels) ในปัจจุบันมีการสื่อสารผ่านช่องทางมากมายที่เหมาะสมกับข้อมูลข่าวสารที่จะนำเสนอ ซึ่งมีให้เลือกนำเสนอเพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารได้หลายช่องทางเพิ่มความสะดวกและรวดเร็วทันต่อสถานการณ์และเวลา

(๑) หนังสือพิมพ์ (newspaper) เป็นสื่อเริ่มแรกในผลิตข้อมูลข่าวสาร เพื่อเป็นตัวกลางนำเสนอข่าวสารสู่ผู้รับสาร เป็นสื่อที่มีความน่าเชื่อถือและมีหลักฐานชัดเจนเพราะสามารถยืนยันเป็นลายลักษณ์อักษร มีขั้นตอนและกระบวนการผลิตที่ซับซ้อน และเป็นที่ยอมรับของข้อมูลข่าวสารเป็นสื่อราคาถูกหาซื้อได้ตามท้องตลาด โดยไม่ต้องใช้อุปกรณ์ใดๆ

(๒) เว็บไซต์ (website) เป็นการติดตามข้อมูลข่าวสารได้ทั่วโลก เป็นการสื่อสารไร้พรมแดนสามารถรับรู้ข้อมูลได้ทันต่อเหตุการณ์ สามารถเข้าไปติดตามข้อมูลข่าวสารได้ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องผ่านตัวกลาง ข้อจำกัดคือต้องมีความรู้ความสามารถในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ จึงจะเข้าถึงข้อมูล

(๓) สื่อสังคมออนไลน์ (social media) เป็นช่องทางของการติดต่อที่สามารถสร้างเครือข่ายสมาชิกที่เป็นเพื่อนกันได้อย่างรวดเร็ว กรณีมีการนำเสนอข่าวสารผ่าน face book line ก็จะสามารถแชร์ข้อมูลกระจายข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถทำหน้าที่พร้อมกันในเวลาเดียวกัน ซึ่งนับว่าเป็นช่องทางที่สามารถตอบโต้แสดงความคิดเห็นต่อข่าวสารที่ได้รับ ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ แต่ข้อเสียคือไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าเป็นใครอย่างไร เพราะอาจจะมีการใช้นามแฝงสร้างกระแสให้ปั่นป่วน

(๔) บล็อก (blog) เป็นช่องทางติดต่ออีกทางเลือกหนึ่งของการติดต่อสื่อสารที่ไร้พรมแดนสามารถแสดงความคิดเห็น เสนอแนะข้อมูลได้ด้วยตนเอง โดย blogger เป็นผู้ผลิตข่าวสารได้ด้วยตนเอง

(๕) โทรทัศน์ (television) เป็นสื่อที่ไม่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถในการอ่าน ก็สามารถรับข้อมูลข่าวสารจากการชมภาพที่นำเสนอ ให้เห็นภาพเป็นใคร อย่างไร ได้รับชมทั้งภาพและฟังเสียง ซึ่งนับว่าเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมอย่างสูงสุด เป็นช่องทางของการส่งข้อมูลข่าวสารที่มีผู้ติดตามชมกว้างขวางที่สุด

(๖) วิทยุ (radio) เป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนได้ง่าย ประหยัด ราคาถูก สามารถส่งคลื่นสัญญาณการฟังได้กว้างขวาง โดยเฉพาะคลื่นวิทยุชุมชนมีผู้สนับสนุนรายการเพื่อทำการประชาสัมพันธ์ได้โดยตรง อีกทั้งการเข้าถึงกลุ่มชุมชนด้วยภาษาท้องถิ่น และประชาชนสามารถโทรศัพท์เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นกับทางรายการได้โดยง่าย

ขั้นที่ ๔ วิธีการสื่อสารข้อมูล (means) ในขั้นนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก และในเวทีของการวิพากษ์ได้ให้แนวทางในการรับสารเอาไว้อย่างครอบคลุม โดยนำเสนอเป็นกรอบทิศทางดังนี้

(๑) การสื่อสารที่สร้างความเข้าใจ สังคมขาดความเข้าใจมีความไม่เข้าใจตรงกัน มีทัศนคติที่ต่างกันอย่างเห็นได้ชัดทางด้านพื้นฐานความรู้ สังคม และวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้เป็นฐานความแตกต่างอันเป็นที่มาของการคิดเห็นที่ต่าง จึงสื่อสารไปตามความคิดเห็นและมุมมองที่แตกต่าง จึงสร้างความ

เข้าใจไม่ตรงกันก่อเกิดปัญหาทางการสื่อสารที่ขาดความเข้าใจที่ดีต่อกันในสังคม จึงควรทำความเข้าใจในเนื้อหาข้อมูล ชี้แจง ในข้อควรที่ต้องทำความเข้าใจร่วมกัน ก็จะทำให้เกิดความสงบได้

(๒) การโน้มน้าววิธีการสื่อสารที่เน้นกระบวนการโน้มน้าว กระบวนการสื่อสารทางการเมืองเพื่อให้เกิดสันติสุขอีกประเด็นคือ การใช้สื่อสารทางการเมืองโดยทรงใช้วิธีการโน้มน้าวด้วยความจริง โดยยกอุปมาอุปไมยมาเป็นกรอบในการนำเสนอทางเลือก เพื่อให้คู่กรณีสามารถเห็นช่องทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข อธิบายให้เห็นความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับบ้านเมือง

(๓) การละวางตัวตนวิธีการสื่อสารที่ลดความแข็งแกร่ง สถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารนั้น ตัวแปรที่สำคัญประการหนึ่งคือการสื่อสารที่เน้นจุดยืนเป็นฐาน (position-based communication) โดยมีได้เน้นการสื่อสารที่เน้นผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่สังคมเป็นฐาน (interest based communication) จึงทำให้การสื่อสารขาดความยืดหยุ่นจนนำไปสู่การเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มคนทั้งนักการเมือง สื่อมวลชน และประชาชน ตัวแปรสำคัญที่จะทำให้การสื่อสารทางการเมืองก่อให้เกิดความราบรื่น และเชื่อมสมานระหว่างกันได้คือ การสื่อสารที่ละวางตัวตน ลดทูลิติ ดังเช่น กรณีของพระพุทธองค์ทรงใช้วาทกรรมการสื่อสารทางการเมืองในสถานการณ์ที่พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงต่อสู้และช่วงชิงผลประโยชน์และความต้องการกับพระเจ้าอชาตศัตรู โดยทรงสื่อสารทางการเมืองว่า “ผู้ชนะย่อมก่อเวร ผู้แพ้ย่อมนอนเป็นทุกข์ บุคคลผู้ละความชนะและความพ่ายแพ้เสียแล้ว มีใจสงบ ย่อมนอนเป็นสุข” ประเด็นนี้ เป็นประเด็นที่พระองค์ทรงมีพระประสงค์จะสื่อสารไปถึงพระเจ้าปเสนทิโกศลที่พ่ายแพ้ต่อการรบครั้งแรกกับพระเจ้าอชาตศัตรู และผลจากการพ่ายแพ้ต่อการรบนั้นทำให้พระเจ้าปเสนทิโกศลไม่ได้เข้าไปบำเพ็ญบุญ และสนทนารธรรมกับพระพุทธองค์ ดังเช่นที่เคยกระทำ จึงเป็นผลให้พระองค์ตรัสถามถึงการหายไป

(๔) การเสนอแนะวิธีการสื่อสารที่เน้นการชี้แนะ วิธีการสื่อสารทางการเมืองอาจจะไม่ใช่เป็นการชี้ทางเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่คู่กรณี เพราะจะทำให้เกิดการได้เปรียบและเสียเปรียบทางการเมือง ฉะนั้น กรณีที่พระองค์ทรงสอบถามกับพระอานนท์เกี่ยวกับ “หลักการและเครื่องมืออุปบริหานิยธรรม” ที่ทำให้สังคมของคนในแคว้นวัชชี หรือหลักการที่ร้อยรัดให้ชาววัชชีสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะหลักการนี้ หมายถึง หลักการที่ทำให้องค์กร หรือสังคมไม่เผชิญหน้ากับความเสื่อม หากกลุ่มคนต่างๆ พากันที่จะประพฤติ และปฏิบัติร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพราะเป็นหลักการที่จะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสมัคสมานสามัคคีปรองดองระหว่างกันและกัน เป็นลักษณะที่พระพุทธองค์ทรงชี้แนะยกตัวอย่างความสามัคคีของชาววัชชีให้เป็นตัวอย่างที่ดีเพื่อจะได้นำไปปฏิบัติตาม

(๕) ลดการจองเวรวิธีการสื่อสารที่เน้นลดการจองเวรและให้อภัย ในสถานการณ์ของการต่อสู้และแย่งชิงอำนาจและผลประโยชน์ทางการเมืองนั้น ย่อมก่อให้เกิดความหวาดกลัว การสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ฉะนั้น เมื่อเกิดการทำร้าย และประหัตประหารกันในลักษณะดังกล่าว จึงย่อมทำให้การสูญเสียดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่องโดยการยึดหลักคำสอนของพระพุทธองค์ที่ว่า “เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร” เพราะไม่มีฝ่ายใดชนะแล้วจะประสบความสำเร็จ ผู้แพ้ก็เป็นทุกข์ ผู้ชนะก็ไม่ได้ชนะที่การต่อสู้แต่ทรงสอนให้ชนะด้วยใจ ด้วยการให้อภัยซึ่งกัน ไม่ผูกพยาบาทอาฆาต เพราะต่างฝ่ายต่างก็ไม่พบความสุขที่แท้จริง ความสุขที่แท้จริงด้วยการให้อภัยเพื่อเป็นการนำสันติสุขสู่สังคม

(๖) นำเสนอข้อเท็จจริง วิธีการนำเสนอต้องเป็นการเสนอความจริงไปยังผู้รับสาร ข้อมูลต้องน่าเชื่อถือมีความถูกต้องแม่นยำไม่นำเสนอข่าวที่เป็นการหลอกลวงประชาชนให้เกิดความสับสน แหล่งข้อมูลต้องน่าเชื่อถือ ไม่สร้างสถานการณ์ให้เลวร้ายเพราะประชาชนผู้รับสารไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์สถานการณ์จริง จึงต้องให้เกียรติกับผู้รับสารที่จะไม่นำเสนอข้อมูลที่ไม่เป็นความจริง

ขั้นที่ ๕ ผู้รับสาร (receivers) ผู้ให้สัมภาษณ์ และในเวทีของการวิพากษ์ได้ให้แนวทางในการรับสารเอาไว้อย่างครอบคลุม โดยนำเสนอเป็นกรอบทิศทางดังนี้

(๑) มีสติ เมื่อได้ยินได้ฟัง รับข้อมูลข่าวสารต้องใช้การคิดพิจารณาข่าวสารมีที่มาที่ไปอย่างไร ใครเป็นผู้ออกข่าว มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ หลักในทางพระพุทธศาสนาได้ให้แนวทางเกี่ยวกับการรับข้อมูลข่าวสาร จะต้องมีการคิดพิจารณาให้ถ่องแท้ โดยสืบสาวไปที่ต้นเรื่องเพื่อหาเหตุของเรื่องไปมาอย่างไร แล้วมีความน่าเชื่อถือเพียงไร แหล่งข้อมูลที่ได้มาจากที่ใด โดยใช้ (๑) หลักโยนิโสมนสิการเป็นการคิดใคร่ครวญสืบสาวต้นเรื่องหาข้อเท็จจริงประการใด (๒) เชื่อและปฏิบัติตามเมื่อได้รับฟังข้อมูลแล้วจึงนำไปปฏิบัติตาม

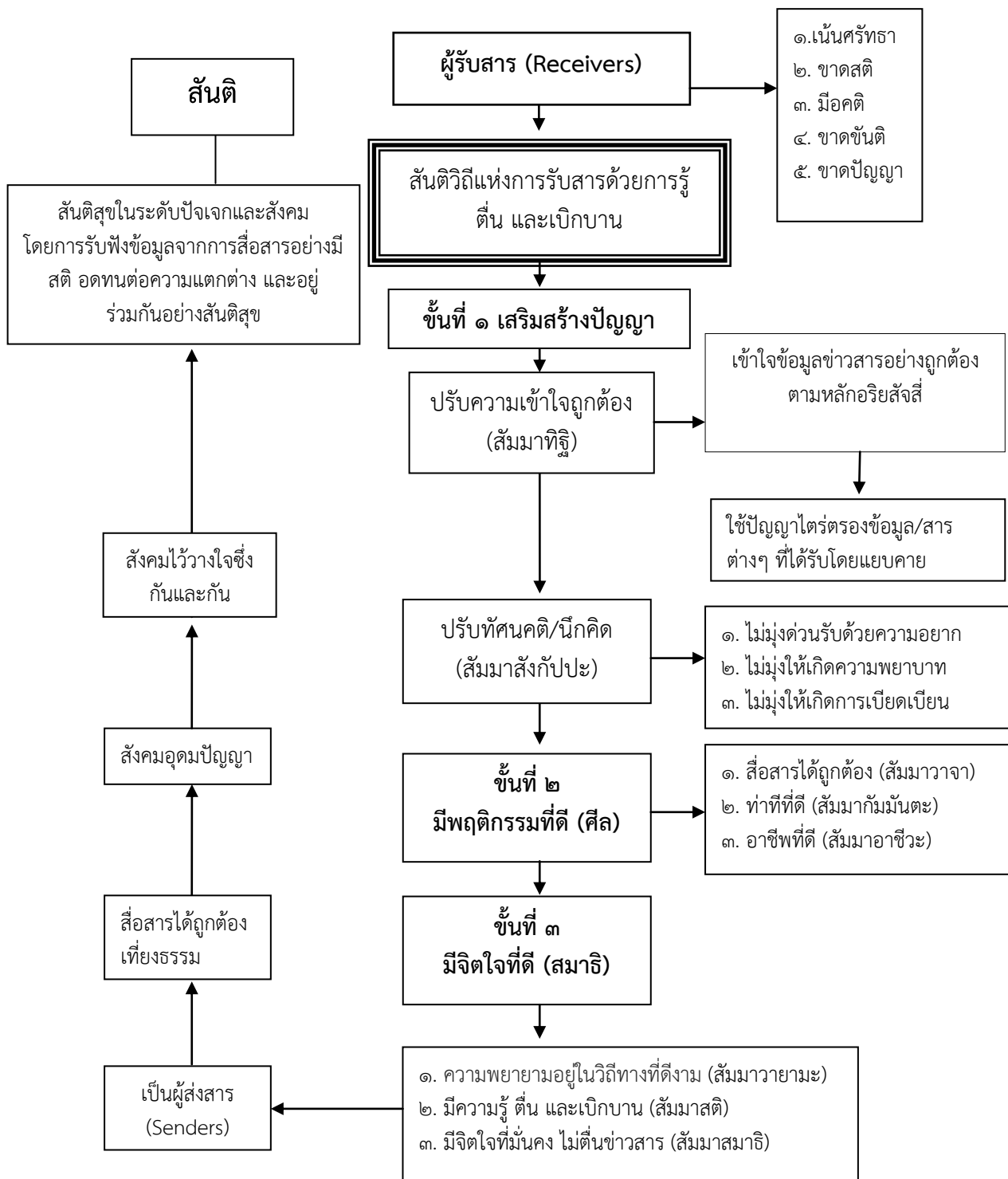
(๒) ปรับทัศนคติ หาแนวทางในการสร้างสันติสุขให้เกิดในสังคม ด้วยการเปิดมุมมองให้ลงรอยในแต่ละฝ่าย โดยนำหลักทางพระพุทธศาสนาที่เป็นกรอบการประพฤติปฏิบัติในการสร้างคุณความดีมาปฏิบัติใช้เพื่อสร้างสังคมให้เกิดความสุข ปราศจากความขัดแย้งความรุนแรง โดยเริ่มสร้างที่ตัวปัจเจกบุคคลในเรื่องของการสื่อสารที่เต็มไปด้วยความรัก ความเมตตา ปราศจากที่ติดต่อกันเพื่อเป็นสะพานสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้กับคนรอบข้างและทุกฝ่ายร่วมมือกันทำให้เกิดความสงบสันติ เมื่อสันติสุขในระดับปัจเจกบุคคลและสังคมมีความพร้อม การรับฟังข้อมูลจากการสื่อสารอย่างมีสติอดทนต่อความแตกต่างก็จะทำให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและมีสันติภาพ

๔.๕ สันติวิถีแห่งการรับสารด้วยการรู้ ตื่น และเบิกบาน

นักวิชาการที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึก และการวิพากษ์ได้ให้ข้อสังเกตว่า ในกลุ่มของ(๑) ผู้ส่งสาร (๒) สาร (๓) ช่องทางการสื่อสาร และ (๔) ผู้รับสาร” นั้น สิ่งสำคัญที่สุดมิใช่ผู้ส่งสาร สาร หรือช่องทาง แต่เป็น “ผู้รับสาร” เพราะไม่ว่าตัวผู้ส่ง หรือเนื้อหาของสารที่ส่งผ่านช่องทางต่างๆ นั้น จะมีลักษณะอย่างไร ตัวแปรสำคัญที่ทำให้สถานะของสารมีคุณค่าในเชิงบวกหรือลบนั้นขึ้นอยู่กับ “ผู้รับสาร” เป็นผู้ทำหน้าที่ในการแปรรูป หรือตีความเนื้อหาของสาร จากคุณค่าและความสำคัญของผู้รับสารดังกล่าว จึงเป็นที่มาของการนำเสนอ ให้ผู้วิจัยได้ออกแบบหลักการและวิธีการให้สอดคล้องกับผู้รับสาร เพื่อให้ผู้รับสารได้ใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างและพัฒนาคุณค่าภายใน และภายนอกของตัวเอง ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบรูปแบบที่เหมาะสมกับผู้รับสาร ดังภาพต่อไปนี้

รูปภาพ ๒๐

รูปแบบสันติวิธีแห่งการรับสารด้วยการรู้ ตื่น และเบิกบาน

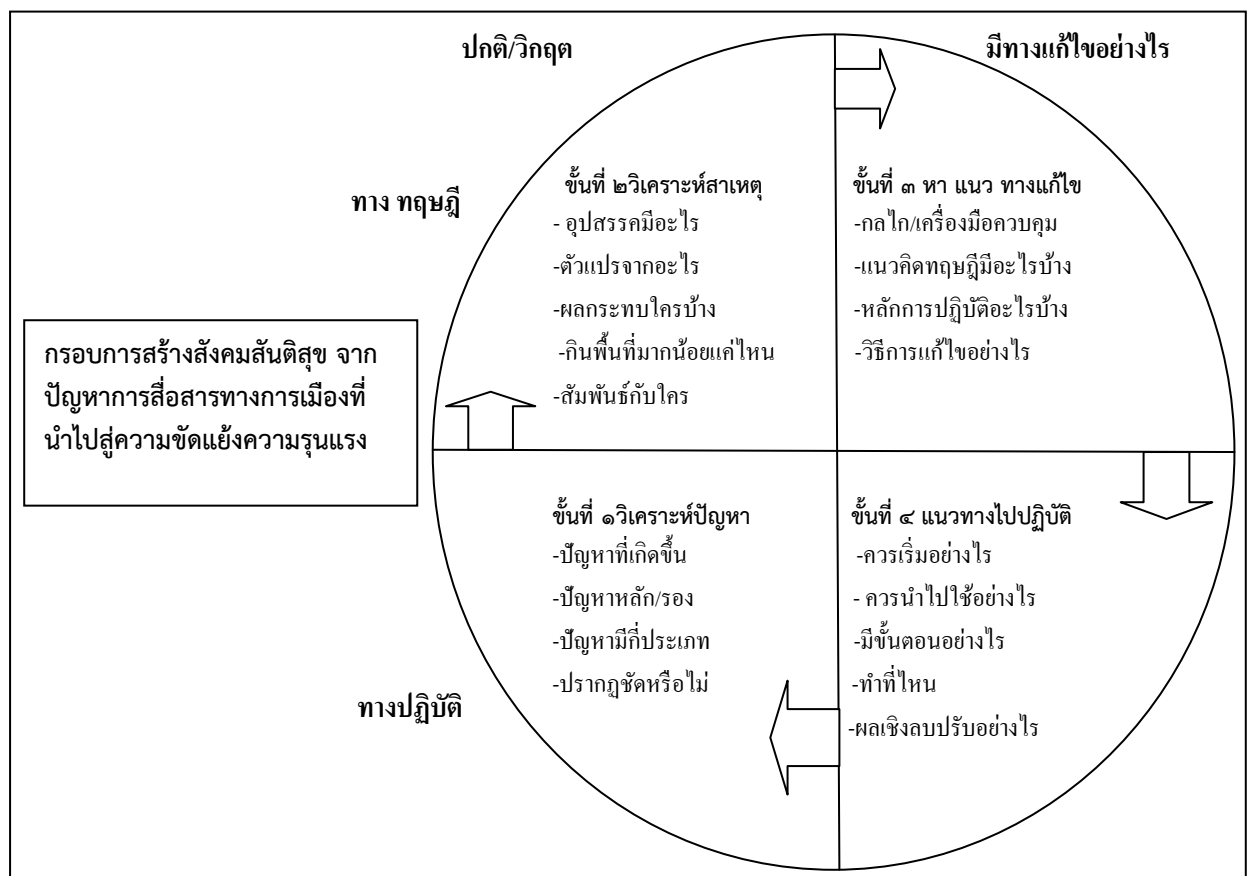
จากแผนภาพดังกล่าวข้างบนนั้น ทำให้เห็นกระบวนการในการทำหน้าที่ (function) สิ่งที่อยู่ภายใน รูปแบบสันติวิธีแห่งการรับสารด้วยการรู้ ตื่น และเบิกบาน” โดยประกอบด้วย ๓ ขั้นตอนใหญ่ คือ ขั้นตอนแห่งการรับสารด้วยปัญญา ขั้นตอนแห่งการปรับพฤติกรรม และขั้นตอนแห่งการมีสภาพจิตใจที่ดี ซึ่งเป็นผลจากการรู้เท่าทันสื่อที่ส่งมาแล้วผู้รับสารสามารถปรับใจตระหนักรู้กับความ เป็นจริงของเนื้อหาของสาร ดังจะอธิบายขั้นตอนโดยละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ เสริมสร้างปัญญา

ก. กรอบการปรับความเข้าใจที่ถูกต่อสื่อสารด้วยอริยสัจ ๔

ดร. คุณหญิงจรัสวรรณ เมณฑกา และคุณหญิงสุตารัตน์ เกยุราพันธุ์ ให้ข้อสังเกตที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันว่า ผู้รับสารควรใช้ปัญญาในการวิเคราะห์ และพิจารณาถึงสภาพปัญหา และสาเหตุ รวมไปถึงผลกระทบของเนื้อหาสารอันเกิดจากการสื่อ โดยทั้งสองมองว่า “ควรใช้ปัญญาในการไตร่ตรองข้อมูล เมื่อพิจารณาทำให้เกิดปัญหามีเหตุมีผล และควรมีหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีเหตุผล” หลักการสำคัญที่จะนำมาสู่การวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผลคือ “หลักอริยสัจ ๔” หลักการนี้ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ควรนำมาปรับใช้เพื่อให้เอื้อต่อการรับสารของกลุ่มคนต่างๆ เพื่อจะได้มีปัญญาในการคิดวิเคราะห์อย่างรอบด้าน ดังแผนภูมิดังต่อไปนี้

รูปภาพ ๒๑ กรอบการสร้างเสริมสังคมสันติสุขด้วยปัญญา

จากกรอบคิดดังกล่าว เป็นกรอบที่จะนำไปสู่การสร้างทางเลือกในการรับสารของอันเกิดจากการสื่อสารระหว่างนักการเมือง สื่อมวลชน และประชาชน ให้สามารถให้ทางออกจากความขัดแย้งได้ชัดเจนและกว้างขวาง รวมถึงมีแนวทางที่หลากหลายมากขึ้น จากเครื่องมือตามที่ปรากฏในแผนผังข้างต้น จะเห็นว่า ควรที่จะใช้ทั้งหลักทฤษฎีเป็นฐานในการวิเคราะห์ และนำไปสู่การประยุกต์หลักการทางทฤษฎีไปเป็นเครื่องมือในการหาทางออกในเชิงปฏิบัติ ดังนั้น การแสวงหาทางเลือกสำหรับสื่อสารในภาวะวิกฤตจำเป็นเริ่มตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

(๑) ขั้นวิเคราะห์ปัญหาในเบื้องต้น ก่อนที่จะสื่อสารในภาวะวิกฤตจำเป็นต้องวิเคราะห์ก่อนว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นมีอะไรบ้าง ปัญหาหลักคืออะไร ปัญหารองคืออะไร หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์ต่อไปว่า ปัญหาดังกล่าวมีกี่ประเภท และแต่ละประเภทสถานการณ์เป็นอย่างไร ปัญหาแต่ละชนิดปรากฏชัดมากน้อยเพียงใด

(๒) ขั้นวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ในขั้นนี้จะมีความสำคัญมากที่สุด เพราะถ้าไม่สามารถที่จะหาสาเหตุได้อย่างชัดเจนและครอบคลุมในทุกระดับแล้ว ก็ไม่สามารถที่จะแสวงหาวิธีที่ดีที่สุดเพื่อนำมาจัดการปัญหาต่างๆ ได้ ฉะนั้น แม้ว่าจะทราบปัญหาว่าคืออะไร แต่สิ่งที่จำเป็นต้องทำให้ได้ก็คือ อะไรคือสาเหตุของปัญหา และแสวงหาวิธีมาจัดการกับสาเหตุ มิใช่จัดการกับปัญหา ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องจะต้องแสวงหาสาเหตุแต่ละชนิด สาเหตุภายในและภายนอกเกิดจากอะไร ตัวแปรอะไร ผลกระทบของแต่ละสาเหตุเป็นอย่างไร กินพื้นที่ของวิกฤตการณ์มากน้อยเพียงใด ในขณะเดียวกัน สาเหตุแต่ละข้อนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไร และอุปสรรคต่อการแก้ไขสาเหตุนั้นมีอะไรบ้าง

(๓) ขั้นหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา การทราบสาเหตุที่แท้จริงจะทำให้เกิดผลในเชิงบวกต่อการแสวงหาทางเลือกที่ดีที่สุดที่จะนำมาแก้ไขปัญหานั้น คำถามที่จะทำให้ได้ทางเลือกที่ดีก็คือ กลไกที่เป็นไปได้คืออะไร มีแนวคิดในทางทฤษฎี และหลักทางปฏิบัติอะไรบ้างที่เคยผ่านการนำไปใช้มาก่อน นอกจากนี้ มีวิธีการอื่นๆ อีกหรือไม่ ที่จะนำมาประกอบเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา

(๔) ขั้นนำแนวคิด และหลักการไปปฏิบัติใช้ เมื่อวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และได้ทางเลือกที่ดีที่สุดที่จะนำไปแก้ไขวิกฤตการณ์แล้ว ประเด็นขั้นสุดท้ายก็คือ ขั้นนำไปปฏิบัติ ฉะนั้น สิ่งที่จะต้องตอบคำถามให้ได้ก่อนนำไปปฏิบัติก็คือ ควรเริ่มอย่างไร ควรนำไปใช้อย่างไร ทำสิ่งใดก่อนหรือทำสิ่งใดหลัง การลงปฏิบัติการนั้น มีกี่ขั้นตอน และแต่ละขั้นตอนต้องทำอะไร ทำที่ไหน และหากเกิดผลด้านลบในเชิงปฏิบัติ จะปรับเครื่องมืออย่างไร เพื่อให้ผลในเชิงบวกมากยิ่งขึ้น อันจะทำให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขต่อไป

ข. กรอบใช้ปัญญาไตร่ตรองเนื้อหาของโดยแบบคาย

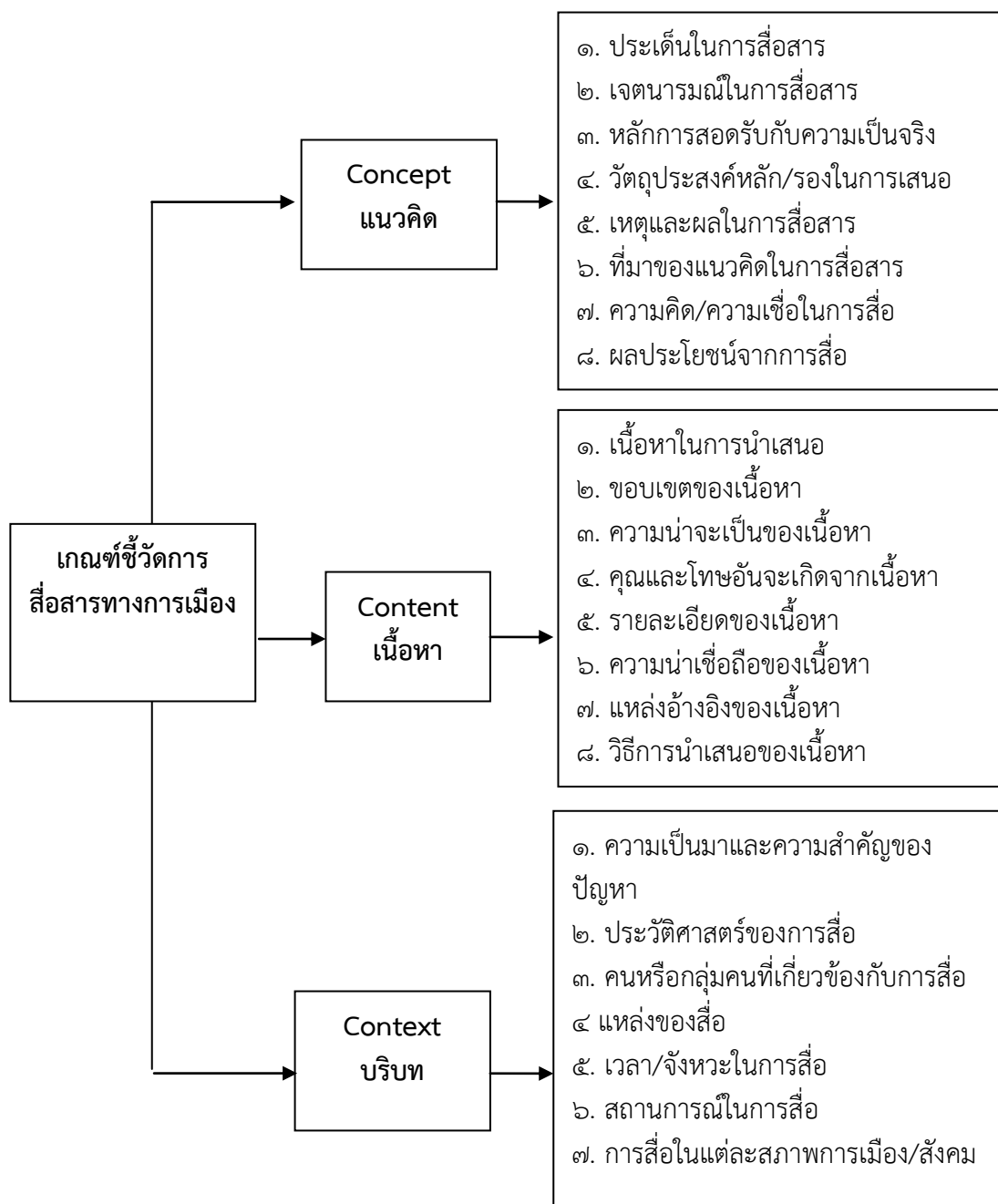
ผู้รับสารควรมีภูมิคุ้มทางปัญญาด้วยการปรับความเข้าใจด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการพิจารณาแง่มุมข้อมูลอย่างรอบด้าน เพื่อป้องกันมิให้ผู้รับสารมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนต่อเนื้อหา โดย พระเทพวิสุทธิกวีเห็นด้วยที่จะใช้กรอบของมรรค ๘ มาเป็นแนวทางในการอธิบายแนวทางในการรับสาร โดยท่านชี้ว่าตัวสัมมาทิฐิจะทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง และรู้จักที่จะเลือกรับสาร ซึ่งหลักการที่ควรนำมาประกอบในประเด็นนี้คือ “หลักกาลามสูตร” และ “การใช้โยนิโสมนสิการ” เพื่อที่จะคิดวิเคราะห์ก่อนที่จะเลือกเชื่อเนื้อหาที่นำเสนอผ่านช่องทางต่างๆ แนวทางนี้สอดคล้องกับ ดร.วุฒิพงษ์ เปรียบจริยวัฒน์ ที่เสนอว่า ควรสร้างสร้างวุฒิภาวะในการรับข่าวสารเพื่อให้ประชาชนได้เกิดความรู้เท่าทันนักการเมือง ข้าราชการ นายทุน ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่ผู้รับสารพิจารณาเนื้อหาสารโดยการใช้ปัญญาอย่างทอ่งแท้

ในแนวทางเดียวกันนี้ ศ. ดร. สุรพงษ์ โสธนะเสถียร สนับสนุนแนวทางของการใช้โยนิโสมนสิการเช่นกัน โดยท่านได้เสนอว่า จำเป็นต้องแยกแยะข่าวสารต่างๆ กันออกไป ไม่ว่าจะเป็นข่าวสารนักการเมือง ข้าราชการนายทุน ประชาชน ประชาชน เพราะข่าวสารแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน ผู้รับจะรับสารได้ไม่เท่ากัน ฉะนั้น ต้องใช้ปัญญาพิจารณาอย่างรอบด้าน ในขณะที่ คุณหญิงสุดารัตน์ เกยุราพันธุ์ เห็นด้วยว่า ต้องใช้หลักพระพุทธศาสนาแนวทางกาลามสูตร ในการพิจารณาไตร่ตรองรอบคอบ นอกจากนี้ นายพนม ศรศิลป์ นายวัลลภ ตังคณานุรักษ์ และนายสมโภช โตริक्षा ยอมรับในทิศทางเดียวกันว่า การใช้หลักโยนิโสมนสิการนั้นจะทำให้การรับฟังข้อมูลข่าวสารเกิดความรู้ความเข้าใจ เฉลียวหน้ากันอย่างมีสติ พร้อมทั้งใช้หลักกาลามสูตร ในการพิจารณารับรู้ข้อมูลข่าวสาร

ดร.นันทนา นันทวโรภาส ได้ให้ข้อสังเกตเพิ่มว่า โยนิโสมนสิการ และกาลามสูตรตามแนวทางของพุทธนั้น สะท้อนว่าตัวผู้รับสารต้องรู้เท่าทันสื่อมวลชน ต้องเท่าทันสื่อมีความรู้แล้วก็ต้องเข้าใจสื่ออันนี้มันเป็นสื่อมวลชน ซึ่งเรียกว่า สื่อแท้ และสื่อเทียม สื่อแท้อก็คือ สื่อที่เป็นสื่อมวลชนจริงๆ ไม่มีข้างสื่อเทียมก็คือ สื่อที่เป็นเครื่องมือทางการเมือง ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป้าหมายทางการเมือง จะต้องเรียนรู้ทำความเข้าใจสื่อตรงนี้ เพื่อไม่ให้ตกเป็นเครื่องมือของสื่อ ในการที่จะเร้าระดมหรือว่าปลุกปั่นให้คนไปทำตาม อันนี้คือจะต้องมีภูมิคุ้มกันตัวเอง คือ มีความรู้

จากข้อสังเกตและข้อเสนอแนะเพื่อให้รู้เท่าทันสื่อของผู้รับสารนั้น ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง สื่อมวลชน และประชาชน เพื่อให้เกิดคุณภาพการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขท่ามกลางความขัดแย้ง และความรุนแรงนั้น ผู้วิจัยได้นำประเด็นเหล่านั้นมาสร้างเป็นกรอบคิดที่เอื้อต่อการรู้เท่าทันสื่อ และการพิจารณารับสื่อโดยการใช้ปัญญาพิจารณาอย่างรอบด้าน โดยการใช้หลัก ๓ C เป็นเครื่องมือในการพิจารณา กล่าวคือ แนวคิดหรือหลักการในการสื่อ (concept) เนื้อหาในการสื่อ (content) และบริบทที่จะสื่อให้เหมาะสม (context) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

รูปภาพ ๒๒ กรอบใช้ปัญญาด้วยโยนิโสมนสิการ

จากแผนภูมินี้พบว่า ก่อนที่จะมีการสื่อสารควรวิเคราะห์ และพิจารณาประเด็นในการสื่อสารเจตนารมณ์ในการสื่อสารว่า ประเด็นหรือหลักการ (Concept) จะนำเสนอขึ้นสอดรับกับความเป็นจริง อะไรคือเจตนารมณ์ที่แท้จริงในการสื่อสาร เหตุและผลในการสื่อสาร หลักการและหรือแท้จริงในการสื่อสารคืออะไร อีกทั้งสื่อสารเป็นพื้นฐานทางความเชื่ออย่างไร และผลประโยชน์ในเชิงบวกอันจะเกิดจากการสื่อประกอบด้วยอะไรบ้าง

นอกจากนี้ เนื้อหา (content) ในการนำเสนอควรจะเป็นไปในทิศทางใด จึงจะก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีระหว่างกลุ่มนักการเมือง สื่อมวลชน และประชาชน ขอบเขตของเนื้อหา ความน่าจะเป็นของเนื้อหา คุณและโทษอันจะเกิดจากเนื้อหา รายละเอียดของเนื้อหา ความน่าเชื่อถือของเนื้อหา แหล่งอ้างอิงของเนื้อหา และวิธีการนำเสนอของเนื้อหาควรจะเป็นไปในทิศทางใด ในขณะเดียวกัน บริบทในการนำเสนอ (context) จำเป็นต้องวิเคราะห์สภาพความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาประวัติศาสตร์ของการสื่อสาร คนหรือกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร แหล่งของสื่อ เวลาและจังหวะในการสื่อสาร สถานการณ์ในการสื่อสาร รวมไปถึงการสื่อสารนั้นจำเป็นต้องตระหนักถึงสภาพการเมือง และสังคมในแต่ละยุคด้วย เพื่อให้เกิดสื่อสารสอดคล้องกับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในขณะที่บ้านเมืองกำลังประสบกับความขัดแย้ง การสื่อสารจำเป็นต้องระมัดระวังมากยิ่งขึ้น หรือสนับสนุนให้เกิดความรัก และความสามัคคีมากยิ่งขึ้น

เกณฑ์ชี้วัดตามกรอบของ “๓ con” กล่าวคือ “concept content และ context” จึงน่าจะเป็นกรอบสำคัญที่จะทำให้การสื่อสารทางการเมืองมีความรอบด้านในมิติของแนวคิด เนื้อหา และบริบทมากยิ่งขึ้น การตระหนักถึงตามกรอบดังกล่าวจะทำให้การสื่อสารทางการเมืองมีมิติที่ตระหนัก และให้ความสำคัญต่อความเป็นไปของผู้รับสาร

ยิ่งกว่านั้นจากแนวทางดังกล่าว จะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถในการที่จะสื่อสารทางการเมือง (political communication) โดยที่ผู้สื่อสารจำเป็นต้องเรียนรู้ และมีทักษะในการสื่อสารทางการเมือง โดยเข้าใจวิธีการและกระบวนการสื่อสารทั้งระบบตามหลักของ S-M-C-R กล่าวคือ (๑) ผู้ส่ง (sender) ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญในการสื่อสาร โดยมีความรู้ความสามารถในการเข้ารหัส (encode) เนื้อหาข่าวสาร มีทัศนคติที่ดีต่อผู้รับสารเพื่อผลในการสื่อสาร มีสถานภาพทางสังคมและวัฒนธรรมหรือภูมิหลังของผู้ส่งสารและผู้รับสารใกล้เคียงกันประสิทธิผลของการสื่อสารก็จะมากขึ้น และคำนึงถึงขอบเขตประสบการณ์ของผู้รับสารคู่สื่อสารมีประสบการณ์ต่างๆร่วมกันก็จะช่วยให้ความหมายของสารตรงกันหรือสอดคล้องกันกับวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร (๒) ข้อมูลข่าวสาร (message) เกี่ยวข้องทางด้านเนื้อหา สัญลักษณ์ และวิธีการส่งข่าวสาร (๓) ช่องทางในการส่ง (channel) หมายถึงการที่จะส่งข่าวสารโดยการให้ผู้รับได้รับข่าวสารข้อมูลโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 หรือเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง คือ การได้ยิน การดู การสัมผัส การลิ้มรส หรือการได้กลิ่น (๔) ผู้รับ (receiver) ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญในการสื่อสารโดยมีความรู้ความสามารถใน “การถอดรหัสสาร” (decode) เป็นผู้ที่มีเจตคติ ระดับความรู้ และพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรม เช่นเดียวหรือคล้ายคลึงกันกับผู้ส่งสารจึงจะทำให้การสื่อสารความหมายหรือการสื่อสารนั้นได้ผล

จากกระบวนการของ “สัมมาทิส” ดังกล่าว จะส่งผลโดยตรงต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติไปสู่แนวทางที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้น (สัมมาสังกัปปะ) อันจะส่งผลเชิงบวกต่อ (๑) การรับสารที่ไม่มุ่งด่วนรับสารด้วยความอยากรู้อยากเห็นมากเกินไปจนขาดการไตร่ตรองอย่างรอบด้าน (๒) ผู้รับสารจะไม่มีความโน้มเอียงให้เกิดการการมุ่งความพยายาม หรือโกรธเกลียดผู้อื่น (๓) ผู้รับสารจะไม่มุ่งให้เกิดการเบียดเบียน หรือทำร้ายทั้งตัวเอง และผู้อื่น

ขั้นตอนที่ ๒ ศิล เป็นกระบวนการในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

เนื่องมาจากการสื่อสารได้ถูกต้อง (สัมมาวาจา) ซึ่งเป็นไปในแนวทางของ “วาจาสุภาสิต” ซึ่งประกอบด้วยการสื่อสารความจริง ด้วยวิธีการที่ไพเราะ เหมาะสมกับสถานการณ์ และวาจา ก่อให้เกิดความสามัคคี และก่อให้เกิดคุณประโยชน์ต่อตัวเองและสังคมที่เอื้อให้สังคมอยู่ด้วยกันอย่าง สันติสุข การแสดงออกเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นท่าที หรือการกระทำที่ดี (สัมมากรรมันตะ) ที่สัมพันธ์และ สอดรับกับกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ ในมิติของด้านพฤติกรรมทางกาย กล่าวคือ การสื่อสารที่ไม่ มุ่งเน้นกระตุ้นให้เกิดการเบียดเบียนจนนำไปสู่การสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน และแถมเช่นนี้จะ สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงอยู่บนครรลองของการดำเนินชีวิตที่ดีที่สัมพันธ์กับอาชีพของการสื่อสาร อย่างมีจรรยาบรรณ

ในประเด็นนี้ ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์เห็นว่า เมื่อรับสารแล้ว ผู้รับสารควรมีท่าที ภายในใจที่ดี จิตที่งดงาม เป้าหมายการพูดที่ดี ในขณะที่ ดร. วุฒิพงษ์ เพียบจริยวัฒน์ มองว่า ใน การสื่อสารออกไปนั้นไม่ควรมีความจะทำลายล้างมากกว่าจะสร้างสันติ และไม่ควรมีเจตนาจะเสนอความ จริงเสนอเพียงครั้งเดียว ซึ่ง ดร. คุณหญิงจาวรพรรณ เมณฑกา เห็นด้วยว่า ในกรณีที่ผู้รับสารจะต้อง สื่อสารนั้น จะต้องไม่มีเจตนาที่จะบิดเบือนเนื้อหาเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเองเท่านั้น นอกจากนี้ ควรยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพของตนเอง มิฉะนั้นจะทำให้เกิดผลเสียในมิติต่างๆ ตามมาอีก

พระเทพวิสุทธิกวีได้ให้ความสำคัญกับประเด็นของพฤติกรรมของการสื่อสารออกไป โดย มองว่า เมื่อรับสารแล้วคิดจะสื่อสารออกไปนั้นควรตระหนักถึงหลัก “หลักสัปปุริสธรรม” กล่าว คือ ให้ดูเหตุที่เกิดขึ้นให้แจ่มชัด วิเคราะห์ผลที่จะตามมา ดูสถานะของผู้สื่อเอง ดูประมาณในการสื่อสาร ว่าเหมาะสม มากน้อยเพียงใด อีกทั้งดูสภาพของบุคคล และชุมชนที่จะรับสาร ดังนั้น ควรคิดหา ประเด็น การนำเสนอให้สอดคล้องและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

ในขณะที่ ดร.นันทนา นันทวโรภาสได้นำเสนอในประเด็นนี้ว่า “เมื่อรับสารแล้ว หาก จำเป็นต้องสื่อสารนั้น ควรสื่อสารอย่างมีจริยธรรม ไม่นำไปสู่ความรุนแรง ไม่นำไปสู่ความแตกแยกไม่ นำไปสู่ความขัดแย้ง ฉะนั้นก็คือ จริยธรรมการสื่อสารโดยยึดหลักพระพุทธศาสนาผู้ส่งสารขาดความ รับผิดชอบ ไม่มีจริยธรรม ผิดหลักพระพุทธศาสนา หลักการดีที่สุดในกระบวนการสื่อสารใช้หลัก ศาสนาพระพุทธศาสนามาใช้อะไรควรพูด อะไรไม่ควรพูด พูดไปแล้วสร้างความเสียหายประเทศชาติ อย่าพูด พูดไปแล้วสร้างความเจริญดีงามพูด พูดไปแล้วเป็นเรื่องจริง อะไรที่เป็นเรื่องเท็จอย่าพูด หรือ พูดเพียงครั้งหนึ่งจริง อีกครั้งเท็จไม่พูด อย่าพูด พูดเรื่องที่เป็นประโยชน์ไม่นำไปสู่ความขัดแย้ง ความ หายนะ ความสูญเสีย”

ขั้นตอนที่ ๓ สมานี เป็นกระบวนการสภาพจิตใจของผู้รับสาร

ผู้รับสารจะต้องประคองให้อยู่ในวิถีแห่งการรู้เท่าทันเนื้อหาของสารโดยการ (๑) ความ พยายามที่อยู่ในวิถีทางที่ดีงาม (สัมมาวายามะ) ระมัดระวังมิให้อกุศลธรรมเกิดขึ้นในใจภายหลังจาก การที่รับสาร แล้วนำเนื้อหาที่ดีของสารมาพัฒนาจิตใจให้เจริญงอกงามขึ้น อีกทั้งรักษาสิ่งดีๆ และ สื่อสารสิ่งดีๆ ให้แก่สังคมต่อไป (๒) การรู้ ตื่น และเบิกบาน (สัมมาสติ) ปรับใจตัวเองให้รู้เท่าทัน

เนื้อหาของสาร และเบิกบานกับคุณค่าแท้ที่ได้รับ (๓) การมีจิตใจที่มั่นคง ไม่ตื่นข่าวสาร (สัมมาสมาธิ) ในประเด็นนี้ ดร. นันทนา นันทวโรภาส มองว่าจำเป็นต้องปรับใจที่มองลบให้เป็นบวกก่อน เมื่อเริ่มต้นจากใจที่เป็นบวกก่อน การสื่อสารก็จะออกมาเป็นบวกเช่นกัน ในขณะที่ใจมองเป็นลบ การสื่อสารก็จะออกมาเป็นลบ เขาพูดอะไรนั้น มันมาจากเขาคิดอะไร เขาคิดอะไรจึงพูด เขาคิดอะไรจึงสื่อสารออกไป”

ฉะนั้น เมื่อผู้รับสารดำเนินวิถีตามแนวทาง สันติวิถี หรือ มรรค ๘ แห่งการรับรู้สารด้วยการรู้ ตื่น และเบิกบาน เริ่มด้วยการ ๑) มี “ปัญญา” ในการพิจารณาปรับความเข้าใจอย่างถูกต้อง มี (สัมมาทิฐิ) ความเข้าใจในทุกข์ (ความขัดแย้งความรุนแรง) เข้าใจในสมุทัย (สาเหตุของปัญหา) นิโรธแนวทางสู่ความสงบ (สันติ) และ มรรค (วิธีการปฏิบัติ) โดยรับรู้ถึงการที่มีผู้เข้ามาเกี่ยวข้องเป็นใคร อย่างไร และการใช้ปัญญาคิดค้นเหตุสืบสาวเป็นมาอย่างไร ด้วยการปรับทัศนคติ (สัมมาสังกัปปะ) ในความนึกคิดที่ไม่มุ่งรับสารด้วยความโลภ ความชิงชัง เคียดแค้นและไม่คิดทำร้าย ทำลายซึ่งกันและกัน ๒) มี “ศีล” เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกที่งดงาม ด้วยกาย วาจา และ เลี้ยงชีพโดยสุจริตมีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ๓) การมีจิตใจที่มี “สมาธิ” เพียรพยายามทำสิ่งที่ประกอบด้วยคุณงามความดีไม่เป็นที่เดือดร้อนของสังคม มีสติรู้ตัว ตื่นทันเข้าใจในปัญหาใหม่เสมอ และเบิกบาน ไม่เศร้าหมองพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างถูกต้องในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และนำแนวทางสันติวิถีมาเป็นแนวทางการตั้งรับ ปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนคติก็จะทำให้สื่อสารได้ถูกต้อง มีความเข้าใจร่วมกันระหว่าง กลุ่มนักการเมือง สื่อมวลชน และประชาชน มีความพร้อมด้วยปัญญา ศีล และสมาธิ สังคมจึงจะอยู่อย่างสันติ มีความไว้วางใจกันและกัน อีกทั้งพร้อมที่จะอดทนรับฟังในการแก้ไขปัญหอย่างมีสติ จนกระทั่งเกิดสันติสุขในระดับปัจเจกและสังคมที่มีขนาดใหญ่ที่อยู่ร่วมกัน ก็จะสื่อสารกันอย่างสร้างสรรค์เป็นสังคมแห่งสันติสุข สันติก็ย่อมมีขึ้นได้อย่างงดงามตามแนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อสันติภาพโลก